

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Berat KAYA

1990 – 2007 YILLARI ARASI HÜKÜMETLERİN KADINA DAİR POLİTİKALARININ
TÜRKİYE YAZILI BASININA YANSIMASI

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Berat KAYA

1990 – 2007 YILLARI ARASI HÜKÜMETLERİN KADINA DAİR POLİTİKALARININ
TÜRKİYE YAZILI BASININA YANSIMASI

Danışman

Doç. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU

Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Berat KAYA'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Nurşen ADAK (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Seyhan AKSOY (İmza)

Tez Başlığı: 1990 – 2007 Yılları Arası Hükümetlerin Kadına Dair Politikalarının Türkiye Yazılı Basınına Yansıması

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 06/01/2017

Mezuniyet Tarihi : 09/02/2017

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “1990 – 2007 Yılları Arası Hükümetlerin Kadına Dair Politikalarının Türkiye Yazılı Basınına Yansıması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Berat KAYA

İÇİNDEKİLER

GÖRSELLER LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
ÖNSÖZ	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kuramları.....	4
1.2. Medya Organlarında Kadının Temsili	8
1.3. Ataerkil Kuram ve Ataerkil Sistemin İktidar ve Siyasetle Olan İlişkisi.....	14

İKİNCİ BÖLÜM

1990-2007 YILLARI ARASI TÜRKİYE’DE HÜKÜMETLER VE KADIN

POLİTİKALARI

2.1. 1990 – 2007 Arasındaki Hükümetlerin Kadın Politikalarına Genel Bakış Açıları.....	19
2.1.1. 9 Kasım 1989 – 23 Haziran 1991 – Yıldırım Akbulut	20
2.1.2. 20 Kasım 1991 - 16 Mayıs 1993 - Süleyman Demirel	21
2.1.3. 25 Haziran 1993 - 5 Ekim 1995 – Tansu Çiller.....	22
2.1.4. 28 Haziran 1996 – 30 Haziran 1997 – Necmettin Erbakan	23
2.1.5. 30 Haziran 1997 – 11 Ocak 1999 – Mesut Yılmaz	24
2.1.6. 28 Mayıs 1999 – 18 Kasım 2002 – Bülent Ecevit	26
2.1.7. 18 Kasım 2002 – 14 Mart 2003 – Abdullah Gül	27
2.1.8. 14 Mart 2003 – 29 Ağustos 2007 – Recep Tayyip Erdoğan.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

3.1. Araştırmanın Problemi.....	31
3.2. Araştırmanın Amacı ve Konusu	31
3.3. Araştırmanın Yöntemi	32
3.3.1. Evren ve Örneklem	32

3.3.2. Söylem Çözümlemesi	33
3.4. Kadın Politikalarının Gazeteler Özelinde Değerlendirilmesi Üzerine Türkiye’de Yapılan Çalışmalar	36
3.5. Hükümetin Medya Aracılığıyla Toplumu Etkilemesi (İktidar – Medya İlişkisi)	38
3.6. 1990-2007 Yılları Arasındaki Önemli Kadın Politikalarının Gazetelere Yansıması ...	40
3.6.1. Fuhuşu Kendine Meslek Edinene Karşı Cinsel İstismarda Ceza İndirimi Kararı	40
3.6.2. Fuhuşu Kendine Meslek Edinene Karşı Cinsel İstismarda Ceza İndiriminin İptal Edilmesi	48
3.6.3. KSGM’nin Kuruluşu	50
3.6.4. Kadının Çalışmasını Kocanın İznine Bağlayan Maddenin İptal Edilmesi	53
3.6.5. Türkiye’de İlk Kadın Valinin Atanması	56
3.6.6. Türkiye’nin İlk Kadın Başbakanının Hükümeti Kurması.....	64
3.6.7. Koca Soyadı ile Birlikte Kızlık Soyadı Kullanımı (Evli Kadının Soyadı).....	72
3.6.8. 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesi	79
3.6.9. Kadının Zinasını Düzenleyen Maddenin İptal Edilmesi.....	86
3.6.10. Yeni Türk Medeni Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesi.	92
3.6.11. Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesi	101
3.7. Türkiye’deki Kadın Politikalarının Genel Değerlendirmesi ve Çözüm Önerileri	109
SONUÇ	112
KAYNAKÇA.....	117
ÖZGEÇMİŞ	134

GÖRSELLER LİSTESİ

Resim 3.1 İffet Terazisi	44
Resim 3.2 Kadınlara Özgürlük	55
Resim 3.3 Lale Hanım İlk kadın Vali.....	58
Resim 3.4 Kadına Valilik Kapısı Açıldı.....	59
Resim 3.5 Türkiye’de İlk Kadın Vali	61
Resim 3.6 Yurtdışında Başarılı Bir Kariyer	61
Resim 3.7 Vali Hanım	62
Resim 3.8 Vali Hanım	63
Resim 3.9 Çiller’den ‘Ya Hep, Ya Hiç’	66
Resim 3.10 Kabineye Çiller Damgası	66
Resim 3.11 Tansu Çiller Ezdi Geçti	68
Resim 3.12 Kadının Zaferi	70
Resim 3.13 Toptan: İki Erkek, Bir Kadınla Baş Edemedik.....	71
Resim 3.14 Erken Seçim Rüzgarı.....	72
Resim 3.15 Dayakçı Koca Yandı!	82
Resim 3.16 Hamo Ağa’nın Başı Dertte	96
Resim 3.17 Artık Daha Medeniyiz	97
Resim 3.18 Artık Daha Medeniyiz	97
Resim 3.19 Artık Daha Medeniyiz	98
Resim 3.20 Erkeğe de Yoksulluk Nafakası	99
Resim 3.21 Hayatımıza Yeni Düzen	105

KISALTMALAR LİSTESİ

ANAP	: Anavatan Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
RP	: Refah Parti
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TMK	: Türk Medeni Kanunu

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de 1990 – 2007 dönemleri arasındaki hükümetler tarafından yürütülen kadına yönelik politikaların ve alınan kararların, Türk yazılı basınına gazeteler özelinde, nasıl yansıdığı analiz edilmektedir. Farklı kesimlere hitap eden üç gazetenin haber başlıkları, metinleri ve görselleri söylem analizi çerçevesinde incelenmiş, ataerkil kuram ve kadın çalışmaları perspektifine uygun olarak yorumlanmıştır.

Tek bir günlük basımıyla bile milyonlarca insana ulaşabilen gazetelerin ülkenin gündeminden önemli konuları kamuoyuna yansıtırken, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini de yeniden üretmekte ve ataerkil toplum düzenini korumaktadır. Toplumun kadından beklentilerini, haberlerin içinde doğal bir durum gibi vermekte, okuyucunun düşüncelerini etkilemekte ve bu süreci sürekli olarak yenilemektedir. Bu çerçeveden bakarak, Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinin kadına dair söylemlerinin üretim şekilleri incelenmiş ve üçünün de birbirinden farklı tutumları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, bu üç gazetenin, ataerkil düzeni ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini inşası netleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın Politikaları, Hükümetler, İktidar Medya İlişkisi, Yazılı Basın.

SUMMARY

REFLECTION OF TURKISH GOVERNMENTS' WOMEN POLICIES ON THE PRINT MEDIA BETWEEN 1990-2007

The goal of this study is to analyse how women concerning politics driven by governments in Turkey between the periods of 1990 – 2007 and the decisions taken are reflected to Turkish print media, specific to newsletters. The news headlines, texts and visuals of the three newspapers addressing different circles were analyzed in the context of discourse analysis and interpreted in accordance with the perspective of patriarchal theory and women's studies.

While reflecting important issues from the agenda of the country to the public, the newspapers, which can reach millions of people even with a single daily edition, reproduce gender inequality and maintain patriarchal society. They give the society's expectation from women as a natural phenomenon, make influence on the readers' thoughts and perpetually renew this practice.

The society gives the expectation of the woman like a natural situation in the news, affects the reader's thoughts and this process is constantly renewed. Based on this framework, the women discourse production patterns of the Milliyet, Cumhuriyet and Hürriyet newspapers are examined and reached the conclusion that they had different attitudes from each other. As a conclusion, the construction of the patriarchal order and gender inequality of these three newspapers has been clarified.

Keywords: Women Politics, Governments, Government Media Relationship, Printed Media.

ÖNSÖZ

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup, çalışmamda beni yönlendiren ve bana yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Gözde YİRMİBEŞOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Bu zorlu tez sürecinde benden desteğini bir an için bile esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım değerli, Sayın ERDEM'e ve bu günlere gelmemde büyük pay sahibi olan, tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan, annem Rabiye KAYA'ya, babam Hüseyin KAYA'ya, ablam Ebru ARSLANTAŞ'a ve abim Hakan KAYA'ya sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim. Tezimi hazırlarken, varlıklarıyla bana huzur ve mutluluk veren yeğenlerim, Ece ARSLANTAŞ'a, Pars ARSLANTAŞ'a ve Beren KAYA'ya ayrıca sevgilerimi sunarım.

Berat KAYA
Antalya, 2017

GİRİŞ

Bir ülkede kadınların, vatandaşlık haklarını kullanabilme oranı, o ülkenin sosyo - ekonomik düzeyinin gelişmişliğini gösterir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğu tarihten bugüne Türk kadını, çağdaş siyasal ve vatandaşlık haklarına sahip olmuştur ¹. Fakat bu gelişmeler, kadın erkek arasındaki cinsiyet ayrımcılığının önüne geçememiştir.

Günümüzde, dünyada birçok ülke cinsiyet ayrımcılığının önüne geçmek ve kadının toplum içindeki konumunu yükseltmek için, kadın haklarını koruyucu hukuksal düzenlemeler yapmakta ve cinsler arası eşitsizliğe sebep olan her türlü engelleri devlet politikalarıyla ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Dünyadaki gelişmeler neticesinde, Türkiye'de bu durum, 1980'den sonra kadın örgütleri ile artmaya başlamış ve toplum içinde kadın politikaları konuşulur olmuştur. 1990'ların ilk yıllarından itibaren, hem toplum içinde hem de siyasi kesimde, kadın erkek ayrımcılığı/eşitsizliği bir sorun olarak kabul edilmiştir ².

1990'ların sonuna doğru, Türkiye'de, cinsler arası eşitliği sağlamak amacıyla uluslararası düzeydeki antlaşmalara imza atıldığı, kadın örgütlerinin de artmasıyla birlikte kadın sorunlarının gündeme taşındığı, kadının statüsünü yükseltmek için çeşitli mekanizmaların kurulduğu ve bazı hukuksal değişikliklerin yapılmaya başlandığı gözlenmektedir. 2000'li yıllara gelindiğinde ise, yapılan hukuksal düzenlemeler dikkat çekmektedir. Başta Anayasa değişikliği olmak üzere, Türk Medeni Kanunu, İş Kanunu, Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kuruluşu ve Türk Ceza Kanunu'nun değişikliği gibi toplumun temel hukuki yapı taşlarında, kadın erkek eşitliğini sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır. Fakat yapılan tüm bu önemli düzenlemelere rağmen, nüfusun yarısını oluşturan kadınların hala, ekonomik açıdan erkeğe bağımlılık, eğitim eksikliği, şiddet ve toplum baskısı gibi pek çok sorunu çözüme kavuşturulamamıştır. Bu sebeple, kadın erkek eşitliğinin sağlam temellere oturtulabilmesi için; sadece yasaların değil, toplum içindeki geleneksel, ataerkil bakış açısının da çağdaş dönüşümler geçirmesi büyük önem arz etmektedir ³.

Türkiye'de geleneksel değerlerin büyük rol oynaması nedeniyle, kadın toplumsal ortamda bir aktör olarak görülmediği gibi, devletin de bu geleneksel değerleri desteklemesi ile

¹ Arıkoğlu Ündücü ve Türk, 2012: 32.

² Bertay, 2012: 100-111.

³ Bütün, 2010: 95-96.

kadının ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmesi kaçınılmaz olmuştur. Kadınların yaşam alanı ve varlığını devam ettirmesinin tek yolu olarak ise aile kurumu gösterilmiştir ⁴.

Tarihi süreç içinde, kadını yok sayan, aileyi ön planda tutan politikalar muhafazakar görüşlü partilerin döneminde etkisini daha çok göstermiştir. Kadının biyolojik yapısı da göz önünde tutularak, kadın ve erkeğin eşit olmayacağını vurgulayan hükümetler, kadına yönelik şiddeti erkeğin hakkı olarak göstermektedir. İktidar, topluma ideal kadın olarak çocuk yapan, evde oturan kadın imgesini sunmaktadır. Buda toplumun bilincine, bu imajın dışına çıkan kadınlar cezalandırılabilir olarak kodlanmaktadır ⁵. Kısacası, iktidarın görüşü ve söylemleri, kadının statüsünü belirlemede büyük öneme sahiptir. Kadının konumunun güçlendirilmesi için iktidarın, cinsiyet politikaları üzerine geliştireceği her türlü söylem, kadın erkek eşitliğini temel almak zorundadır.

Siyaset ve yönetimin en güçlü yardımcılarında biri hiç kuşkusuz medyadır. Çünkü medya, kısa süre içinde büyük kitlelere ulaşabilen ve onların düşüncelerini etkileyebilen bir güce sahiptir. Bu nedenle iktidarlar, politikalarının ve söylemlerinin daha çok kitlelere ulaşması ve daha etkili sonuçlar getirmesi için her zaman medyayla iş birliği içinde olmaktadır.

Özellikle 2005 yılı öncesinde daha etkin bir yere sahip olan gazeteler, yaygın kullanımıyla, toplumda düşüncelerin ve değer yargılarının şekillenmesi, değiştirilmesi ve yeniden üretilmesinde en güçlü araçlardan biri olmuştur ⁶. Bu yönden gazeteler, var oldukları günden bu güne kadar, toplum, siyaset ve siyasi partilerle iç içe olmuş, siyasetin, siyasi yönelimlerin, iktidar söylemlerinin, vatandaşa aktarılmasında önemli bir rol oynamışlardır ⁷. Bu nedenle gazetelerin okuyucularına, hükümetin attığı adımlarla ilgili haberleri yansıtmış biçimleri, büyük önem arz etmektedir.

1990 ve 2007 tarihleri arasındaki, geçiş dönemi hükümetleri ayrı tutulmak üzere, hükümetler tarafından yürütülen kadına yönelik politikaların ve alınan kararların, Türk yazılı basınına nasıl yansıdığını, ne tür söylemler kullanıldığı ve haberin alt metninde ne anlatılmak istendiğini çözümlemek tezin amacını oluşturmaktadır. Bu çalışmada, hem gazetelerin hem de hükümetlerin, kadın politikalarını değerlendirirken kullandıkları söylemlerin, kadının konumuna etkisini araştırmak hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda, Türkiye’de belli başlı kurumların yapmış olduğu araştırmaların sonucunda ortaya çıkan istatistiksel bilgilere,

⁴ Coşar ve Yeğenoğlu, 2011: 560.

⁵ Yükselbaba, 2013: 73.

⁶ T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008: 5.

⁷ Yılmaz, 2013: 230.

konuyla ilgili resmi gazete, makale, gazete, dergi, kitap ve internet aracılığıyla haber kaynaklarına ulaşarak literatür çalışması yapılmış ve söylem analizi çerçevesinde çözümlenmiştir. Araştırmada, kadınlarla ilgili düzenlemeleri ve politikaları içeren gerekli kanunlardan da yararlanılmıştır. Araştırma, Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerini kapsamaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; konuya ilişkin kavramsal ve kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Bu bölümde, araştırmanın temel kavramları olan ataerkil sistem, toplumsal cinsiyet, iktidar ve medya kavramları ele alınmış ve toplumsal cinsiyetle ilişkili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde; 1990-2007 yılları arasındaki hükümetlerin, kısa tarihçelerine, hükümet programlarında kadını ele alış biçimlerine, ne tür çözüm önerileri oluşturulduğunu da dikkate alarak, toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmek, kadınların toplumda görünürlüğünü sağlamak ve statüsünü arttırmak adına aldıkları kararlara ve uyguladıkları önemli politikalara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra, hükümetin faaliyetlerini duyururken, en önemli görsel medya araçlarından olan gazeteleri nasıl etkin bir şekilde kullandıkları da ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde; öncelikle araştırmanın amacı, konusu, önemi, evreni, örnekleme, sınırlılıkları ve kullanılan yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Devamında ise araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak iktidar medya ilişkisi ele alınmıştır, devamında hükümetlerin kadın statüsü adına aldığı kararlar, politikalar ve gelişmelerden, araştırma alanıyla ilgili ve önemli görülenler seçilmiş ve ayrı başlıklar halinde açıklanmıştır. Ayrıca çalışmanın çıkış noktası olan, Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet Gazetelerinin, seçilen konular hakkında yayınladıkları haberlerine görselleriyle birlikte söylem analizi yapılmıştır.

Çalışmanın sonuç kısmında ise; Türkiye’de kadın alanında yapılan politikaların ve çalışmaların genel değerlendirilmesi yapılarak, çözüm önerileri geliştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Toplumsal yaşamdaki mevcut gelenek, inanç ve düşünceleri yani kısaca sosyal ilişkileri anlamak için, tezin içinde de pek çok kez geçecek olan toplumsal cinsiyet kavramını iyi bilmek gerekir. Çünkü toplum içindeki egemen ideoloji, güç ve hiyerarşi gibi kavramların daha iyi anlaşılmasını sağlar. Bu bölümde, ilk olarak toplumsal cinsiyet ve kuramları açıklandıktan sonra, toplumsal cinsiyetin medya ile olan bağlantılarına ve kadının medyadaki temsiline bakılacaktır. Son olarak ataerkillik ve ataerkilliğin iktidar ve siyasetle olan bağlantıları tartışılacaktır.

1.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı ve Kuramları

Kadın erkek arasındaki farkları yalnızca biyolojik farklılıklarla açıklamak mümkün değildir. Kadınların ve erkeklerin farklı kültürlerde farklı rolleri söz konusudur. Bu sebepten Toplumsal cinsiyet göz ardı edilemeyecek bir durumdur. Bir toplumdaki kadınların ve erkeklerin aktifliği, görünürlüğü, statüsü, rolleri gibi durumları, ciddi oranda o toplum içindeki cinsiyet algısı, cinsiyet rolleri belirler.

Öncelikle toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet (sex) kavramının sınırlarını, yani kadın erkek arasındaki farklılığı yalnızca biyolojik etkenlere bağlayan sınırı aşmak için kullanılmıştır. Yani kadın erkek arasındaki farklılığın yalnızca biyolojik temelli olmadığını ve kültürel ve toplumsal değerlerin oluşturduğu farklılıkların da olduğunu vurgulamak için toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmıştır⁸.

Biyolojik ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki temel fark, cinsiyeti tabiat belirlerken, toplumsal cinsiyeti kültürler, gelenekler belirler ve bu oluşturulan kadın erkek kimliklerine ait rol, tutum ve eğilimler erken yaşlarda oluşturulur⁹. Freud, toplumsal cinsiyet rollerinin dört yaşından sonra öğrenilmeye başladığını savunmuştur¹⁰ fakat toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmenin ilk yaşlarda başladığını gösteren bilimsel çalışmalarla bu tez çürütülmüştür. Toplum içinde doğan bebekler kız ve erkek olarak işaretlenir ve daha sonra kültürün, toplumun beklediği roller onlara öğretilir. İnsanların doğasında türler ve gruplar için

⁸ Nicholson, 1994: 85.

⁹ Üner, 2008: 6.

¹⁰ Freud, 1975: 53

oluşturulmuş kalıplaşmış yargılar vardır ve bu sebepten cinsiyet ayrımı konusunda da çok kuvvetli kalıp yargılar vardır ¹¹.

Toplumsal cinsiyet (Gender) terimini sosyolojiye katan Ann Oakley'e göre kadın erkek ayrımını, cinsiyet (sex) biyolojik olarak yaparken, toplumsal cinsiyet (gender) cinsiyete yüklediği anlamlarla, toplum içinde eşitsizliğe sebep olarak yapmaktadır ¹². Bu terim ilk kez 1972 de kullanılmıştır ve kadın erkek farkının yalnızca biyolojik etkenlerle değil, aynı zamanda toplumsal ve tarihsel etkenlerle de bağlantılı olduğunu vurgular ¹³.

Yüzyıllardır kadınların itiraz ettiği ve savaş verdiği pek çok problemin toplumsal cinsiyetle bağlantılı olduğu yönünde yaygın bir inanç vardır. Biyolojik cinsiyetten ayrı olarak toplumsal cinsiyet, sosyal ve tarihsel olarak belirlenen ve bu sebepten de içeriği toplumdan topluma farklılık gösteren cins kimliğidir. Dolayısıyla bu kavram, sadece kadın erkek arasındaki farkları yaratmakla kalmaz, eşitsiz güç ilişkilerini de belirler ¹⁴.

Cinsiyet rolleri, sosyal sınırlar içinde oluşturuldukları ölçüde, durağan ve evrensel olarak tanımlanamaz. Aksine sosyal döngü içinde değişim ve dönüşüme uğrarlar ¹⁵. Toplumların sosyal, ekonomik ve kültürel altyapılarıyla bağlantılı olarak biçimlenen toplumsal cinsiyet rolleri, farklı sistemler de oluşturur. Bu sebepten hem toplumsal cinsiyet rolleri hem de geliştirdiği sistemler yalnızca bölgeye, döneme, sınıfa, ırka göre değişmez. Aynı zamanda toplumun politik ve iktisadi şartlarına göre de farklılık gösterir.

Simon de Beauvoir, var oluşun özden önce geldiğini savunur ve İkinci Cins¹⁶ isimli kitabında geçen “kadın doğulmaz kadın olunur” cümlesiyle de bunu belirtmiştir. Beauvoir'a göre kadınlar, temeli erkeklerden oluşan toplumsal cinsiyet kavramı içinde öteki konumundadır. Eril ön planda, dişi ise öteki konumundadır ¹⁷. C. MacKinnon 'a göre toplumsal cinsiyet tanımı şu şekildedir: cinsiyet kimlikleri arasındaki eşitsizlik bireylerin vasfı olarak sabitleştirildiğinde toplumsal cinsiyet şeklini alır. Yani iki cins arasındaki hiyerarşinin katılmış halidir ¹⁸.

¹¹ Ağrıdağ, 2005.

¹² Marshall, 1998: 98.

¹³ Kirman, 2011: 328.

¹⁴ Berktaş, 2000: 16.

¹⁵ Nicholson, 1994: 85.

¹⁶ Beauvoir, Simon. (1949), *Le Deuxième Sexe*.

¹⁷ Pilcher ve Whelehan, 2004: 57.

¹⁸ MacKinnon, 1987: 6-7.

Butler ve Scott, toplumsal cinsiyet kavramının tanımını bir adım ileriye taşımışlardır. Toplumsal cinsiyetin yarattığı eşitsizlikten öte, toplumda kadın ve erkeğe dayalı iş bölümü eşitsizlik ve baskı oluştururken, bu durum aynı zamanda erkek cinsi için de pozitif sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu cinsiyet kimlikleri, bazı durumları (taş fırın erkeği ya da heteroseksüellik gibi) doğal ve meşru kılarken, bazılarını da dışlamaktadır. Güç ilişkilerinin temelinde tek bir cinsiyet olduğunu savunan Butler ve Scott'a göre, kadın erkek gibi cinsiyet temelli ayrışmalar yalnızca bazı söylemsel yapıların sonuçlarıdır ¹⁹.

Kadın ve erkek cinsinin karşı karşıya geldiği her alanda ortaya çıkan farklılıkları ve bu farklılıkların sebeplerini açıklayan ve çalışmadaki haberleri yorumlarken değinilecek olan toplumsal cinsiyet kuramlarını kısaca ele almak yerinde olacaktır.

Biyolojik kuram, biyologlara göre cinsler arasındaki farkın nedeni, kadın ve erkeğin biyolojik özellikleri doğrultusunda üstlendikleri roldür. Rollerini birbirinden ayıran en büyük sebeplerden biri kadının çocuk doğurabiliyor olmasıdır. Doğurma yeteneği sonucunda, kadın ev içindeki işlerle ilgilenirken, erkek ev dışı işlerle ilgilendi. Elbette ki bu iş dağılımı yıllar geçtikçe farklılaşmış, günümüz koşullarında (kadının iş hayatına atılması, küçük aileler, doğum kontrol, erkeğin gücüne ihtiyaç duyulan işlerin azlığı) ortadan kalkmıştır. İş dağılımı değişmesine rağmen, rol dağılımı değişmeyerek erkek ve kadın üzerinde eskiden olduğu gibi aynı baskıyı uygulamaktadır. Bu sebepten cinsiyet rolleri, iki cinsin de davranışlarını etkileyen bir durumdur ²⁰.

Elbette ki söz konusu farklılıklar, iki cinsten birinin diğerinden daha üstün olduğu sonucunu vermez. İlk zamanlarda kadın da erkek de doğaya uyum süreci içinde farklı davranış kalıpları geliştirmiştir. Yani ihtiyaç duyulan düzenlemelerin yapılması sonucunda cinsiyet ayrımı değiştirilebilir ya da yok edilebilir ²¹.

Sosyal rol kuramı, Schmitt'e göre, hem kadın hem erkek toplumsal cinsiyet rollerine, eğilimlerine doğuştan sahip değillerdir. Cinsiyet farklılıklarını oluşturan sosyal yaşamdır. Kadın ve erkek türü, hem doğuştan var olan hem de sonradan edindikleri özellikleri birleştirerek toplumsal rolleri oluşturmaktadırlar ²². Toplum içinde küçük yaştan itibaren çocuklara, doğuştan gelen özellikleri ve onlardan beklenen özellikler bir bütün olarak verilmeye çalışılmaktadır. Kızlardan iyi yemek pişirmesi, anaç olması, hoşgörülü olması beklenirken, erkeklerden güçlü ve sert olması, ekonomik alanda var olması gibi özellikler

¹⁹ Butler ve Scott, 1992.

²⁰ Doreen, 2002.

²¹ Buss, 1998.

²² Schmitt, 2003.

beklenir. Bu davranışlar, anne, baba, arkadaş, öğretmen vs. ilişkileriyle ve aynı zamanda bireyin beklentileri karşılama ve öz-kontrolü aracılığıyla sürdürülür. Bu farklılaşma iş bölümünde kendini göstermektedir. Kadınlardan hemşire, öğretmen vs. olması beklenirken, erkeklerden mühendis, doktor, politikacı vs. olması beklenir ²³.

Etkileşimsel model, Deaux ve Major'ın önerdiği bir kuramdır. Biyolojik ve sosyalleşmeye dayalı bazı etkileri bertaraf etmeden, daha çok bireyin kendi seçimleri ve diğer kişilerin davranışlarıyla bağlantılı bir kuramdır. Yani sosyalleşme sürecinden daha çok, içsel faktörlerle ilgilenen bir kuramdır. Kısaca kuramın asıl odağı bireyin seçimleri çerçevesinde gösterdiği toplumsal davranışlardır ²⁴.

Sosyal öğrenme kuramı, Bu kurama göre, aileler çocuklarının doğduğu andan itibaren onları kız ve erkek olarak bir ayrım içinde düşünür ve bu farklılıklara göre davranırlar. Böylece çocuklar, içinde bulunduğu toplumun cinsiyetine biçtiği rol ne ise onu öğrenir ve o modele uygun davranmaları için aileleri tarafından teşvik edilir. Çocukların bu rolleri edinebilmesi için en önemli kaynakları çevredir. Kendi cinsinden olan bireylerin davranışlarını süreç içinde algılar ve taklit eder ²⁵. Bu durum evrensel değildir ve toplumdan topluma farklılık gösterir. Bazı toplumlarda cinsiyet rolleri katı kurallarla belirlenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılırken, bazı toplumlarda da bu roller açıkça tanımlanmamıştır ve duruma göre değişiklik gösterebilir nitelikte olabilir ²⁶.

Bilişsel gelişim kuramı, Kohlberg, insanların kendisine ve çevresine istikrarlı bir bakış açısıyla bakabilmesi için bilişsel tutarlılığa ihtiyaçları olduğunu savunur. Bunun için öncelikle, toplumca meşru kılınan kız ya da erkek çocuğu olmayı keşfetmelidir. Yani çocukların davranışları toplumsal cinsiyet doğrultusunda oluşturulur. Bir kız ya da erkek çocuk, kendi cinsine ait bir davranışla karşılaştığında, etkileşimle bunu öğrenir ve ben bir kızım ya da ben bir erkeğim algısı oluşmaya başlar ²⁷. Birey, çevresinden gelen her bilgiyi, kendi cinsiyeti doğrultusunda algılar, çözümler ve öğrenir. Bu süreçle cinsel kimlik kazanılır ²⁸.

²³ Eagly ve Wood & Diekmann, 2000.

²⁴ Deaux ve Major, 1987.

²⁵ Anselmi ve Law, 1998.

²⁶ Franzoi, 1996.

²⁷ Bussey ve Bandura, 1999.

²⁸ Bem, 1998.

Sosyal baskınlık kuramı, Bireyin ait olduğu grubun diğer gruplardan daha baskın olması yönünde genel bir istektir. Bu sebepten bireyin içinde bulunduğu grubun statüsünün yüksek olması durumunda bireyin de baskınlığı aynı oranda artacaktır. Bu duruma en çok uyan örnek ise, erkeklerin kadınlardan daha baskın oluşu gösterilebilir. Çünkü erkeğin toplumsal rol kodlamasında statü, güç ve bu gücü koruma, sürdürme durumu vardır ²⁹. Erkeklerin bakış açısında, ait olduğu grubun diğer gruplara hakimiyet kurması anlayışı vardır. Savaş, güç, iktidar, baskı, ırkçılık gibi kavramları destekleyicidirler. Kadınların bakış açısında ise, erkeklerin aksine daha refah, eşitlikçi ve korumacı bir durum vardır. Bu sebepten kadınların sosyal baskınlık yönelimi görece zayıf kalmaktadır ³⁰.

Sonuç olarak hem zamana ve mekana hem toplumdaki topluma hem de kuramdan kurama farklılık gösteren toplumsal cinsiyet kavramı, içinde bulunduğu kültürün yaratılışı ve sürdürülebilirliği bakışına göre şekillenir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ya da erkeğin üremeye katkısına bağlı olarak belirlenir. Tıpkı “tohum ve toprak metaforu” nda olduğu gibi, erkek yaratıcı kadın besleyici olarak görülür ve bu anlayış üç büyük dinde de kabul gören bir anlayıştır ³¹. Delaney’e göre, erkeklerin bu özel pozisyonları, ataerkil bakış açısının gücünün de kaynağıdır. Çünkü ataerkil sistemde erkekler sadece erkek olarak değil, bir baba olarak ulvileştirilir ³². Böylece, var olan biyolojik farklılığın getirdiği hem fiziksel hem de zihinsel durumlar abartılarak ataerkil sistemin sürekliliği korunur ³³.

Toplumun söz konusu bakış açısı doğal olarak medyada da etkilerini göstermektedir. Bu nedenle tezin konusu ile bağlantılı olarak, konunun devamında, medya organlarında kadının ele alınış şekillerini incelemek yerinde olacaktır.

1.2. Medya Organlarında Kadının Temsili

Günümüzde küresel bağlamda iktisadi ve politik yapıların aktif aktörlerinden olan medya, görsel ve işitsel yollarla geniş kitlelere kolay bir biçimde ulaşabilmektedir. Kitle iletişim araçları, toplumun hangi konuda ne düşüneceğine, ne tartışacağına karar vererek gündemi belirlemekte ve toplumsal akıl oluşturmaktadır. Medya çoğu zaman nesnel gerçeklikten uzaklaşarak, kurguladığı gerçeklik içinde bazı kimlikleri ön plana çıkarıp bazılarını yer vermemektedir ³⁴. Medyada yabancılar, azınlık gruplar, kadınlar, kimi meslek

²⁹ Sıdanus ve Ekehammar, 1983.

³⁰ Pratto ve Stallworth, 1997.

³¹ Berktaş, 2000: 57.

³² Delaney, 2014: 55.

³³ Pilcher ve Whelehan, 2004: 56.

³⁴ Sevim, 2013: 43.

grupları vb. kimlikler, ötekileştirilerek yansıtılmaktadır. Bu durumun karşısında ise, genellikle erkek temsili olan elit kişiler, gruplar, siyasiler vb. kimlikler, zengin ve itibarlı şekilde aksedilir ve bu kimliklere ağırlık verilir.

Medya, kitleler üzerinde şekillendirici bir güce sahiptir. Bireylerin iç dünyalarına derinlemesine girerek, zihinlerine yerleşmekte ve bu sayede ne söyleyeceklerini, nasıl davranacaklarını öğretmektedir ³⁵. Bu noktadan hareketle toplumu manipüle eden medyanın, toplumsal cinsiyet kimliklerinin inşasında da etkin bir güce sahip olduğunu söyleyebiliriz ³⁶. Medya da süregelen ve yeniden oluşturulan cinsiyet kimlikleri, toplumun cinsiyete dair öğrendikleri kalıp yargılarla uyum içindedir ³⁷.

Günümüzde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde medya önemli bir paya sahiptir. Toplumsal cinsiyet, hareketli bir yapı olduğu için süreç içinde ona tesir eden yapılar da farklılaşmaktadır. Yakın tarih içinde de toplumsal cinsiyetin en çok etkilendiği anlardan birisi medyadır.

Medya, cinsiyet ayrımcılığının en net şekilde görüldüğü alanlardandır. Medyanın ilettiği görsel, işitsel ve yazılı mesajlar, söz konusu toplumların ideolojik yapıları ve politik tercihleri doğrultusunda belirli sosyal kimliklerin temsillerini oluşturarak, kitle iletişim araçları vasıtasıyla, toplumsal cinsiyet kimliklerinin inşasına katkıda bulunmakta ve bu cinsiyet rollerinin pekiştirilmesini sağlamaktadır ³⁸. Yani medyanın ürettiği mesajların toplumsal ilişkilerden bağımsız olması düşünülemez. Bu nedenle toplumun ataerkil yapısı kendini medya organlarında da göstermektedir ve insanların kitle iletişim araçlarıyla olan sürekli ve bağımlı ilişkisi sebebiyle de medyanın gönderdiği mesajlar toplum içinde kendini yeniden üretmektedir.

Kültür, çok çeşitli öğelerin birleşimi olarak ortaya çıkar. Medyada 21.yüzyılda artık kültürü oluşturan öğelerden biridir ve toplumsal cinsiyet rollerini oluştururken geleneksel söylemleri ve yargıları kullanır. Medyada yansıtılan erkek ve kadın temsillerinde söz konusu söylem ve yargılar net şekilde okunmaktadır. Yani kitle iletişim araçları, kadın ve erkek kimliğinin inşasında kilit noktalardan biridir.

Medyada, erkek egemen ideolojinin oluşturduğu kadın temsilleri problemlidir. Genel olarak kadın kimlikleri, ya örnek anne, eş ya da fesat-dedikodu yapan kadın çerçevesi içinde oluşturulmaktadır. Örnek eş imajı çizilen kadınların özel hayatlarındaki kötü durumlar,

³⁵ Laughey, 2002: 42.

³⁶ İmançer, 2006.

³⁷ Akmeşe ve Deniz, 2015: 317.

³⁸ Gülal, 2014: 71.

ev içindeki eşitsiz iş bölümü gibi konular ön plana çıkarılmaz. Bunun yerine mutlu aile tablosu yansıtılır ³⁹.

Medyadaki, kadınların konu edildiği diğer bir sorunlu alan ise şiddet olaylarında kullanılan dildir. Erkek egemen bakış açısıyla verilen bu haberlerde kadını suçlayıcı ifadeler kullanılmakta ve küçümsenmektedir. Kadınların tahrikte bulundukları ya da erkeklerin dürtülerine ket vuramadıkları gibi açıklamalarla erkekler aklanmaktadır ve olayların faili olan erkek ve toplumun ataerkil zihniyeti sorgulanmamaktadır ⁴⁰.

Medyada yoğun bir şekilde, erkek çocuklar ve yetişkin erkekler daha çok aktif, güçlü, sert, serüvenci, atılgan biçimlerde temsil edilirken, kız çocukları ve kadınlar, pasif, bağımlı, güzel, yetersiz biçimlerde temsil edilir ⁴¹. Tüm bunlar medyanın, baskın cinsiyetçi söylemlerini kullandığının göstergesidir. Medya kalıp yargılarıyla oluşturulan kadın temsilleri, cinsel nesne, itaatkar, ev kadını vb. olarak ortaya konulmaktadır ⁴². Medya gizil olarak bireyin kendini kadın ya da erkek olarak algılamasını üç biçimde çarpıtır. Birincisi, kadınların ve erkeklerin gerçek üstü ideallerini devamlı olarak tekrar eder. İkincisi, erkeklerin ama özellikle de kadınların fiziksel özelliklerini, çirkin, düzeltilmeye ihtiyacı olan, anormal olarak ağılanması sağlar. Üçüncü olarak medya, şiddeti, erkeğe normalleştirirken, kadının da benimsemesine neden olur ⁴³. Medya eliyle oluşturulan bu yargılar, hedef kitleye olağan durumlarımı gibi gösterilir. Bu noktadan hareketle, ayrımcı cinsiyet ideolojilerinin, iki cins arasındaki iletişim ve etkileşimin her biçimini yönlendirdiğini⁴⁴ söylemek yanlış olmayacaktır.

Medyada kadınların yansıtılış şekilleriyle ilgili olarak yapılan çalışmalardan biri olan, 1995 yılında Pekin’de organize edilen Dördüncü Dünya Konferansı’nda sunulan, ‘‘Eşitlik, Gelişme ve Barış Adına’’ isimli araştırma en kapsamlı çalışmadır. Bu araştırma, radyo, televizyon ve yazılı basında yayınlanan haberlerde kadınların hangi oranda ve ne şekilde yer aldıkları sonuçlarını kapsamaktadır. Türkiye, araştırma kapsamındaki diğer dünya ülkeleriyle benzer sonuçları paylaşmıştır. Çıkan sonuçlara göre kadınlara, kamusal, siyasi yani ‘‘ciddi işler’’ konulu haberlerde yer verilmediği ve daha çok görselliğin ön planda olduğu magazin

³⁹ Bek ve Binark, 2000: 7.

⁴⁰ Bek ve Binark, 2000: 7.

⁴¹ Wood, 2009: 259.

⁴² Pacheco ve Hurtado, 2002: 703.

⁴³ Wood, 2009: 275.

⁴⁴ Van Dijk, 2003: 44.

haberlerinde yer verildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra medya içinde kadınların, yönetici pozisyonlardan daha çok kamera arkası ve sunucu görevlerinde bulundukları görülmüştür ⁴⁵.

2005 yılı Küresel Medya İzleme Projesi'nde (Global Media Monitoring Project), 13.000 televizyon, radyo ve gazete haberiyle yapılan araştırmanın sonucunda kadınların temsil oranı %21, erkeklerin temsil oranı ise %79 olarak açıklanmıştır ⁴⁶.

En yaygın medya organlarından biri olan televizyon, hem ucuza ulaşılan bir araç hem de sürekli yayın halinde olmasından dolayı geniş bir takipçi kitlesi vardır. Televizyondaki dizi ve filmler, kadına şiddetin en net şekilde gözlenebildiği alanlardandır. Anne, eş, kız kardeş rollerindeki kadın temsilleri, bir erkek tarafından fiziksel veya duygusal şiddete uğramakta ve kurtarıcı olarak yine bir erkek verilmektedir. Yani kadınlar her zaman korumaya muhtaç olarak gösterilmektedir. Bunun yanı sıra, hayattaki tek amacı zengin bir erkekle evlenmek olan kadın figürlerine de dizilerde sık sık yer verilmektedir. Dizilerde modern kadın temsillerine de yer verilmektedir fakat bunların yansıtılış biçimleri de sorunludur. İş hayatındaki kadınlar genellikle sıra dışı örneklermiş gibi sunulmaktadır. Hem güçlü ve başarılı hem de bakımlı, şefkatli olarak yansıtılan modern kadın figürleri, iş hayatıyla birlikte annelik ve eş işlerini de dört dörtlük yürüten olarak yani süper kadın olarak lanse edilmektedir. İstisna örnek oldukları her anlamda hissettirilir. Erkek temsiller ise daha çok kötü karakterli zalim kişiler olmasına karşılık olarak ekonomik güce sahip, statü sahibi, beyefendi imajında erkek figürler de azımsanamayacak orandadır ⁴⁷. Genel itibariyle erkek figürler, kadın figürlerden bir adım önde yansıtılmaktadır.

Kadın temsiliinin sorunlu olduğu diğer bir televizyon aracı ise haberlerdir. Bu yayınların, siyaset ve ekonominin ön planda olduğu ilk dakikalarda, sunucu haricinde kadın figürüne hemen hemen hiç rastlanmamaktadır. Kadınların konu edildiği haberler daha çok gazetelerin üçüncü sayfalarındaki haberlerin ekrana yansması şeklindedir. Bu içerikli haberlerde kadınlar için kullanılan dil suçlayıcı ve yargılayıcıdır, erkek konu bile edilmemektedir ⁴⁸. Bunun yanı sıra kadınlar, haberlerin son kısımlarında verilen magazin haberlerindeki estetik ve güzellik konularında yerini alır.

Yerli dizilerin ve haber programlarının kadın ayrımcılığında oynadıkları role kısaca değindikten sonra reklamlardaki kadın temsiline baktığımızda da karşımıza çok farklı bir tablo çıkmıyor. Asıl amacı ürün sattırmak olan reklamlarda kullanılan görseller ve söylemler

⁴⁵ Türkoğlu, 2000: 83-84.

⁴⁶ Alankuş, 2007: 37.

⁴⁷ Bek, 2000: 14.

⁴⁸ Bek, 2000: 7.

ustalıkla seçilmektedir. Genellikle reklam filmlerinde, tanıtımı yapılan ürün ile oyuncu kadın özdeşleştirilir ve bu durum da kadının nesneleştirilmesine aracılık eder. Kadın bedeni hem teşhir edilerek tüketilmekte hem de ürün kullanıcılarının kadın olarak gösterilmesiyle tüketici konumuna indirgenmektedir ⁴⁹. Elbette ki reklamlarda da modern kadın kimliklerine yer verilmektedir. Ekseriyetle kadının öğretmen, bankacı vb. rollerinde olduğu reklamlarda dış ses olarak öğretici bir dille konuşan erkek sesi kullanılmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yansıtıldığı televizyon programlarının ortaya çıkardığı en önemli tehlike, programları çocukların ve gençlerin de izliyor olmasıdır. Özellikle çocukların gelişme dönemlerinde, onlara rol model olarak çizilen her imaj önem kazanmaktadır. Bilhassa televizyonun işitsel ve görsel özelliği neticesinde verdiği mesajlar, çocuklar üstünde daha etkili olmaktadır. Bu konuda çocuklar için diğer bir tehlike de, televizyonun tek yönlü bir sosyalleştirme aracı olmasıdır. Çünkü çocuklar televizyon seyrederken soru sormamakta, açıklama isteyememekte ve itiraz edememektedir ⁵⁰.

Kadınların temsil edildiği diğer bir önemli alan görsel-yazınsal özelliği olan gazetelerdir. Gazetelerin yayın politikaları da, televizyonunkinden çok da farklı bir yol izlememektedir.

Siyaset ve ekonomi alanlarından haberlerin yer aldığı gazetelerin ilk sayfalarında kadın temsillerine rastlanmamaktadır. Sadece erkekleri ilgilendirdiği düşünülen “ciddi haber” kategorisinde kadınlara yer verilmemektedir ⁵¹. Kadınların temsiline en çok üçüncü sayfa haberlerinde mağdur veya kurban olarak yer verilmektedir. Bu sayfa haberleri ciddi etik sorunlar taşımaktadır. En başta, kadınların kişilik haklarına saygı duyulmamakta ve kimliği ya da görüntüsü ifşa edilmektedir. İsmi, yaşı, bulunduğu il, fotoğrafı hatta cinayet fotoğrafları bile yayınlanmaktadır. Haberlerde genellikle kadına karşı işlenen şiddet en ağır şekli ile kamuoyuna servis edilmektedir. Özellikle töre cinayetlerinin sunumunda, cinayet töre ile ilişkilendirerek ve o bölgenin geleneği gibi göstererek normalleştirme eğilimi gösterilmektedir. Bunun yanı sıra, bölgedeki eğitim sorunu, ailelerin sosyolojik boyutu ve aşiret ilişkileri gibi problemli geleneksel kodlar göz ardı edilir ⁵².

Nadiren haber yapılan siyasetçi kadınlarla ilgili haberlerde, onların başarıları yerine yine kadınsal özellikleri ön plana çıkarılmaya çalışılmaktadır. Genellikle kadın siyasetçi ve iş kadınlarıyla yapılan röportajlarda, çocukları ve ailesi için ne gibi fedakarlıklarda bulundukları

⁴⁹ Bek, 2000: 9.

⁵⁰ Yeşiltuna, 1999: 141.

⁵¹ Mater ve Çalışlar, 2007: 181.

⁵² Sevim, 2013: 51.

veya hangi yemeği en iyi yaptıkları gibi sorular mutlaka yer almaktadır ve saç, kıyafeti gibi görünüşleriyle ilgili konular ön plana çıkarılmaktadır. Bunun yanı sıra kullanılan resimlerde, erkek siyasetçiler genellikle makamlarında ve iş arkadaşlarıyla resmedilirken, kadın siyasetçiler evlerinde ve aile bireyleriyle resmedilmektedir. Yani kadın politikacılar bile haberleştirilirken, siyasi kimliklerinden daha çok kadın kimlikleri ön plana çıkarılmaktadır. Bu durum sadece Türkiye ile sınırlı kalmamakta, farklı ülkelerde de durum değişmemektedir. Örnek olarak, Yeni Zelanda’da Başbakanının kadın olduğu ve kadın siyasetçi oranının %32’yi bulduğu dönemde dahi siyasi haberlerin yer aldığı bölümlerde kadınlara %18 yer verilmiştir⁵³. Kimi araştırmalara göre medya, erkek siyasetçilerin de hatalarını görmekte fakat kadın siyasetçilerin hataları karşısında daha acımasız olmaktadır⁵⁴. Bunun yanı sıra haber medyaları kadın siyasetçileri eylemlerinden daha çok kişiliklerinden dolayı eleştirmektedir⁵⁵.

Kadınların ilgi alanları olarak nitelendirilen kültür, sanat, moda, sağlık, estetik, magazin vb. konular üzerine yapılan haberler genel olarak gazetelerin orta ve son sayfalarında yer almaktadır. Kadınlar, magazin sayfalarında özel ilişkileriyle ve görünüşleriyle en çok kadınlar yansıtılıyor. Bu haberlerde kullanılan fotoğraflar bir defileden ya da araba fuarlarından alınmakta, kadın bedeni ön planda tutulmakta, hatta bazen metalaştırılmakta ve haber niteliği taşımamaktadır⁵⁶. Bunun haricinde magazin haberlerinde, ya bir uzman ya da bir kaynak olarak kadınların görüşüne de başvurulmaktadır⁵⁷.

2010 yılı Küresel Medya İzleme Projesi’ne⁵⁸ göre, dünya nüfusunun %52’sini oluşturan kadınlar, haberlerde %21 oranında yer almaktadır. Bu haberlerde de genel olarak, suç, şiddet, magazin, sanat vb. konuları işlenmektedir. Politika alanındaki haberlerde kadınlara nadiren yer verilirken, hukukun konu edildiği haberlerin de yalnızca %8’inde özne konumundadır. Araştırmada, Türkiye’deki haberlerin %76’sında erkekler, %24’ünde kadınlar özne konumundadır. Bu durum gazeteler özelinde ise %25’dir. Gazetelerdeki önemli sorunlardan birisi, haberlerin, güvenilirliği belli olmayan kaynaklara göre yapılması ve kadınlarla ilgili olumsuz haber ve başlıkların üretilmesidir⁵⁹.

⁵³ Callamard, 2006.

⁵⁴ Ross, 2004: 64.

⁵⁵ Ross, 2004, 154.

⁵⁶ Yapar, 1999: 77.

⁵⁷ Tanrıöver, 2008.

⁵⁸ Medya haberlerinde cinsiyet ayrımcılığının saptanması amacıyla beş yılda bir yapılan ve Türkiye’nin de aralarında bulunduğu 108 ülkedeki 1281 gazete, televizyon ve radyonun belirlenen bir günde incelendiği proje.

⁵⁹ Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Medyanın Rolü Konulu Komisyon Raporu, 2012: 19.

Sonuç olarak baktığımızda gazeteler, kadınlarla ilgili haberleri hazırlarken özensiz davranmakta, kişilik haklarına saygı duymamakta ve kadınları teşhir etmekte, kullandıkları dil ile kadınları kurban olarak göstermekte ve çoğu kez şiddet olaylarında saldırganların davranışlarını meşrulaştıracak ifadeler kullanmaktadır. Şiddet olayları kamuoyuna yansıtılırken, bu durum toplumsal bir sorun olarak değil, bireysel bir sorun olarak lanse edilmektedir. Bu sebepten, şiddet olgusunu toplumsal yapı ile bağdaştıracak açıklamalardan uzak durulmaktadır. Bunun yanı sıra, şiddetin önlenmesi amacıyla çıkarılan politika ve faaliyetlere ilişkin haber oranı çok düşük ve yapılan haberlerde de yeterli özen gösterilmemektedir ⁶⁰. Birçok haberlerin kurgusunda sansasyonelleştirmenin ön planda tutulduğu ve mücadele edilmesi gereken en önemli sorunlardan biri olduğu görülmektedir ⁶¹. Kadınlar, çoğunlukla ataerkil kalıplar çerçevesinde yapılan haberlerle kamuoyuna sunulduğu için ataerkil sisteme de kısaca açıklık getirmek yerinde olacaktır.

1.3. Ataerkil Kuram ve Ataerkil Sistemin İktidar ve Siyasetle Olan İlişkisi

Walby, ataerkilliği erkeklerin kadınların üzerinde baskı kurdukları, hiyerarşik ögeler içeren ve erkek dayanışmasının hakim olduğu sosyal ilişkiler ağı olarak tanımlar. Kadınların erkekler tarafından sömürüldüğü, baskı uygulandığı bir ağ olan ataerkillikte, erkekler kadınları hem ev içinde hem de ev dışında, maddi/manevi denetim altında tutmaktadır ⁶².

Ataerkilliği yalnızca bir sistem olarak açıklamak yanlış olacaktır. Ataerkillik, sistem üstü bir durumdur ve bir yapı veya yapılanma olarak açıklamak daha yerinde olacaktır. Ataerkillik erkek cinsinin kurmuş olduğu, çoğunluğu erkek olmakla birlikte kadınların da bulunduğu bir yapılanmadır. Kurallar her zaman erkekler tarafından koyulur ve kadınlar bu yapılanma içinde var olabilmek için, ataerkilliğin sahip olduğu kurallara uymak ve benimsemek zorundadır ⁶³. Sakman'ın da belirttiği gibi erkek, özellikle cinsellik üzerinden kadın bedeni üstünde egemenlik kurmakta ve kontrol altında tutmaya çalışmaktadır ⁶⁴. Sakman ile benzer görüşte olan Sichtermann, bu duruma şu şekilde bir örnek vermektedir: ataerkil düzen, oluşturduğu nizamı uyulmaması durumunda, cinsel şiddeti bir cezalandırma aracı olarak kullanır; eğer ki kadınlar, ataerkil sistemin müsaade ettiği sınırlar içinde davranmaz, giyinmez, sosyalleşmezlerse tecavüz ile cezalandırılabilirler ⁶⁵. Gross'ta aynı

⁶⁰ Aziz, 1994: 23.

⁶¹ Bek, 2008.

⁶² Walby, 1990.

⁶³ Kandiyoti, 1997: 114.

⁶⁴ Sakman, 2012:7.

⁶⁵ Scully, 1993

şekilde cinsel şiddet eylemlerinin varlığı ve bundan dolayı kadınlarda oluşan korku, ataerkil anlayışın, kadın üzerinde egemenlik kurmasının ve kontrol etmesinin bir yolu olduğunu söylemektedir ⁶⁶.

Ataerkil sistem, ekonomi ve nesillerin devamı mekanizmalarından oluşur. İki mekanizmanın da yeniden üretim sürecinin devamlılığını sağlamak ve kontrol altında tutmak önemlidir. Doğurabilme özelliği kadına ait olmasına rağmen, erkek cinsi soyunun devamını sağlamak için kadının cinsel hayatını kontrol ve baskı altında tutmaktadır ⁶⁷.

Carol Delaney'e göre ataerkillik, toplumun ürettiği şiirler, şarkılar, dinsel bilgiler gibi yazılı ve sözlü geleneklerle, her yeni gelen kuşağa içselleştirilerek gündelik yaşamın en ayrıntısına işlenmiştir ⁶⁸. Ataerkillik bu yollarla toplumun en derinlerine nüfuz etmekte ve bu sebepten toplum içinde görünmez olmakta ve doğal bir durum, süreçmiş gibi kendini göstermektedir ⁶⁹.

Ataerkil sistemin sıkı sıkıya bağlı olduğu kaynak erkekliktir. Eğer erkeklik olgusu ortadan kalkarsa, bu durum ataerkil sistemin çökmesine sebep olur. Burada erkeklik olarak bahsedilen biyolojik olarak erkeklik değildir, Toplumun anlamlar yüklediği, benimsediği, kutsallaştırdığı, hegemonik erkekliktir. Bu sebeple her ataerkil toplumun erkeklik olgusu farklı olabilir. Toplumsallaşma süreci içinde ataerkillik, erkekler tarafından öğrenilir ve özümser. Hegomonik erkekliği benimsemeyen erkekler ataerkil sistem tarafından dışlanır ve bu da sıkıntılı bir durum ortaya çıkarabilir. Bu sebeple çoğu erkek bu sistemi kabul eder ve benimser ⁷⁰.

Bir bütün olarak ataerkil yapıyı anlayabilmek için, iktidar olgusunu anlamak büyük önem taşımaktadır. Toplumsal cinsiyet sistemi içinde, kadınlık ve erkeklik bir iktidar ilişkisi çerçevesinde oluşur ⁷¹. İktidar, sosyal yapı içinde, toplumsal uygulamalarını oluşturması ve devam ettirmesi için toplumsal roller çerçevesinde erkeklere belirli şekillerde güç sağlar. Kadının erkeğe tabi olduğunu ön gören toplumsal politikayla birlikte, kültürle de bu sistem topluma empoze edilir ⁷². Aralarındaki iktidarlık ilişkisi, kadının ve erkeğin toplum içindeki statüsünde, rolünde, sorumluluğun dağılımında ve denetime sahip olmasında kendini en net

⁶⁶ Gross, 1978.

⁶⁷ Hearn, 1987.

⁶⁸ Delaney, 2001: 23-24.

⁶⁹ Bhasin, 1993: 9.

⁷⁰ Atay, 2004: 23.

⁷¹ Seidler, 1989: 104.

⁷² Connell, 1998: 152-153.

şekilde ortaya koyar ⁷³. Bu sebepten dolayı da, ataerkil yapı içindeki erkeklik oluşumlarında iktidar nosyonu temel bir ögeyi temsil eder ⁷⁴.

Erkekliğin iktidarla olan ilişkisi en net şekilde cinsellikle bağdaştırılabilir. Ataerkil yapı içinde, kadın ve erkeğin cinselliği, belirli kalıplar çerçevesinde yaşanmaktadır. Heteroseksüel ilişkiyi kendi değerlerine göre yapılandırır ve hegemonik bir biçime getirir. Erkekler fetheden, etken; kadınlar fethedilen, edilgen rollerini üstlenir ve bu cinsel kimliklerini bu olgular içinde yaşarlar. Ataerkil sistemde kadının bedeni açık ve savunmasız gösterildiği için erkek tarafından kontrol altında tutulur ve sınırlamalar içindedir ⁷⁵. Kısaca kadının cinselliği ve cinselliğinin bir uzantısı olan namusu, erkek cinsinin denetim ve kontrolünde yönlendirilen ve erkeğin sosyal konumunu gösteren bir ögedir. Yani başka bir deyişle, eşi, kızı, kız kardeşi, annesi vb. kişilerin namusları ile erkeğin iktidarlığı arasında paralellik vardır.

Bir erkek genelde içinde bulunduğu toplumda her zaman muayyen bir katılığa sahip olma mecburiyetindedir. Bu tavra sahip olmayan ya da koruyamayan erkeğin, erkekliğinden kuşku duyulur ve bu durum ataerkil yapı içindeki konumunu ciddi tehlikeye sokar ⁷⁶. Bu durum gösteriyor ki, söz konusu erkeklik bir kez kazanıldıktan sonra ölene kadar süren bir durum değildir. Zorlu süreçlerin ardından kazanılan ve yaşlanana kadar sürekli kanıtlanması gereken, daha doğrusu kanıtlamak zorunda bırakılan bir olaydır ⁷⁷. Erkek gurubu tarafından gözlenerek, ölçülerek ve yargılanarak verilen bir şeydir. Yani erkek olmak, kendini uzun süre kanıtlamış olan belirli bir erkek grubu tarafından bireyin erkekliğinin onaylanması durumudur. Toplumsal bir süreçtir ve kadınlığın aksine erkeklik verilir. Verilen bir statü olduğu için de geri alınabilir ⁷⁸. Bu sebepten erkek de iktidarın gerçek sahibi değildir. O yalnızca, belirli söylemlerle ve toplumsal rolleri araç olarak kullanarak iktidarlık yapısının sürdürülebilmesine aracılık yapmaktadır.

Foucault'ya göre toplumsal rollerde var olan iktidar, kendine has bir yapı oluşturmakta ve bu yapıya uygun bilgi, söylem ve ideoloji üretmektedir ⁷⁹. Bu durum günümüzde kendini ataerkil yapılanma olarak göstermektedir. Ataerkil sistemi de içinde bulunduran iktidar yapılanmasına, Foucault'nun görüşüyle baktığımızda, erkekler iktidarın sahibi değil,

⁷³ Lıpman-Blumen, 1984: 4.

⁷⁴ Beynon, 2002: 16.

⁷⁵ Demren, 2001: 64.

⁷⁶ Gürüz ve Temel, 2015: 153.

⁷⁷ Gilmore, 1990: 221.

⁷⁸ Atay, 2004: 26.

⁷⁹ Foucault, 2006.

taşıyıcısıdır. Özetle erkeklik, iktidar yapılanmasını temel alır. Erkekliğini kazanamamış erkek, iktidarı ve kadına kuracağı egemenliği kaybetmiş demektir ⁸⁰. Bu nedenle erkeklik, ölçülebilen, elde edilebilen ve kaybedilen bir yapıdadır ⁸¹.

Ataerkil yapılanmanın anlayışına göre erkek, biyolojik etkilerinin bir sonucu olarak daha zeki ve güçlü oldukları için yönetmek için yaratılmışlardır. Bu anlayıştan hareketle erkeğin devleti yani siyasi alanı temsil etmeye daha uygun olduğu sonucuna varılır. Toplumsal roller ve iş bölümü bu normlara göre belirlenir ⁸².

Siyaset en genel anlamda, İnsanların grup halinde yaşamaya başlamalarıyla birlikte ortaya çıkan, her ülkenin değerlerine göre farklı süreçleri olan, toplumun en etkili olgularından biridir ⁸³. Siyaset, çok eski dönemlerden bugüne her zaman erkek işi olarak görülmüştür ve kadınların bu alanda var olma girişimleri genellikle engellenmek istemiştir. Toplumsal iş bölümünden dolayı, siyasi alanında kadınlar her zaman azınlık bir grup olarak kalmıştır ⁸⁴. Çünkü kadınlar çok uzun yıllar özel alana hapsedilerek onlara eş, anne, bakıcı rolleri yüklenmiştir. Günümüzde kadınların kamusal alandaki varlıkları eskiye oranla artmış olsa da, bu konuda kadınlar hala büyük çaba göstermek zorunda kalmaktadır. Toplumsal iş bölümü kadını özel alanda, erkeği ise kamusal alanda kodlamıştır. Bu sebepten kadın, edilgen yani pasif konumda görülürken, erkek, etken yani karar veren olarak görülmüştür.

Kadının toplumsal cinsiyet rolleri içindeki konumu, kadını toplumdaki her alandan mahrum bırakmakta ve siyasi arenada var olma çabasını gölgelemektedir. Aynı zamanda kadının bu konumu, erkek iktidar karşısında, hem siyasi alanda hem de toplumun her alanında ötekileştirilmesine neden olmaktadır ve vatandaş olma hakkını erkekler kullanmaktadır. Karar veren mekanizmalardaki erkek yoğunluğu ve bu alanlardaki kadın temsiline azlığı sebebiyle, kadınlar toplumda ikinci plana itilmekte ve erkeklerle eşit olarak vatandaşlık haklarından bile yararlanamamaktadırlar. Bu durum, kadın problemlerini çözmek adına yapılan politikaların neden sonuca ulaşamadığını ve sürdürülemediğini de göstermektedir. Yani siyasetin erkek yapısı, kadınların aleyhine sonuçlanmaktadır.

Siyasetin, iktidar, güç ve toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında oluşturduğu egemen ideolojisini yeniden üretmek ve sürdürülebilirliğini sağlamak için kullandığı en önemli araçlardan birisi medyadır. Siyasiler medyanın, toplumu etkileme, yeniden üretme ve

⁸⁰ Seidler, 1994: 98.

⁸¹ Cornwall & Lindisfarne 1994: 12.

⁸² Demez, 2005: 61.

⁸³ Altındal, 2007: 5.

⁸⁴ Altındal, 2009: 355.

değiştirme gibi özelliklerini kullanarak, otoriterliğini sağlamlaştırır ve karşılığında ise medyaya ekonomik ve yasal konularda destek verir.

Medya, kitle iletişim araçlarının tümünü ifade eder. Genel itibariyle toplum üstünde tesirli olmaya çalışan kitle iletişim araçları ⁸⁵, bunun yanı sıra egemen ideolojiyi yansıtan önemi araçlardandır ⁸⁶. Bu nedenle, medya organları, topluma kitlesel olarak etki etmek ve egemen ideolojinin söz konusu toplum tarafından kabul edilebilmesini sağlamak amacıyla bir araç olarak kullanılır ⁸⁷.

Medya ve siyasetin birbirleriyle olan çıkar ilişkileri, ikisinin de asıl gayelerinin dışına çıkmalarına sebep olmaktadır. Medyanın iyi çözümlenmesiyle, iki kurum arasındaki ilişki ve verilmeye çalışılan gizli mesajlar ortaya çıkarılabilir. Bu çalışmada da, ataerkil oluşumları içinde barındıran siyasetin medya ile olan ilişkisi ve bu ilişki sonucunda, kadın politikalarının, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde topluma nasıl yansıtıldığı incelenecektir.

⁸⁵ Severin ve Tankard, 1994: 6.

⁸⁶ Yengin, 1996: 6.

⁸⁷ Yaylagül, 2008: 15.

İKİNCİ BÖLÜM

HÜKÜMETLER VE KADIN POLİTİKALARI

Bu bölüm altında, ilk olarak 1990-2007 tarihleri arasındaki, geçiş dönemi hükümetleri ayrı tutulmak üzere, hükümetlerin kadın politikalarına genel bakış açılarına değinilmiştir. Ardından bu hükümetler kısa tarihçeleriyle birlikte, hükümet programlarında kadına hangi kapsamda ve ölçüde yer verdikleri ele alınmış ve yorumlanmıştır. Ve son olarak da söz konusu hükümet döneminde gerçekleştirilen politikalara yer verilmiştir.

2.1. 1990 – 2007 Arasındaki Hükümetlerin Kadın Politikalarına Genel Bakış Açıları

Siyaset; söylemlerinde, kullandığı dilde, örgütlenme şeklinde ve yapılanma sürecinde, içinde cinsiyetçiliğin olduğu bir alandır. Bu durum, siyasi partilerin söylemlerinde ve uyguladıkları politikalarda net biçimde görülür. Siyasi partilerin örgütlenme şekilleri, kadını ve erkeği siyaset arenasına çağırırken kullandığı farklı söylemleri ve bunun neticesinde siyasete giren kadınlara karşı tutumları, kadın için yapılan politikaların önemsenmeyişi ya da uygulamada eksik bırakılışları cinsiyetçiliğin var olduğunun en temel göstergeleridir.

Önemli olan nokta siyasi partilerin, cinsiyet eşitsizliğinin varlığını bir sorun olarak kabul edip etmedikleridir. Kadın erkek arasındaki eşitliği sağlamak için yapılan devlet politikalarını, her siyasi partinin benimsemesi gerekmektedir. Bunun devamında, eşitlik politikalarının, oluşturulması, uygulanması ve başarılı olması, büyük ölçüde hükümeti kuran partinin ideolojik eğilimlerine bağlıdır.

Yapılan araştırmalar, muhafazakar görüşteki merkez sağ partilerin, söylemlerinde ve uygulamalarında kadınları, her şeyden önce eş ve anne rollerine uygun olarak, aile / evlilik birliği içinde ve bu birliğin kurucusu ve koruyucusu olarak ele aldıkları yönündedir. Merkez sol partilerin, genel çerçevede kadın erkek eşitliğinin gerekli olduğuna inanan ve bu sorunun ancak ortaklaşa çözümler üretilerek, devlet eliyle gerekli politikalar geliştirilerek bir sonuca ulaşacağına inandıkları varsayılmaktadır. ‘Ekonomik özgürlüğü olan kadın’ ve ‘birey olarak kadın’ kimliğini savunan ve bu temelde eşitlik, bağımsızlık ve özgürlük söylemi içinde olan siyasi kesim olarak değerlendirilmektedir. Liberal partiler ise; genel olarak kadın erkek eşitliğine ve özgürlüğüne inanan bir ideolojileri olmakla birlikte, hükümetin zorlayıcı kamu politikalarına şüphe ile bakmaktadırlar. Cinsler arası eşitliğin ancak kadınların güç kazanması ile sağlanacağı inancı belirgindir ⁸⁸.

⁸⁸ Sancar Üşür, 1997: 36-37.

Ancak şunu gözden kaçırmamak gerekir ki; siyasi partilerin, parti programlarında kadın politikalarına yönelik umut vadeden açıklamaları, genel olarak bakıldığında kadına ayrımcılık yapmayan, ikinci plana atmayan bir içeriğe sahip gibi görünse de, bunlar sadece yapılan açıklamalarda kalmaktadır. Kadının önemi üzerine yapılan vurgular, kadın seçmenin oyunu toplamak için araç olarak kullanılmaktadır ⁸⁹.

Yapılan araştırmalar ışığında, 1990 ve 2007 yılları arasındaki hükümetlerin parti programlarında kadınlar hakkındaki konularını ele alış biçimleri ve çıkardıkları politikalar değerlendirilmiştir.

2.1.1. Yıldırım Akbulut Hükümeti - Anavatan Partisi (9 Kasım 1989 – 23 Haziran 1991)

Yıldırım Akbulut başkanlığında Anavatan Partisi tarafından kurulan, 1989 ve 1991 yılları arasında görev yapan, 47. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetidir ⁹⁰.

47. hükümetin hükümet programında doğrudan aileye ve kadına ilişkin olarak söyledikleri şu şekildedir:

Toplum hayatının ahenkli ve sağlam bir şekilde devam ettirilmesinde, gençlerimizin yetiştirilmesinde, ahlakın, milli ve manevi değerlerin korunmasında; aile yapımızın tabii ve tarihi vasıfları olan, örf ve ananelerimiz ile perçinleşmiş bulunan, sevgi, feragat ve fedakarlığın rolü her şeyin üzerindedir. Fert ve toplum seviyesinde sosyal güvenliğin ilk ve önemli teminatı ailedir. Kadını toplumumuzun ve aile müessesemizin en önemli unsuru olarak görüyoruz. Kadınlarımızın haklarının korunması ve ülkemizin gelişmesine daha fazla katkılarının sağlanması hedefimizdir. Ev kadınlarının ve genç kızların istihdamı için başlatılmış bulunan hizmetlere hız vereceğiz. Vasıfsız iş gücünü ülke ekonomisinin ihtiyacı olan meslek dallarına yönlendirmek için işgücünü yetiştirme projelerine devam edeceğiz ⁹¹

Hükümet programında görüldüğü gibi kadınlar unutulmamıştır. Fakat kadının aile içinde değerlendirilmesi de dikkat çekicidir. Her zaman olduğu gibi kadına değer verildiği gösterilmek istenmiş ama daha en başında kadını, kocasının, babasının ya da ailesinin bir parçası olarak değil de bir birey olarak ele alınması gerektiği unutulmuştur.

Bu hükümet zamanında gerçekleşen, kadın hakları için en önemli gelişmelerden birisi, kadının eğitim seviyesini yükseltmek, ekonomik hayata katılımını sağlamak ve bunlarla beraber sağlık, sosyal, hukuki güvenliğini sağlayarak kadının her alandaki statüsünü arttırmak ve eşitliğini sağlamak amacıyla, 25 Ekim 1990 tarihinde 3670 sayılı kanunla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlı olarak Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü

⁸⁹ Tokgöz, 1996: 57-58.

⁹⁰ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 1423.

⁹¹ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 1485.

(KSSGM)'nin kurulması olmuştur. 24 Haziran 1991 tarihinde de Başbakanlığa bağlanmıştır⁹².

Buna ek olarak diğer gelişmeler:

14 Nisan 1990, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı tarafından ilk kadın kütüphanesi ve bilgi merkezi açıldı⁹³.

6 Temmuz 1991 tarihinde, ilk kadın vali (Lale Aytaman) Muğla iline atandı⁹⁴.

Kasım 1990, Tecavüz mağdurunun fuhuşu meslek edinmiş kadın olması halinde verilecek cezada indirimi öngören Türk Ceza Kanunu'nun 438.maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kaldırılmıştır⁹⁵.

2.1.2. Süleyman Demirel Hükümeti – DYP-SHP Koalisyonu (20 Kasım 1991 - 16 Mayıs 1993)

49. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, 1991 erken seçimin sonucunda DYP ve SHP koalisyonuyla Süleyman Demirel başkanlığında kurulmuş ve 1991-1993 yılları arasında görev yapmıştır⁹⁶. Böylece Süleyman Demirel yedinci kez Başbakanlık görevine gelmiş oluyordu. Bu hükümeti diğer hükümetlerden ayıran diğer bir özelliği de Türkiye'de ilk kez kabinede iki kadın bakanın olmasıdır.

Süleyman Demirel hükümet programında kadınlar ile ilgili konuları şu şekilde ele almıştır;

Hükümet ve hükümet dışı kuruluşlarla yerel yönetimlerin kadınlarla ilgili çalışmaları, işbirliği ve koordinasyon içinde değerlendirilerek kadınlara ilişkin politikalar oluşturulacaktır. Başta Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği ve Türkiye tarafından onaylanan Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi ve diğer uluslararası kararları ile Avrupa Konseyi, İLO, OECD, AGİK gibi kuruluşların kadınlara yönelik kararları doğrultusunda iç mevzuatımızda düzenlemelerin yapılması uluslararası boyutta Türkiye tarafından konulan çekincelerin kaldırılması için gerekli çalışmalar gerçekleştirilecektir. Bu amaçla Hükümetimiz bünyesinde Kadın, Aile ve Çocuk Sorunları Bakanlığı kurularak anlamlı bir adım atılmaktadır

⁹⁷.

⁹² Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1993.

⁹³ Çakır, 2011: 8.

⁹⁴ Binici, 2009: 5.

⁹⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2011: 6.

⁹⁶ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 1630.

⁹⁷ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 1692-1693.

Bu hükümet döneminde eşitliğin sağlaması ve kadın statüsünün yükseltilmesi için uluslararası sözleşmeler ışığında yeni politikalar geliştirilmeye çalışılmıştır. İlk bakışta kadın, aileden ve erkekten bağımsız bir birey olarak ele alınıyor gibi görünse de, işin sonunda bir “Kadın Bakanlığı” yerine yine aile ve çocuk başlıklarıyla birleştirilerek genel bir bakanlığa bağlanmıştır. Kriz dönemi hükümetlerinden biri olan 49. Hükümet, kötüye giden ekonominin toparlanabilmesi için hükümet planlarında daha çok serbest piyasaya ve özelleştirmeye ağırlık vermiştir. Fakat uğraşlara rağmen Türkiye ekonomik krizle sarsılmaktan kurtulamamıştır. Böyle ağır bir tablo karşısında kadın politikaları, hükümet programında ikinci planında kalmıştır.

Bu dönemde gündemde olan en önemli gelişme, Medeni Kanun’un 159. Maddesinin iptal edilmesi olmuştur. İlgili maddedeki hükümde kadının çalışması, yalnızca kocasının izni ile mümkün olacağı şeklinde geçmekteydi. Fakat bu madde, Anayasa’nın 10. Maddesi’ndeki ‘kadın erkek eşitliği’ kuralı ile örtüşmemesi sebebiyle Anayasa Mahkemesi’nce iptal edilmiştir⁹⁸. İptal kararı 29 Kasım 1990’da alınmış fakat 2 Temmuz 1992’de Resmi Gazete’de yayınlanmıştır⁹⁹.

2.1.3. Tansu Çiller Hükümeti – DYP-SHP Koalisyonu (25 Haziran 1993 - 5 Ekim 1995)

50. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Tansu Çiller’in başkanlığında, Doğru Yol Partisi ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyonuyla kurulmuştur. Bu ortaklığa 18 Şubat 1995 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi de katılmıştır. Hükümet, 1993 – 1995 yılları arasında görev yapmıştır¹⁰⁰.

Kadın politikaları, Tansu Çiller tarafından hükümet programında şu şekilde ele alınmıştır;

Kadınların eğitim düzeylerinin yükseltilmesi ve mesleki eğitim imkanlarından daha fazla yararlanmak suretiyle tarım dışı sektörlerde istihdamlarının yaygınlaştırılması, özellikle uygulanacak teşvik politikaları aracılığıyla kadınlarımızın kendi iş yerlerine sahip olma imkanları geliştirilecektir. Kadın işgücünün ekonomiye katkısı sağlanacak ve kadınların karar mekanizmalarına daha etkin katılabilmeleri için yeni politikalar gerçekleştirilecektir¹⁰¹.

Bu hükümet döneminde kadın politikalarına önem verilmek istenmiş olsa da ülkedeki uzun yıllar devam eden ekonomik kriz sebebiyle önemli gelişmeler kaydedilememiştir. Bu

⁹⁸ Ayhan, 2009/3: 48.

⁹⁹ T.C. Resmi Gazete, 02.07.1992, Sayı: 21272, Yargı Bölümü, S. 5-13.

¹⁰⁰ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 1819.

¹⁰¹ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 1857-1858.

dönemde kadın statüsü adına atılmış tek adım Türkiye'nin ilk kadın başbakanının hükümeti kurması olmuştur. Aslında 'kadın Başbakan' Türkiye'nin uluslararası boyutta attığı çağdaş bir adım olmuştur.

Hem seçim öncesi hem de seçim sonrası kısa bir dönem, medyada ve ülke genelinde 'Çiller fırtınası' esmiştir. Bu seçim büyük ilgi görmüş, gazeteler manşetlerinde Çiller'in başarısını, ülkenin uluslararası başarısı olarak göstermiş ve ülke genelinde Çiller'in Başbakanlığı coşkuyla karşılanmıştır. Fakat ülkedeki ekonomik kriz bu gelişmeyi ne yazık ki gölgede bırakmıştır.

Bu dönemde kriz nedeniyle ekonomik reformlar daha ön planda tutulmuştur. Fakat yine de kadın alanında yapılan yenilikler mevcuttur.

1993 yılında, Halk Bankası tarafından hem kadınları girişimciliğe özendirmek hem de çalışma hayatında onları desteklemek adına, sadece kadınlar için düşük faizli kredi vermeye başlamıştır¹⁰².

1994 yılında, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kapsamında, şiddete maruz kalan kadınlar için hem hukuki, hem psikolojik danışmanlık, hem de çalışma hayatı konuları üzerine hizmet vermek amacıyla Bilgi Başvuru Bankası (3B) kurulmuştur¹⁰³.

1994 yılında, Sağlık Bakanlığı'yla eş güdümlü olarak, 'Kadın Sağlığı ve Aile Planlaması Ulusal Eylem Planı' hazırlanmıştır. Bu eylem planı 1998 yılında kamuoyuna sunulmuştur¹⁰⁴.

1995 yılında, şiddet mağduru kadınlara danışmanlık vermek amacıyla Mor Çatı Sığınma Vakfı, sığınaklarının kapısını kadınlara açtı¹⁰⁵.

1995 yılının Kasım ayında, Güney Doğu Anadolu'da yaşayan kadınların konumunu iyileştirme ve kalkınmaya katkı sağlamaları amacıyla ilk Çok Amaçlı Toplum Merkezi (ÇATOM) Urfa'da açıldı¹⁰⁶.

2.1.4. Necmettin Erbakan Hükümeti – RP-DYP Koalisyonu (28 Haziran 1996 – 30 Haziran 1997)

54. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Necmettin Erbakan'ın başkanlığında, Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi'nin koalisyonuyla kurulmuştur. Hükümet, 1996 – 1997 yılları arasında görev yapmıştır¹⁰⁷.

¹⁰² Criss, 1996: 118.

¹⁰³ Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1993: 4.

¹⁰⁴ T.C. Sağlık Bakanlığı Anne Çocuk Sağlığı Ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, 2010/1: 6.

¹⁰⁵ Sığınaklar ve Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayı, 2012/1: 5.

¹⁰⁶ Karataş, 2009: 37.

Kadın politikaları, Necmettin Erbakan tarafından hükümet programında şu şekilde ele alınmıştır;

Kadınımız toplumun en küçük ve temel kurumu olan ailenin en etkili yönlendiricisi ve yetiştiricisi olup, aile içinde ailenin mutluluğunu ve refahını oluşturmada eşi ile eşit sorumluluklara sahip bir bireydir. Türk kadınının toplum içindeki yerini etkileyen olumsuz şartların ortadan kaldırılması yönündeki çalışmalara ağırlık verilecektir. Özellikle, kadınların eğitim, sağlık, istihdam ve toplumsal statülerinin yükseltilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır. Toplumun temel taşı olan ailenin korunması ve geliştirilmesi esas olacaktır¹⁰⁸.

54. hükümet zamanında kadın tamamen aile içinde ele alınmış olup, sanki varlığının sebebi sadece aileye hizmet etmekmiş gibi gösterilmiştir. Kadınlar için yapılacak düzenlemelerin amacının da, aileyi korumak ve geliştirmek olduğu açık bir şekilde söylenmiştir.

Bu sınırlayıcı bakış açısına ve yönetimin yaşadığı siyasi krize rağmen, hükümetin son döneminde, Medeni Kanun'un 153. maddesinde yapılan değişikliklerle, kadın statüsü adına önemli bir adım atılmış oldu. 22 Mayıs 1997'de, kadının evlendikten sonra eşinin soyadıyla birlikte kendi soyadını da kullanabilmesi sağlandı¹⁰⁹.

2.1.5. Mesut Yılmaz Hükümeti – ANAP-DSP-DTP Koalisyonu (30 Haziran 1997 – 11 Ocak 1999)

55. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Mesut Yılmaz'ın başkanlığında, Anavatan Partisi, Demokratik Sol Parti ve Demokrat Türkiye Partisi tarafından oluşturulan azınlık koalisyonuyla kurulmuştur. Hükümet, 1997 – 1999 yılları arasında görev yapmıştır¹¹⁰.

55. hükümet programında “Kadın sorunları ve aile” başlığı altında konu şu şekilde ele alınmıştır;

KADIN SORUNLARI VE AİLE

Anayasamızın 41. maddesinde ailenin Türk toplumunun temeli olduğu belirtilmektedir. Aile bağlarını ve dayanışmasını koruyup güçlendiren bir ulusal ve anayasal görevdir. Hükümetimiz, Türk ailesinin huzur ve refahını artırmaya yönelik çalışmalara önem verecektir. Aile yardımları günün ekonomik ve sosyal gerçeklerine uygun hale getirilecek, medeni nikahın yaygınlaştırılması suretiyle aile bütünlüğü güçlendirilecek, özellikle kadınlar ve çocukları mağduriyetleri giderilecektir.

¹⁰⁷ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 2352.

¹⁰⁸ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 2376.

¹⁰⁹ Kaçak, 2007: 850.

¹¹⁰ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 2525.

Ayrıca toplumumuzu ve aile bütünlüğünü sarsan uyuşturucu madde kullanımı, şiddet, müstehcenlik ve cehalet gibi sorunlarla gerek mücadele yapılacak, özellikle aile içi şiddeti önlenmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler gerçekleştirilecektir.

Hükümetimiz kadının ekonomi kültürel ve siyasal yaşama tam olarak sağlanması konusunda kararlılıkla;

-Kadının toplumsal konumunun iyileştirilmesi için Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza ve diğer mevzuatta yer alan ayrımcı maddelerin günün şartlarına uygun düzenlenmesi başta olmak üzere gerekli idari düzenlemeler ivedilikle yapılacaktır.

-Tüm bu görevleri ülke genelinde etkin bir biçimde yerine getirecek ulusal mekanizmanın Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü olarak teşkilatlanması için gerekli yasal düzenleme gerçekleştirilecektir.

-Tüm kurum ve kuruluşlarda kadın birimlerinin kurulması teşvik edilecek bunlar arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanarak, uygulamada politika, plan ve programlara kadın-erkek eşitliği kavramının geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır ¹¹¹.

55. hükümet döneminde aile ve kadın konusunda üç önemli icraat kaydedilmiştir. Bu icraatlardan ilki 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dur. Bu kanun 14 Ocak 1998 tarihinde kabul edilmiş ve Resmi Gazete 'de yayınlanmıştır ¹¹².

Bu kanunun 1. maddesine göre;

Türk Medeni kanununda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların, aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya diğer kişilerin cumhuriyet savcılığına bildirmesi halinde, Sulh Hukuk Hakimi re'sen meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak çeşitli tedbirlere hükmedebilir. Bu tedbirler, şiddet kullanan bireyin evden uzaklaştırılması, iletişim vasıtasıyla evdekileri rahatsız etmemesi vb.'dir ¹¹³.

Bu yasal düzenleme aslında kadınlar için değil aile bireyleri için bir koruma tedbidir. Ama genelde kanunlar içinde kadınlar hep aile başlığı altında düşünüldüğü için dolaylı yoldan kadını da koruma amacı taşımaktadır. Fakat bu kanunla sadece aile kurumu içindeki kadınlar koruma altına alınmış, aile kurumu dışında olan ve şiddete uğrayan kadınlar görülmemiştir. Bu da kanunun en büyük eksik yanıdır. İleri yıllarda bu kanun erkek eşler tarafından kötüye kullanılıp, aslında kadın eşin, şiddet görmesine rağmen evden uzaklaştırılmasına neden olacaktır. Yani bu düzenleme, çoğu kez aile kurumu içindeki kadınları bile koruyamamaktadır.

Bu dönemdeki ikinci önemli icraat, kadın konukevlerinin açılmasıdır. Fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik şiddete uğrayan kadınların sorunlarının çözümleri için destek aldıkları

¹¹¹ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 2541.

¹¹² T.C. Resmi Gazete, 17.01.1998, Sayı:23233, Yasama Bölümü, s. 1,2.

¹¹³ Yavuz, 2014: 343.

sırada, ihtiyaçları karşılanan ve geçici bir süreliğine konaklayabilecekleri (varsa çocuklarıyla birlikte) bir kuruluştur ¹¹⁴. 12 Temmuz 1998 tarih ve 23400 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanarak yürürlüğe giren kadın konuk evleri, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği kapsamında hizmet verilmektedir ¹¹⁵.

55. Hükümet döneminde yapılmış olan diğer bir önemli icraat ise, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün teklifiyle, İçişleri Bakanlığı, nüfus cüzdanlarındaki 'medeni hal' kısmında evli, bekar, dul, boşanmış ifadeleri yerine yalnızca evli ve bekar ifadelerinin yer almasını düzenleyen genelge 1997 yılında yayınlanmıştır. Aynı düzenleme 1998 yılında, dul ve yetim tanıtım kartlarındaki 'emekliye yakınlığı' bölümünde, dul kadın vb. ifadeler yerine yalnızca eşi, kızı, oğlu, annesi, babası gibi ifadelerin kullanılması üzerine yapılmıştır ¹¹⁶.

2.1.6. Bülent Ecevit Hükümeti – DSP-MHP-ANAP Koalisyonu (28 Mayıs 1999 – 18 Kasım 2002)

57. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Bülent Ecevit'in başkanlığında, Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Halk Partisi ve Anavatan Partisi'nin koalisyonuyla kurulmuştur. Hükümet, 1999 – 2002 yılları arasında görev yapmıştır ¹¹⁷.

Kadın politikaları, Bülent Ecevit tarafından hükümet programında şu şekilde ele alınmıştır; “Kadınlarımızın ekonomik ve sosyal yaşamımızın her aşamasında üretime katılmaları özendirilecek, kadınlarımızın sosyal ve ekonomik statüsünün geliştirilmesine yönelik çabalar hızlandırılacaktır” ¹¹⁸.

Ekonomik krizler aşılamadığı için, bu dönemde ilk zamanlar, hükümet politikasında kadın konusuna çok yer verilmemiştir. İleri dönemlerde krizden ailelerin büyük darbe alması nedeniyle aile, kadın ve çocuk çerçevesi içinde kadın politikaları ele alınmış ve iyileştirmelere gidilmiştir. Fakat 57.Hükümet'in son döneminde, 01.Ocak.2002 tarihinde yürürlüğe giren 'Yeni Türk Medeni Kanunu' ülke için devrim niteliğinde olmuştur. Kanun en başta kadın erkek eşitliği çerçevesinde hazırlanmış olup, aile bireylerine eşit yükümlülükler getirmesi ile büyük yankı uyandırmıştır. Bu kanun bir yandan da, sonraki hükümetlerin de, kadın politikaları üzerine yapacakları iyileştirmeler için de sağlam bir zemin niteliğindedir. Bu sebeple Yeni Türk Medeni Kanunu, yıllar geçtikçe değerine değer katacak, kadınları eşitliğe daha da yakınlaştıracaktır.

¹¹⁴ Bakar, 2012: 92.

¹¹⁵ T.C. Resmi Gazete, 12.07.1998, Sayı:23400, Yürütme Ve İdare Bölümü, s.2.

¹¹⁶ Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, 2011: 8.

¹¹⁷ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 2725.

¹¹⁸ Neziroğlu ve Yılmaz, 2015: 2744.

2.1.7. Abdullah Gül Hükümeti – AK Parti (18 Kasım 2002 – 14 Mart 2003)

58. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Abdullah Gül başkanlığında kurulmuştur ve Adalet ve Kalkınma Partisi tek başına iktidara gelmiştir. Hükümet 2002-2003 yılları arasında görev yapmıştır ¹¹⁹.

Aile ve kadın konusu Abdullah Gül tarafından hükümet programında şu şekilde ele alınmıştır;

Kadınlarımız hayatın yükünü erkeklerle birlikte paylaşımlarına rağmen, hak ettikleri statüye kavuşamamışlardır. Uygulayacağımız tüm politikalarda bu durumu göz önünde bulunduracaktır. Kadınlarımızın, erkeklerle birlikte her alanda toplumsal sorumluluğu yüklenecek statüye kavuşturulması temel hedefimiz olacaktır.

Sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi ve ailede mutluluğun sağlanması için kadın sorunlarının giderilmesine büyük önem verilecektir.

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.

Kadına yönelik şiddetin, cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi, muhtaç durumdaki kadınların desteklenmesi ve korunması, öncelikli politikalarımız arasında yer alacaktır ¹²⁰.

Hükümet programında genel olarak kadın erkek eşitliğinden, kadının statüsünün iyileştirilmesinden söz edilmektedir. Ancak konuşmanın bir kısmında kadınlar yine aile içerisinde, aile kurumunu sürdüren ve koruyan olarak kişi olarak ele alınmıştır. Bu tutum, diğer vaatlerin inandırıcılığını da yitirmesine neden olmaktadır.

58. Hükümet kısa sürmesi sebebiyle kadın alanında herhangi bir faaliyet yapmadan sona ermiştir.

2.1.8. I. Recep Tayyip Erdoğan Hükümeti – AK Parti (14 Mart 2003 – 29 Ağustos 2007)

59. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında kurulmuştur ve Adalet ve Kalkınma Partisi tek başına iktidara gelmiştir. Hükümet 2003 - 2007 yılları arasında görev yapmıştır ¹²¹.

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından 59. Hükümet programında aile konusundan devamında verilen kadın konusu şu şekilde sunulmuştur;

Aile, toplumun temeli ve toplumsal dayanışmanın oluşmasında rol oynayan önemli bir kurumdur. Toplumsal mutluluk, dayanışma, barış, sevgi ve saygının yolu aileden geçer. Yaşanan bütün olumsuzluklara ve ekonomik sıkıntılara rağmen toplum olarak ayakta duruşumuzu, büyük çapta sağlam aile yapımıza borçlu olduğumuz açıktır. Hükümetimiz, aile merkezli politikalara öncelik verecektir.

¹¹⁹ Aykın ve Bilir, 2013: 247.

¹²⁰ T.C. Resmi Gazete, 29.11.2002, Sayı: 24951.

¹²¹ Aykın ve Bilir, 2013: 248.

Kadınlarımız sadece toplumumuzun yarısını oluşturdukları için değil, birey ve toplumun gelişimi ile sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde özel bir konuma sahiptirler. Yılların ihmali sonucu biriken her türlü sorunlarıyla ilgilenilmesi, Hükümetimizin öncelik verdiği bir konudur. Bu nedenle:

- Kadınla ilgili dernek, vakıf ve sivil toplum örgütlerine destek sağlanacak; kadınları ilgilendiren yasal düzenlemeler yapılırken bu örgütlerle işbirliği yapılacaktır.
- Kadına yönelik şiddetin ayrıca cinsel ve ekonomik istismarın önlenmesi, partimizin öncelikli politikaları arasında yer alacaktır.
- Kadın intiharlarının, töre ve namus cinayetlerinin sık görüldüğü yörelerde kadınlara ve ailelerine yönelik önleyici ve eğitici çalışmalar yapılacaktır.
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ile getirilen ilkelerin uygulanması sağlanacaktır.
- Ev kadınlarının sosyal güvence kazanmasını sağlayacak çalışmalar gerçekleştirilecektir. Ev içi emeğin saygınlığı korunarak kadınlar için yeni istihdam alanları oluşturulacaktır.
- Maddi destekten yoksun durumda olan ya da şiddete maruz bulunan kadınları koruyan programlar oluşturulacaktır.
- Mevzuatımızda kadın aleyhindeki ayrımcı hükümler ayıklanacaktır.
- Kadınların çalışma hayatı, çocuk ve aile sorumlulukları dikkate alınarak sosyal güvenlik ve çalışma koşullarında iyileştirmeler yapılacaktır ¹²².

Hükümet programında kadınlara, aile konusunun hemen devamında yer verilmiştir. Kadınlara ait konuların işlendiği kısımda da, birey vurgusu yapılmış ancak ‘yeni nesillerin yetiştiricisi’ şeklindeki egemen söyleminin içinde bu birey vurgusu eritilmiştir. Kadın, bir hükümet programında daha anne ve eş olarak ele alınmıştır. Konuşmanın devamında verilen kadın alanında yapılacak olan düzenlemelerin sıralandığı kısımda ise, bazı maddeler (yeni TCK gibi) hayata geçirilmiş olsa da, diğerleri uzun vadede yerine getirilememiştir.

59. Hükümet döneminde kadın alanında yapılan önemli yenilikler şunlardır:

10 Haziran 2003 tarihinde, iş sözleşmesi yapılırken, uygulanırken ve sonlandırılırken cinsiyet ayrımcılığı yapılmayacağı, ayrımcılık sebebiyle eşit işe farklı ücret verilmeyeceği, medeni hal, gebelik gibi sebeplerden işçi kovulamayacağı gibi hükümleri içeren ‘İş Kanunu’ yürürlüğe girmiştir ¹²³.

15 Ocak 2004 tarihinde, personel alınırken cinsiyet ayrımcılığının yapılmayacağına dair ‘Personel Temininde Eşitlik İlkesine Uygun Hareket Edilmesi’ başlıklı 2004/7 sayılı Başbakanlık Genelgesi, 22 Ocak 2004 tarihli, 25354 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir ¹²⁴.

¹²² Neziroğlu ve Yılmaz, 2013: 8112.

¹²³ Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 2009: 63.

¹²⁴ T.C. Resmi Gazete, 22.01.2004, Sayı: 25354.

22 Mayıs 2004 tarihinde, temel hak ve özgürlükler açısından Milletlerarası Antlaşmaların ülke yasalarından üstün olacağına dair Anayasa'nın 10. ve 90. Maddeleri değiştirilerek yürürlüğe girmiştir ¹²⁵.

26 Eylül 2004 tarihinde cinsiyet ayrımcılığını azaltan, kadına yönelik şiddeti önleyen düzenlemeler içeren Yeni Türk Ceza Kanunu kabul edildi. Kanun 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girdi ¹²⁶.

Bu dönemde kadını ilgilendiren önemli bir konu, 21 Temmuz 2004 tarihinde, doğum izinlerinin arttırılmasına yönelik düzenlemeler içeren Devlet memurları Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi olmuştur.

Türkiye'de hem kamu hem de özel sektörde çalışan kadınlara doğum izni 12 hafta olarak verilmekteydi. Çıkarılan kanun değişikliğiyle birlikte bu izin 16 haftaya çıkartılmıştır. Doğum izni boyunca maaşlar kesilmemekte, düzenli olarak ödenmektedir. Bunun yanı sıra doğum izni bittiğinde eğer isterlerse, altı ay ücretsiz izin hakkı düzenlenmiştir. Yapılan bu düzenlemelerin asıl nedeni, kadının doğum sonrasında sorunsuz şekilde işe geri dönmenin güvence altında alınmasıdır. Kadınların yanı sıra, babalara da 3 gün doğum izni hakkı verilmiştir. Babaya tanınan bu izin, yurt dışında ki bazı ülkelerde (Danimarka, İsveç, Finlandiya ve Hollanda'da) on haftayı bulmaktadır ¹²⁷.

1990 - 2007 arasındaki hükümetlerin, hükümet programlarına ve iktidarlığı süresinde yaptıkları faaliyetlere baktığımızda, Türkiye'de kadın alanındaki politikaların ne kadar zayıf, kısa süreli, dağınık ve bütünlükten uzak olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bu zayıflığın altında yatan temel neden, toplumda kadın birey olarak etki eden ve etkilenen olarak görülmemesi, bir vatandaş olarak sosyal, kültürel ve ekonomik alanda varlığı kabul edilmemesi nedeniyle devlet politikalarına tam olarak alınmamasıdır. Bunun yanı sıra çıkarılan politikaları geliştirecek, uygulayacak birimlerin bulunmaması da önemli bir sorun teşkil etmektedir ¹²⁸. Hemen hemen tüm hükümetler tarafından aile içinde öngörülen kadının konumu, kadın örgütlerinin baskılarıyla değiştirilmeye çalışılsa da bu konuda çok fazla ilerleme sağlanamamıştır. Özellikle muhafazakar görüşteki partilerin kadını 'muhafaza' etme isteği daha fazla olsa da, bu davranışlar liberal partilerde de kendini göstermiştir.

¹²⁵ Başlar, 2004: 1-4.

¹²⁶ Benli, 2006: 255.

¹²⁷ Dedeoğlu, 2003: 321-338.

¹²⁸ Turinay, 1991: 4.

Kadınlar, hem devlet içinde hem de toplum içinde bir birey olarak ele alınmayıp, kadınlara yüklenen nesillerin sürdürücüsü, ailenin kurucusu ve koruyucusu, eş ve anne algısı değiştirilmediği sürece, ne etkili politikalar yapılabilir, ne de bu politikalar toplum içinde sürdürülebilir. Türkiye’de kadın politikalarına ilişkin temel hedefin, cinsiyet eşitsizliğinin, toplum bilincinde devlet eliyle değiştirilmesi olmalıdır. Ataerkil toplumda sürekli yeniden üretilen, kadının konumu üzerine olan yanılgılar değiştirilmedikçe, hiçbir politika yeterli faydayı sağlayamayacaktır.

Bu bölümde; 1990 ve 2007 tarihleri arasındaki, geçiş dönemi hükümetleri ayrı tutulmak üzere, hükümetlerin tarihçelerine, hükümet programlarındaki kadın imajına, kadın alanındaki problemler için ne tür çözümler ürettiklerine, kadınların toplumda görünürlüğünü sağlamak adına hükümetler tarafından yürütülen kadına yönelik politikalar ve alınan kararlar ve bu doğrultuda hükümetlerin gazeteleri kullanım şekillerine yer verilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI VE BULGULAR

3.1. Araştırmanın Problemi

Türkiye’de 1990’lardan bu yana kadın haklarını daha ileriye taşımak adına birçok politika düzenlenmiş ve düzenlenmektedir. İzlenen bu politikalar kadınları bazen daha yükseğe taşıırken, çoğu zaman tartışmalara neden olmuş ya da başarısız olmuşlardır. Son yıllarda kadınları ilgilendiren çeşitli konular üzerinde araştırmalar ve çalışmalar artmasına rağmen, hala kadının toplumda neden ikinci sınıf insan olarak görüldüğü, politikaların ve çalışmaların neden başarıya ulaşamadığı tezin yazılmasında çıkış noktası olmuştur.

Çalışmada araştırılmak istenen, hem söz konusu gazeteler hem de dönemin hükümeti tarafından toplumsal cinsiyet mesajlarına ilişkin kalıpsal söylemler, yeniden üretilmekte midir yoksa ataerkil söylemlerin karşısında, cinsiyetçilikten uzak yeni söylemler oluşturulmaya mı çalışılmaktadır? Bunun sonucunda da kadınlara yönelik oluşturulan söylemlerin alt metnine bakılarak, yazılı basın ve hükümetin, kadına bakışı değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Konusu

1990’lı yıllardan günümüze geçen sürede Türkiye’de, cinsler arası eşitliği sağlamak amacıyla uluslararası düzeydeki antlaşmalara imza atılmış, kadın statüsünü yükseltmek için çeşitli mekanizmaların kurulmuş ve toplumun temel hukuki yapı taşlarında, kadın erkek eşitliğini sağlayacak düzenlemeler yapılmıştır. Fakat yapılan tüm bu önemli düzenlemelere rağmen, nüfusun yarısını oluşturan kadınların hala, ekonomik açıdan erkeğe bağımlılık, eğitim eksikliği, şiddet ve toplum baskısı gibi pek çok sorunu çözüme kavuşturulamamıştır.

Bunun en büyük sebebi, ataerkil toplum yapısı olduğu söylenilebilir. Sistemin dayattığı toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin medya aracılığıyla pekiştirilmesi sonucu, Kadınlar hak ettikleri statüye gelememektedir. Hükümetlerin de destek olduğu bu mevcut düzeni değiştirmek ve kadın erkek eşitliği sağlamak için pek çok kurumun iş birliği gerekmektedir. Kadın erkek eşitliğinin sağlam temellere oturtulabilmesi için; sadece yasaların değil, toplum içindeki geleneksel, ataerkil bakış açısının da çağdaş dönüşümler geçirmesi büyük önem arz etmektedir.

Ataerkil sistemin, kurumları ve ilişkileri birer araç olarak kullanarak, bireyler üzerinde nasıl tahakküm kurduğunu anlamak ilk çıkış noktası olmalıdır. Bu noktada, hükümetlerin ve kitleler üzerinde şekillendirici bir güce sahip olan medyanın kullandığı açık ve gizil

söylemleri çözümlemek ve mevcut ataerkil sistem ve toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde yorumlamak önemli bir kilit noktasıdır.

Tezin amacı, 1990 ve 2007 tarihleri arasındaki, geçiş dönemi hükümetleri ayrı tutulmak üzere, hükümetler tarafından yürütülen kadına yönelik politikaların ve alınan kararların, Türk yazılı basınına nasıl yansıdığını, ne tür söylemler kullanıldığı ve haberin görünen yüzünden çok alt metninde ne anlatılmak istendiğini çözümlemektir.

Araştırmada, kadının toplum içindeki konumunu iyileştirme noktasında, politikaların başarıya ulaşması için gerekli koşulları ve bu koşullara bağlı olarak iş birliği içinde yazılı basının desteğinin nasıl olması gerektiği üzerine çalışılmış ve bu noktada çalışmanın literatüre katkı sağlaması amaçlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Tezin oluşumunda; söylem analizi çerçevesinde, Türkiye’de belli başlı kurumların yapmış olduğu araştırmaların sonucunda ortaya çıkan istatistiksel bilgilere, konuyla ilgili resmi gazete, makale, gazete, dergi, kitap ve internet aracılığıyla haber kaynaklarına ulaşılarak literatür çalışması yapılmıştır. Araştırmada, kadınlarla ilgili düzenlemeleri ve politikaları içeren gerekli kanunlardan da yararlanılmıştır. Haberler, kadın çalışmaları ve ataerkillik perspektifine uygun yorumlanmıştır.

Gazete taramaları, İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi’nde ve ilgili gazetelerin internet arşivlerinde yapılmıştır. Araştırmanın konusu dahilinde olan haberlerin başlığı, arka plan bilgileri, haber kaynakları gibi makro yapıları ve haberlerin retorigi, yapısı, bölgesel uyumu, sözcük seçimleri ve sentaksı gibi mikro yapıları söylemsel açıdan çözümlenmiştir. Gazete taramaları 1990-2007 tarihleri arası, kadınlarla ilgili öne çıkan devlet politikaları, verilen kararlar ve önemli kanunları kapsamaktadır.

Yapılan tüm tarama ve araştırmalardan sonra, elde edilen bulgu ve veriler uygun başlıklar altında, aralarında anlatımsal bağlantılar kurularak anlam bütünlüğü sağlanmasına özen gösterilmiştir.

3.3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmada 1990 ve 2007 yılları arasındaki kadın politikaları değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Feminist hareket, 1990’lı yıllarda kurumsallaşma sürecine doğru evrilmiştir ve kadınlar taleplerini, sistematik ve kurumsal bir işleyişle dile getirmeye başlamışlardır. Bu adımlarla birlikte ülkede çok sayıda sivil toplum örgütü kurulmuştur. Feminist örgütlerin verdiği mücadele, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde yasal reformlar sağlamıştır (örn: yeni Türk Ceza Kanunu). Sonuç olarak, 1990’lar ve sonrasında kadın örgütlerinin sayısının hızla

artması ve feminist söylemin dolaşımını hızlanması nedeniyle, 1990 yılı çalışmanın başlangıç kısmı olarak alınmıştır. Tezin bitiş noktası olan 2007 yılı ise, AKP'nin ilk 4 yıllık süresinin bitimine denk gelmektedir. AKP'nin 2003'ten bugüne on üç senelik yönetimi içinde ortaya çıkan kadın politikalarının araştırılması tek başına ayrı bir çalışma gerektirdiği için bu dönem çalışma kapsamına alınmamıştır. Bu dönemden sadece yeni TCK(2005) devrim niteliğinde olduğu için çalışmaya dahil edilmiştir. Bu sebeple 59. hükümetin bitiş tarihi olan 2007 sınır olarak verilmiştir.

Farklı ideolojileri yansıtan üç gazetenin köşe yazıları hariç tutularak, yalnızca haberleri incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırmalar sonucu 144 adet habere ulaşılmıştır fakat bunlardan, neredeyse aynı özellikleri taşıyan, aynı yapıda olan ve neredeyse aynı bilgileri tekrar eden haberler elenerek, çalışmada Milliyet gazetesinden 23 haber, Cumhuriyet gazetesinden 17 haber ve Hürriyet gazetesinden 14 haber olmak üzere toplam 54 adet haber değerlendirilmiştir.

Araştırma evreninin genişliğinden dolayı, belirlenen tarihler arasında meydana gelen, kadınların bağımsızlığını ve kadın erkek eşitliğini ilgilendiren, toplumsal cinsiyet ve ataerkil söylemleri tetikleyen politikalar ve kanun değişiklikleri arasından, gerek toplum içinde gerek siyasiler arasında en çok tartışmalara neden olan ve medyanın ilgi gösterip, daha çok haber yaptığı konular seçilmiştir.

3.3.2. Söylem Çözümlemesi

İktidarın bireyler üzerinde tahakküm kurma amacıyla bir araç olarak kullandığı toplumsal normların yeniden üretiminde medya organları önemli bir role sahiptir. Bu çalışmada, medyanın toplumsal normların yeniden üretimindeki rolünün anlaşılması amacıyla, 1990 ve 2007 yılları arasındaki seçilen kadın politikalarının yazılı basındaki sunumu konu edilmiştir.

Somut olan her şeyin kontrol edilebildiği ve daima kontrol altında tutulan bir toplumda iktidarın ürettiği düzgülerin, kamuya iletilmesi ve yeniden üretilmesi için iletişim değer kazanmıştır. Toplum ve birey arasındaki iletişimin kontrol altında tutulduğunu en iyi şekilde, düzgülerin kamuya iletilmesi için herkesin herkesle sürekli iletişim halinde olması durumu gösterilebilir ¹²⁹. Bu durum, medyanın iktidarın ideolojilerinin ve düzgülerinin üretim sahalarından biri olduğunun göstergesidir ve söylem çözümlemesiyle yazılı basın, toplumsal

¹²⁹ Akay, 1995: 102.

iktidarın oluşumundaki payı ortaya koyulabilir. Yazılı, sözlü ve görsel metinlerde saklı düşüngüsel ögeler söylem çözümlemesi ile ortaya çıkarılabilir ¹³⁰.

Haber metinlerinin eleştirel analizinin yapıldığı başka bir alan olan eleştirel söylem çözümlemesi ise, dilsel ögeleri lengüistik metotlardan yararlanarak sistematik bir biçimde açıklamayı amaçlamaktadır. Eleştirel söylem çözümlemesi, haberin içinde yer alan düşüngüsel ögelerin, dil formlarının içine yerleştirildiği noktasından hareketle, bakmak ve görmek arasındaki farkı bilimsel olarak gösteren bir analizdir ¹³¹. Yani bu analiz yöntemi dilin şeklini ve işlevini çözümler. Sözcükler ve tümceler içine saklanmış olan toplumdaki ideolojilerle bağlantılı bilgileri, çıkarım yaparak, ortaya koyma özelliğine sahiptir ¹³².

Eleştirel söylem çözümlemesi, haberlerin alt metnine yerleşmiş düşüngüsel ögelerin sadece eleştirel çözümleme ile analiz edilebileceğini ve haberlerin söylemlerindeki ideolojik unsurların tespit edilmesiyle, toplumsal eşitsizliği nasıl ürettiğinin de ortaya çıkarılabileceğini savunmaktadır ¹³³.

Eleştirel söylem çözümlemesinde, söylemler sosyal bir eylem şekli olarak kabul edilir ve yalnızca kelimeler ve cümlelere bakılmaz, onların anlamları, kültürel ve tarihsel süreçleri içinde araştırmaya tabi tutulur. Bu sebeple çıkan sonuçlar sosyal, psikolojik ve politiktir. Aynı zamanda bu çözümleme biçimi, sosyal sorunlara yöneliktir ve güç ilişkilerini yansıtmaktadır ¹³⁴.

Eleştirel söylem çözümlemesi alanında; toplumsal roller, cinsiyet eşitsizlikleri, kadın sorunları, haberler, popüler kültür söylemleri ve küreselleşme gibi konular en çok incelenen konulardandır. Haber metinlerinin çözümlenmesi alanında çalışmalarla, haberleşme alanına yaptığı katkılarla bilinen ve bu alanlarda öne çıkan önemli isimlerden biri Teun A. van Dijk'dır.

İncelenen haberlerin analizinde, haber içindeki ideolojik ögelerin anlaşılabilmesi amacıyla dilbilimi çerçevesinde haberi tetkik eden ve haberleri halk söyleminin bir şekli olarak düşünen Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizi kullanılmıştır ¹³⁵. Bu yöntemin kullanılmasının sebebi, haberin yapısını ve alt metnindeki mesajları net şekilde ortaya çıkarması açısından diğer analizler arasında öne çıkmasıdır.

¹³⁰ Özer, 2001: 48, 49.

¹³¹ Büyükkantarcıoğlu, 2012: 66-67.

¹³² Van Dijk, 1991: 114.

¹³³ Özer, 2008: 400

¹³⁴ Büyükkantarcıoğlu, 2012: 169-171.

¹³⁵ Van Dijk, 1988: 9.

Haberdeki söylemi analizin merkezine alan van Dijk'a göre, haber metni üzerinde okurun da etkisi vardır. Her bireyin haberi okuduğunda farklı anlamlar çıkaracağını ve bunun, okuyucunun kendi ideolojik görüşünden kaynaklandığını söylemektedir¹³⁶.

Söylemin, ortaya çıktığı toplumla olan bağlantısı van Dijk'ın önemle üzerinde durduğu konulardan biridir. Çünkü söylemlerin oluştuğu yer sosyal ortamlardır ve bu ortamlarda oluşan düşünce ve düşüncüler, söylem üzerinde oldukça etkilidir¹³⁷.

Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizi, makro yapı ve mikro yapı olarak iki bölümden oluşmaktadır. Makro yapı analizi, tematik ve şematik yapı olarak iki aşamada ele almaktadır. Sentaktik analizde, çözümlenecek olan haber metninde kullanılan tümceler dil bilgisi açısından incelenirken, semantik analizde, kelimeler ve tümceler bir bütün olarak düşünülerek, tüm söylem incelemeye tabi tutulur. Yani haber metninde anlatılan görüşü aksettiren, haber oluşumunda kullanılan çerçevenin incelenmesidir. Haber üretimi, alışlagelen bir sürecin içinde devamlı olarak yapılmakta ve bu üretim bir çerçeve içinde düzenlenmektedir¹³⁸. Başlık, olay örgüsü, kaynak, ardalın ve bağlam bilgisi, fotoğraf, aktörün yorumu vs. makro yapıda incelenen öğelerdir¹³⁹.

Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem analizindeki diğer bir ana bölüm ise mikro yapıdır. Mikro yapı analizinde ise, söz dizimi, kelime seçimi, belagati ve bölgesel uyumu, incelenmektedir. Söz diziminde (sentaks), tümceler aktif ya da pasifliği incelenir. Aynı zamanda kullanılan tümceler, ideolojik oluşumun ortaya çıkarılabilmesi için mikro yapı başlığı altında incelemeye tabi tutulur¹⁴⁰. Çünkü kelime seçimi, toplumsal aktörler hakkındaki temel görüş ve düşünceleri ortaya çıkarır. İktidar, ihtiyacı olan ideolojiyi söylem aracılığıyla kazanır ve tekrar üretir¹⁴¹. Son olarak bölgesel uyumda ise, haberde oluşturulan fonksiyonel, illi ve kaynaklı ilişkiler ortaya çıkarılır

Haber metinlerinin söylemini çözümleme aşamaları göz önünde bulundurarak, haberde toplumsal cinsiyetin ve ataerkilliğin yeniden üretilmesinin sebeplerine baktığımızda, haber metinlerinin, okuyucunun haberi kendi bakış açısıyla yorumlayabileceği serbest bir alan bırakmayan, farklı anlamların ortaya çıkmasına imkan sağlamayan, kapalı bir metin türü olduğu görülmektedir.

¹³⁶ Güngör, 2001: 47

¹³⁷ Van Dijk, 1997: 13-19

¹³⁸ Van Dijk, 1988: 15.

¹³⁹ Özer, 2001: 83.

¹⁴⁰ Doruk, 2013: 115.

¹⁴¹ Van Dijk, 1994: 274-276.

Umberto Eco'ya göre haberler kapalı metin türünün örneklerindendir. Çünkü haber metinleri, içinde bulunduğu dönemin egemen kültürel inanç ve uygulamalarının direktmesi ile farklı yorumlara kapalı bir türdür. Egemen ideolojilerin görüşlerini ile ortaya çıkmakta ve onun görüşlerini yansıtmaktadır. Bennett ve Edelman'a göre de, haber metinlerindeki seçilmiş kelimelerle geleneksel bir yapı oluşturulduğu için anlatısal bir kapalılık söz konusudur. Halihazırdaki gelenek, inanç ve düşünceleri yeniden üreten anlatısal kapanmayla okuyucunun metnin diğer anlamlarını görmesi engellenmektedir ¹⁴². Bu çalışmada, anlatılan tüm aşamalara dikkat edilerek, ilgili haberlerin söylem analizi yapılmıştır.

3.4 Kadın Politikalarının Gazeteler Özelinde Değerlendirilmesi Üzerine Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Çalışmanın konusu ve kapsamı ile doğrudan ilişkili çalışmalara ulaşılammıştır ancak çalışma konusuna benzerlik gösteren araştırmalar incelenmiştir. Bu alanda yazılan diğer tezlerde, medyanın tüm organlarında kadının yer alma biçimleri üzerine araştırılma yapılmıştır (Sevim (2013)). Günlük gazetelerde yapılan araştırmalarda, genel olarak kadın temsili, her türdeki haberler kapsamında araştırılmıştır (Kumova(2013), Şimşek (1999)) . Çıkarılan kadın politikaları üzerine yapılan araştırmalarda da, konunun medya ayağı verilmemiştir (Kovanlıkaya (1999). Demir (2002), Kaylı (2013)). Bu sebeple, gazeteler özelinde kadın politikaları araştırıldığı için ve bu bağlamda kanun değişikliklerine de yer verildiği için bu çalışma, diğer tezlerden farklılaşmaktadır.

Yazılı basında kadın temsilini ele alan araştırmalara baktığımızda, Kumova (2013)¹⁴³, kadın ve eşcinsel bedenlerinin ele alınış biçimlerini toplumsal cinsiyet çerçevesinde incelemiştir. Çalışmada, yazılı basının gerçekleri ne kadar yansıttığı irdelenmiş, haberlerin içeriği ve sunumu eleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, kadınların ve eşcinsellerin haklarını ele alan konulara, haberlerde çok az değinildiği ve genellikle kadınların mağdur olarak gösterildiği, resimleriyle teşhir edildiği ortaya çıkmıştır.

Şimşek (1999)¹⁴⁴, gazetelerde kadının konumları ele alınmıştır. Şiddet haberlerinde kadın, siyaset ve spor haberlerinde kadın, magazin haberlerinde kadın, bir erkeğin yakını olarak kadın vb. şeklinde haberler incelenmiştir. Araştırma sonucunda, medyada yer alan haberlerde, kadınların temelde erkeğin ötekisi olarak ele alındığı, kadınlık tanımlarının sınırlı

¹⁴² Özer, 1999: 124-125.

¹⁴³ Kumova, 2013.

¹⁴⁴ Şimşek, 1999.

olduğu ve devrimsel ya da yapısal bir değişimden söz etmenin henüz mümkün olmadığı ortaya çıkmıştır.

Medya ve toplumsal cinsiyet ilişkisini konu edinen, Sevim (2013)¹⁴⁵ yaptığı çalışmada, öncelikle medya okuryazarlığına değinmiş, ardından geleneksel medya (gazete, televizyon vs.) ve yeni medyada (internet) kadınların temsil ediliş şekillerini incelemiş, son olarak da Elle dergisinin kapak fotoğraflarını analiz etmiştir. Sonuç olarak, seçilen dergide, geleneksel ve yeni medyada, kadınların nesne konumunda sunulduğu ve erkek bakış açısıyla temsil edildikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Hükümetler ve kadın politikalarına ilişkin görüşlerini içeren çalışmalara baktığımızda, Kovanlıkaya (1999)¹⁴⁶ çalışmasında, ilk olarak kadınların siyasi alanda aktif ve pasif olarak konumunu değerlendirmiştir. Daha sonra, Türkiye’de kadınların politik alanda ne şekilde yer aldıkları ve ardından da önemli kadın politikaları ele alınmıştır. Araştırmanın sonucunda, kadın politikalarının başarıya ulaşabilmesi, cinsiyet ayrımcılığına karşı değişimler ve gelişimler için en önemli etken partiler olarak belirlenmiştir. Özellikle iktidar partisinin kararlılığı ve yapacaklarının önemi vurgulanmıştır.

Demir (2002)¹⁴⁷, çalışmasında, öncelikle kadının siyasetteki konumu ve temsilini, ardından 6 siyasi partinin kadın politikalarını ve son olarak da kadınların siyasi tutumları ve partilere yaklaşımı değerlendirilmiştir. Araştırmada, siyasi alanın erkek egemen bir kurum olduğu ve bu sebepten kadınların siyasi alanda kendilerine yer bulamadıkları, siyasi partilerin kadınları hem oy toplama amacıyla, hem de farklı nedenlerden parti içinde bulundurdıkları, karar alma mekanizmalarında çok az yer verildiği vurgulanmıştır. Son olarak, yapılan anketin ışığında kadınlara göre, kadınların sorunlarının temel kaynağı olarak ülkenin az gelişmişliği ve erkek egemen kültür olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Başka bir araştırma Kaylı (2013)¹⁴⁸ tarafından yapılmıştır. Bu çalışma siyasi partilerin kadın politikaları ve söylemleri üzerine yapılmış bir çalışmadır. Çalışmada öncelikle ataerkil ideoloji, siyaset ve toplumsal cinsiyet ilişkisi açıklanmış, daha sonra cumhuriyet dönemi öncesi ve Cumhuriyet dönemi sonrası olarak siyasi yaşamı incelemiştir. En son, 4 siyasi partinin kadın söylemleri üzerine bir araştırma yapılmış ve bu söylemlerin, seçilen 4 gazeteye yansıma biçimleri ele alınmıştır. Araştırmada, yazılı basındaki egemen ideolojinin, kadının beklentilerini kendi sistemine uygun şekilde haber metinlerine yansıttığı ve okuyucuya da bu

¹⁴⁵ Sevim, 2013.

¹⁴⁶ Kovanlıkaya, 1999.

¹⁴⁷ Demir, 2002

¹⁴⁸ Kaylı, 2013.

konuda ikna ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda siyasi partiler, cinsiyet eşitliği politikalarını, toplumun ataerkil değer yargılarını göz önünde bulundurarak ve egemenlik ilişkilerini gözeterek medyayı kullandığı anlaşılmıştır.

Üçüncü bölümün buradan sonraki kısmında; ilk olarak iktidar medya ilişki ele alınacaktır, devamında hükümetlerin kadın statüsü adına aldığı kararlar, politikalar ve gelişmelerden, araştırma alanıyla ilgili ve önemli görülenler seçilmiş ve ayrı başlıklar halinde açıklanacaktır. Ayrıca çalışmanın çıkış noktası olan, Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet Gazetelerinin, seçilen konular hakkında yayınladıkları haberlerine görselleriyle birlikte söylem analizi yapılacaktır.

3.5. Hükümetin Medya Aracılığıyla Toplumu Etkilemesi (İktidar – Medya İlişkisi)

Medya, toplumsal yapıyı, düzeni ve bireyler arası etkileşimi/iletişimi yeniden üretme, değiştirme ve yorumlama gücüne sahiptir. Medyanın ürettiği semboller, resimler, sözcükler sadece mesaj iletmezler, bunun yanı sıra insanların yaşamını yeniden yorumlar ve yeni boyutlar kazandırır¹⁴⁹.

Kitle iletişim araçlarının, dünya genelinde etkin şekilde kullanılmasına ilk olarak yazılı basın ile başlanmıştır. Gazete, iletişim araçları tarihinin temeli olarak görülmüştür. Çünkü her alanda birçok farklı bilgiyi, kısa sürede yeniden üretilebilir bir boyutta bir araya getiriyordu¹⁵⁰.

Yazılı basın ve siyaset arasındaki ilişki, ortak çıkar ilişkisi çerçevesinde tanımlanmaktadır. Medya siyaseti en önemli haber kaynağı olarak görmekte; siyasiler ve iktidar ise ideolojilerinin ve faaliyetlerinin kamuoyuna iletilmesini istemektedir. Bu sebeple her ikisinin de ihtiyaçları genel çerçevede birbiriyle uyum içindedir¹⁵¹. Elbette bu ilişki karşılıklıdır. Ancak daha geniş hakimiyete sahip olan elbette medyadan daha çok siyasettir. Bu sebeple, o döneme hakim olan siyasi rejim ne ise, medya da o şekilde gelişir. Medyanın, hiçbir dönemde siyasi rejimden bağımsız olması düşünülemez¹⁵².

Modern demokrasilerde, halk doğrudan siyasal sürece katılamadığı için medya, halk adına bu görevi üstlenmiştir. Bunun sonucunda medya sektörü, siyasal mekanizmaları denetleyen dördüncü bir güç olarak görülmeye başlamıştır. Bu aynı zamanda, medyanın siyasi süreci yansıtırken şeffaf ve tarafsız olması beklentisini ortaya çıkarmıştır¹⁵³.

¹⁴⁹ Erdoğan Demir, 2015: 148.

¹⁵⁰ Giddens, 2000: 389.

¹⁵¹ Yüksel, 2001: 143.

¹⁵² Arabacı, 2004: 109.

¹⁵³ Kaya, 1999: 24.

Medyanın, başlarda üstlendiği bu kamu adına denetim işlevi, siyasi süreci yansıtırken, siyaset lehine yaptığı katkılar nedeniyle çok uzun sürmedi. Son yıllarda teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte, medyanın ideolojik yapısı, günümüzde tüm toplumsal, ekonomik, siyasi, kültürel yapıyı ve süreci etkilemiştir ¹⁵⁴. Bununla birlikte değişen ekonomik koşullar ve serbest piyasa ekonomisi, medyanın kamu denetçiliği işlevi yerini kar güdüsüne bırakmıştır. Medya yönetimine son otuz yılda, finans ve endüstriyel sermaye alanından şirketlerin de katılmasıyla dönülmez bir yola girilmiştir ¹⁵⁵.

Dördüncü güç işlevinin yitirilmesiyle, medya ve siyaset ilişkisi yeniden şekillendirilmeye başlanmıştır. Bu da kitle iletişim araçlarının çalışmalarında eleştirel görüşün ön plana çıkmasını sağlamıştır ¹⁵⁶. Özellikle haberin değerini ve ortaya çıkış sürecini değerlendiren bu yaklaşım, toplum ve iktidar ilişkilerinin, medya içerisinde yeniden üretimiyle ilgilenmektedir. Artık haberin gerçekliği bir sorun olarak ele alınmakta ve sorunlu bir üretimden geçtiği düşünülmektedir. Günümüzde çoğu haber, gerçeği başka şekilde kurgulayarak okuyucusuna aktarmaktadır ¹⁵⁷. Bu sebeple siyasi kesim medyanın karşısına değil arkasında olmasına büyük önem vermektedir.

Siyasi partilerin, var olma mücadelesi medyaya bakış açılarını yansıtmaktadır. Hem kendilerini hem de politikalarını halka duyurmak ve olumlu bir imaj çizmek ve diğer partilerden önde olmak için medyayla ilgilenmektedirler ¹⁵⁸.

İktidarın medya araçlarıyla etkin bir şekilde ilgilenmesinin sebebi olan unsurları üç aşamada ele almak mümkündür ¹⁵⁹:

- Medya etkisinin ikna gücüne inanma,
- Demokratik toplumlarda halkla iletişimin sağlanması gerekliliği,
- İdeolojisine inanan bir kesim oluşturabilmek için düşünceler ve eylemler üzerinde etkin rol oynayan medya araçlarının etkinliğine duyulan ihtiyaç.

Ne medya siyasetten uzaktır, ne de siyaset medyadan bağımsız düşünülebilir. Ülkede hangi yönetim biçimi olursa olsun, siyaset ve medya ilişkisi birbirinden bağımsız hareket edemez. Bu iki kurum her yerde, her durumda etkileşim içinde olmaz zorundadırlar. Siyaset,

¹⁵⁴ Erdoğan, 1999: 35.

¹⁵⁵ Curran, 1997: 147.

¹⁵⁶ Yaylagül, 2006: 81.

¹⁵⁷ Lippmann, 1945: 213-216.

¹⁵⁸ Meyer, 2002: 74.

¹⁵⁹ Charon, 1993: 241.

medyanın gücü ve desteğinden yararlanırken, medya da siyaseti kendi amaçları için kullanır¹⁶⁰.

Medyanın, siyasi konularda destekleyici tutumu neticesinde, o konudaki karar alma sürecini hızlandırdığı, olumsuz tutumu neticesinde ise süreci yavaşlattığı görülmüştür. Bu da gösteriyor ki medya, siyaset için ikna, reklam ve propaganda kaynağı olarak büyük önem arz etmektedir¹⁶¹. Medyanın kamuoyunun gündemini, kamuoyunun ise siyasetin gündemini etkilediği bu zincirleme etkileşim süreci, günümüzde gelişen teknolojilerle birlikte hem siyaset hem de medya için giderek daha önemli bir hal almaktadır.

3.6. 1990 - 2007 Yılları Arasındaki Önemli Kadın Politikalarının Gazetelere Yansıması

Türkiye’de, medyanın kadın politikalarıyla ilgili konulardaki tutumları en net şekilde, politika ve kanunları kapsayan haberlerin okuyucuya yansıtılış biçiminde görülür. Haberi verirken attığı başlıkta, içeriğindeki yorumda, kullandığı görselde, gazetenin görüşü kendini ele verir. Profesyonellikle kurgulanan haberlerden en çok kamuoyu algısı etkilenir. Örneğin mahkeme tarafından kadın-erkek eşitliği aleyhine alınan bir karar, gazetenin ataerkil düzeni desteklemesi nedeniyle, haberde olumlu bir karar gibi yansıtılabilir. Haberlerin taraflı olarak ele alınıp alınmadığını anlayabilmenin en iyi yolu ise, haberlerin söylem analizi çerçevesinde incelenmesidir. Bu başlık altında önemli görülen on bir adet kadın politikası Milliyet, Hürriyet ve Cumhuriyet Gazeteleri özelinde söylem analizi yapılacaktır.

3.6.1. 10 Ocak 1990: Fuhuşu Kendine Meslek Edinene Karşı Cinsel İstismarda Ceza İndirimine Karar Verilmesi

İptali istenen yasa, 01 Mart 1926 günlü, 765 sayılı "Türk Ceza Kanunu" nun 438. maddesi şöyledir: "Madde 438.- Irza geçmek ve kaçırmak fiilleri fuhuşu kendine meslek edinen bir kadın hakkında irtikap olunmuş ise, ait olduğu maddelerde yazılı cezaların üçte ikisine kadarı indirilir¹⁶²." 1990 döneminin hükümeti Anavatan Partisi’nin muhafazakar ideolojisi de göz önünde bulundurulunca, bu yasanın Anayasaya uygun bulunması kaçınılmaz oldu.

Para karşılığı veya isteyerek başkalarıyla cinsel ilişkiler kuran kadına yönelik ırza geçme veya kaçırılma halinde, kadının psikolojisinin daha az etkileneceğini, daha az yıpranacağını düşünen bakış açısı tehlikelidir ve eleştirilmelidir. Bir kadının veya erkeğin hangi mesleği yaptığı, nasıl bir ahlaka sahip olduğu farklı bir konudur, bir kişiye karşı işlenen

¹⁶⁰ Akdağ, 2014: 21.

¹⁶¹ Laughey, 2010: 42.

¹⁶² T.C. Resmi Gazete, 13.03.1926, Sayı: 320, Cilt:7.

cinsel suç ise çok farklı bir konudur. Kanunda geçen şekliyle, fuhuşu kendine meslek edinen kadının yaşadığı hayat nedeniyle, ona karşı işlenen cinsel suç sonucu daha az etkileneceği sonucu çıkarılamaz. Bu tür suçlar genel adap ve aile düzenine yönelik suçlar şeklinde değil de kişilere yönelik suçlar arasında düzenlenirse, hatalı sonuçlarla daha az karşılaşılır¹⁶³.

Fuhuşu meslek edinmesi ya da edinmemesi fark etmez, sonuç olarak kadındır, daha da önemlisi insandır, bu ülkede yaşayan ve devletin sorumluluğunda bir vatandaşdır. Bu hüküm, hala eşitliği tam olarak kazanamamış olan kadınları, kendi içinde tekrar ayırarak çifte ayrımcılığa sebep olmaktadır. Günümüzde evlilik içinde bile cinsel ilişkiye zorlanmak suç sayılırken, Fuhuşu meslek edinen kadınlara cinsel saldırıda ceza indirimi uygulanması kabul edilemez bir uygulamadır. Bununla birlikte, günümüzde erkek eşcinsellerin para ile vücutlarını sattığı ve bunu bir meslek olarak yaptıkları bilinmektedir fakat yasa, bu kişilere tecavüzde bir ceza indirimi uygulamamaktadır. Kanunda açıkça fuhuşu kendine meslek edinen ‘kadın’ olarak geçiyor olması ayrımcılığı net olarak göstermektedir.

Tüm bunların yanı sıra, kanunun eksik yanları bulunmaktadır. Örneğin failin, suçu işlerken söz konusu kadının mesleğini bilip bilmediğini mahkeme nasıl anlayacak? Sırf bu kanundan yararlanmak için kadının mesleğini bilerek suçu işlediğini ileri sürebilir. Ya da fuhuşu meslek edinen bir kadın olmadığı halde, sırf ceza indirimi almak için, failin iftira atarak fuhuşu meslek edinen bir kadın olduğunu söylemesi halinde mahkeme doğruyu nasıl belirleyecek? Mahkeme kararında, kadınlar açıkça iffetli ve iffetsiz olarak ayrılmıştır. Diğer kadınlar cinsel saldırıya uğradıklarında mahkemeye iffetli olduğunu mu kanıtlamak zorunda kalacak? Bunu belirleyen kriterler mi var, varsa bile kime göre doğrudur? Bu sebeplerden dolayı, ilgili davaların 438.madde ile çözüme ulaşması çok sıkıntılıdır.

Milliyet Gazetesi Haberleri

Dönemin hükümeti olan Anavatan Partisi’nin muhafazakar görüşünün etkisiyle, bu durum milliyet gazetesinin haberi veriş şekline de yansımıştır.

Milliyet gazetesi bu konuyla ilgili olarak 1 yıl içinde, 3’ü ocak ayı içerisinde olmak üzere 4 adet haber yayınlamıştır.

13.01.1989 yılında, küçük bir yer verdiği ve ‘Anayasa Mahkemesi’nden İlginç Karar: Fahişeye Saldırıya İndirimli Ceza’ başlığıyla yayınladığı haberin detaylarını şu şekilde vermiştir:

Anayasa Mahkemesi heyeti, dün yaptığı toplantıda ilginç bir karar aldı. Mahkeme heyeti, hayat kadınına saldırılması halinde normal cezanın üçte ikisine kadar varan indirim öngören TCK’nın 438’inci maddesinin Anayasa’nın eşitlik ilkesine ve adalet duygusuna aykırı olmadığına karar verdi¹⁶⁴.

¹⁶³ Aydın, 2003: 73 – 91.

¹⁶⁴ “Anayasa Mahkemesi’nden İlginç Karar: Fahişeye Saldırıya İndirimli Ceza”, Milliyet Gazetesi, 13.01.1989.

Öncelikle Anayasa Mahkemesi ve fahişelerin olay tarafları olduğu hem başlıkta hem de haber içeriğinde belirtilmiştir. Bunun yanı sıra enformasyon eksiltilmesine gidilerek yer ve zaman bilgisine yer verilmemiştir. Milliyet gazetesi, haber açıklamasında kararı ‘ilginç’ olarak nitelendirerek, bu kararı desteklemediklerini açık şekilde ifade etmişlerdir. Fakat ‘fuhuşu meslek edinen kadın’ terimi yerine ısrarla fahişe ve hayat kadını kelimeleri kullanmaları ve bu kelimelerle büyük başlıklar atmaları dikkat çekicidir. Bir yandan kararı desteklemediklerini gösterirken diğer yandan da haber içerisinde, fuhuşu meslek edinmiş kadınlara küçük düşürücü kelimeler kullanarak arka planda yargı kararını pekiştirmektedirler. Cameron ve Frazer’a göre, bu kadına karşı yöneltilen cinsel içerikli bir aşağılamadır ve bu erkek egemen anlayışın dilidir. Ataerki zihniyet, erkek hakimiyetinin kadın üstünde ‘haklı’ olarak kurulmasını öngörür ve bu durum da cinsel şiddetin ortaya çıkmasının sebeplerinden biridir¹⁶⁵. Bu sebeple, tecavüz cinsellikten daha öte, bir şiddet ve güç gösterisi ile bağlantılı bir durumdur¹⁶⁶. Buradan hareketle, mahkeme, ataerki anlayışa göre ‘aşağı’ görülen bir kadına, erkeğin cinsel şiddet uygulamasını verdiği kararla meşrulaştırmıştır.

11.01.1990 tarihli haberlerinde üslup biraz daha sertleşmiştir ve hükümetin muhafazakar etkileri haberde yoğun şekilde hissedilir durumdadır.

Haberin “Fahişelere Yargı Tokadı” başlığı sayfa başında ve sayfanın en büyük başlığı şeklinde verilmiştir. Burada fuhuşu meslek edinen kadın açık şekilde küçük düşürülmüştür ve haksız görülmüş. ‘yargı tokadı’ ifadesi ile yargının, yasanın yüceliğini, gücünü ve haklılığını ortaya koyarken, sanık taraftaki mağdur kadınları halkın gözünde, haksız, önemsiz ve cezalandırılması gereken taraf gibi göstermiştir. Sichtermann’a göre ataerki düzen, oluşturduğu nizama uyulmaması durumunda, cinsel şiddeti bir cezalandırma aracı olarak kullanır; eğer ki kadınlar, ataerki sistemin müsaade ettiği sınırlar içinde davranmaz, giyinmez, sosyalleşmezlerse tecavüz ile cezalandırılabilirler¹⁶⁷. Burada Mahkeme, ataerki sistemin en üst makamı olarak gösterilmiş ve mevcut düzene uymadığı düşünülen fuhuşu meslek edinen kadınların mahkeme tarafından cezalandırıldığı mesajı verilmiştir. Haberin başlığı taraflı ve ön yargılı oluşturulmuştur. Haberi okuyan kişileri yönlendirmeye müsait şekildedir.

Haberin içeriğindeki şu cümleler başlığı destekler niteliktedir,

Anayasa Mahkemesi, fuhuşu meslek edinen kadınlara(fahişe, hayat kadını) yönelik tecavüzün, daha az cezayı gerektirdiğini kabul etti. Yüksek mahkeme, fuhuşu meslek edinen kadınlara tecavüz edilmesinin,

¹⁶⁵ Cameron ve Frazer, 1994

¹⁶⁶ Sichtermann, 1994

¹⁶⁷ Scully, 1993

‘iffetli kadınlara’ yönelik tecavüz suçuna göre, daha hafif hapisle cezalandırılmasının Anayasa’ya uygun olduğunu hükme bağladı ¹⁶⁸.

Öncelikle, gazete kullandığı fahişe kelimesinde ısrar etmekle birlikte, ‘fuhuşu meslek edinen kadın’ teknik terimini kullandığında bile parantez içinde tekrar fahişe kelimesini kullanmaya devam etmektedir. Parantez içi daha ayrıntılı bir ek bilgi vermek için kullanılır fakat yasa içinde geçen terim yeterince açık ve ince olmasına rağmen, daha jargon ve küçük düşürücü tabirler parantez içinde verilerek, sözde açıklamaya gidilmiştir. Halk arasında kullanılıyor olabilir fakat ulusal çaptaki bir gazetenin etik kurallara dikkat etmesi beklenir. Fuhuşu meslek edinen kadınlar için kullanılan hakaret içerikli sözcüklerle yapılan anlatımlar, doğrudan aktarma yöntemiyle yapılmış olmasına rağmen toplum içindeki ayrımcılığın yeniden üretilmesine sebep olmuştur. Aynı şekilde, son cümlede ‘bu kişilere cinsel saldırıda bulunulması veya zorla kaçırılması’ açıklaması yerine ‘tecavüz edilmesi’ cümlesi verilerek aynı tutum sürdürülmektedir. Bunun yanı sıra, anlatımda iffetli kadın kısmına tırnak işaretiyle vurgu yapılarak, kadınlar arasındaki bu ayrıma ortak olunmuş ve meşrulaştırılmıştır. Bu kişiler sırf mesleklerinden dolayı, cinsel tacizden etkilenmeyecekleri öne sürülmüştür. Yine bu sebepten erkekler, kadınları cinsel ilişkiye zorlamaya izinleri olduğunu düşünürler. Bunun yanı sıra Sichtermann’a göre cinsel istismarın, erkekler kadar kadınlarında hoşuna gittiğini öne süren şovenist görüşler, cinsel şiddetin artmasına sebep olmaktadır ¹⁶⁹. Tarafsızlığına uymayacak şekilde kadınları kendi içinde ayıran Anayasa Mahkemesi “yüksek mahkeme” olarak tanımlanarak, okuyucunun, mahkemenin gücünün sorgulanmaz oluşuna ikna etmeye çalışıldığı tespit edilmiştir.

Cinsel şiddet eylemlerinin varlığı ve bundan dolayı kadınlarda oluşan korku, ataerkil anlayışın, kadın üzerinde egemenlik kurmasının ve kontrol etmesinin bir yoludur ¹⁷⁰. Kadına yönelik şiddet eylemlerinin hem toplum hem de yasalar ve mahkemeler tarafından yeteri kadar cezalandırılmaması, kadınların cinsel taciz korkusu ile güçsüzleştirilmesine ve ataerkil sistemin normlarına uymaya mecbur edilmesi gayesine hizmet eder ¹⁷¹. Anayasa Mahkemesi, toplumda eşitliği, düzeni, özgürlüğü sağlamak yerine, insan haklarını ihlal eden gerekçeler öne sürerek, erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet kurmasına olanak vermiş ve verdiği kararlar da ataerkil düzene hizmet etmiştir.

¹⁶⁸ “Fahişelere Yargı Tokadı”, Milliyet Gazetesi, 11.01.1990.

¹⁶⁹ Sichtermann, 1994

¹⁷⁰ Gross, 1978.

¹⁷¹ Cameron ve Frazer, 1994

16.01.1990 tarihli haberin arka planda yine Anayasa Mahkemesi'nin ayrımcı kararını destekleyen bir tavır sergileyen Milliyet gazetesi, haberi “Kadınların Boykotu” başlığı ile vermiştir.

İffet terazisi: Sirkeci'deki Büyük Postane önünde toplanan bir grup kadının öfkeli protestosunu görenleri ne olduğunu merak edip yavaş yavaş kalabalığa yaklaşıncı, bir hanımın elindeki teraziye merakla baktılar. Teraziye iki minik kadın maketini yerleştiren hanımın, Anayasa Mahkemesi'ni eleştirdiğini anlayanlar, ilginç protestoyu sonuna kadar izlediler.

Resim 3.1. İffet Terazisi

16.01.1990 – Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/ob5TZdLOEchdgFUXvYjttw_x3D_x3D

Buradaki açıklamada olduğu gibi haber içinde de eylem yapan grup için daima “bir grup kadın” şeklinde bir söylem kullanılmıştır. Buradaki amaç sayısal veriden daha çok toplanan grubun azlığını nitelemek ve bu kişilerin hangi gruba mensup insanlar olduğu bilindiği halde “bir grup kadın” ifadesi ile genelleştirilmiş ve kadınların eylemi basite indirgenmiştir. Yapılan protesto “öfkeli” olarak nitelendirilerek, okuyucuya kadınların şiddet eğilimi içinde olduğu yansıtılmak istenmiştir. Ataerkil anlayışın kurallarına karşı gelen, cezalandırılmayı hak eden kişileri savundukları için bu eylemi yapan kadınlar ötekileştirilmiş ve öfkeli topluluk olarak lanse edilmiştir. Çünkü Mahkeme'nin verdiği karar bir nevi cinsel şiddeti onaylayan niteliktedir ve ataerkil anlayış cinsel şiddeti tıpkı bu şekilde meşrulaştırarak devam ettirmektedir. Bu bakış açısı, Cameron & Frazer'a göre erkeğin cinselliğini haklı ve doğal görür, kadınlardan da bu ‘doğal’ talepten kendilerini saklamaları istenir. Aksi halde cinsel istismara uğramaları meşru görülür¹⁷². Örneğin bir kadın kıyafetinden dolayı tacize

¹⁷² Cameron ve Frazer, 1994.

uğraması ataerkil sistem tarafından meşrulaştırılır ¹⁷³. Bu nedenlerden şiddete maruz kalan kadın, sistemin kurallarına uymayan davranışları sebebiyle cezalandırılmayı hak eden olarak gösterilir ¹⁷⁴. Gazete de bu görüşler doğrultusunda haber yapmış ve fuhuşu kendine meslek edinen kadınların cezalandırılmayı hak ettiğini düşünerek, onu savunan eylemleri ve kişileri haksız olarak göstermeye çalışmıştır. Haberde ardalan ve bağlam bilgisi eksiktir. Kadınların bu Anayasa Mahkemesi’ni neden eleştirdiği verilmemiştir. Bu da okuyucunun konuya yanlı yaklaşmasına sebep olmuştur. Bunların yanı sıra yer bilgisi ve olay tarafları net şekilde belli edilmiştir.

Haberin retoriğine baktığımızda, ‘Eski Yunan’da, İÖ 411’de Aristophanes tarafından yazılan Kadınların Savaşı/ Lysistrata oyunu da aynı şekilde, Atinalı kadınların barış yapılıncaya kadar eşleriyle birlikte olmayı reddetmelerini ve barışı sağlamaları anlatılıyor ¹⁷⁵.’ şeklinde verilen alıntı ile kadınların boykotları için bir hafta eşleriyle birlikte olmayacakları kararını, tarihteki bu örnek oyunla benzetmişlerdir.

Bir önceki gün kadınların başlattığı yatak boykotuna dönemin hükümeti olan ANAP milletvekillerinin de destek vereceklerini açıklamaları üzerine, Milliyet gazetesi haber dilini değiştirmiş ve 17 Ocak tarihinde daha destekleyici içerikli bir haber yayınlamıştır.

17.01.1990 tarihli ve “Kadınların Yatak Boykotuna Destek” başlıklı haberinde önceki gün yayınladıkları haberden dolayı kadınlara gelen desteklere yer vermişlerdir. Özellikle ANAP’ın ve bunun yanında Yeşiller Partisi’nin erkek üyelerinin kadınların yatak boykotuna destek veren ve yargının kararının yanlışlığını vurgulayan açıklamalarını yayınlamışlardır.

Milliyet Gazetesi’nin Ocak ayının 11’inde yayınladığı ‘Fahişelere Yargı Tokadı’ başlıklı haberi ile 17’sinde yayınladığı “Kadınların Yatak Boykotuna Destek” başlıklı haberi arasındaki büyük uçurum gözden kaçmıyor. Hem içerik hem de başlık olarak birbiriyle zıt görüşleri içeren haberlerdir. Erkeklerin, özellikle de erkek milletvekillerin Mahkeme’nin kararına karşı çıkması sebebiyle, Milliyet gazetesi haberlerdeki yorumlarının yönünü değiştirmiştir. Bu da göstermektedir ki, Milliyet gazetesinin bu konu üzerinde bağımsız bir görüşü yoktur ve hükümetin nabzını ölçerek hareket etmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

13 Ocak 1990 tarihli, “Gerekçeli karara protesto yağıyor: Ev kadını ‘hayat kadını’nın yanında” başlığıyla dikkat çeken haberin ayrıntıları şu şekildedir:

¹⁷³ Scully, 1993.

¹⁷⁴ Gross, 1978.

¹⁷⁵ “Kadınların Boykotu”, Milliyet Gazetesi, 16.01.1990.

Anayasa Mahkemesi'nin 'fuhuşu kendine meslek edinen' kadınlara yönelik tecavüzün daha az cezayı gerektirdiğini kabul etmesine tepkiler yoğunlaşırken, Anayasa Mahkemesi'ne kararı kınayan telgraflar yağıyor. Kınama telgraflarının büyük bölümünün iş adamlarının eşlerinden ve ev kadınlarından gelmesi dikkat çekiyor.

İnsan Hakları Derneği, çeşitli kadın dernekleri, hukukçular, baro başkanları ve Yeşiller'in yanı sıra, SHP ve ANAP milletvekilleri Birgen Keleş, Işıl Saygın ile Sosyalist Parti de Anayasa Mahkemesi kararının hukukun eşitlik ilkesine ve insan haklarına aykırı olduğunu belirterek söz konusu maddenin iptal edilmesi gerektiğini savundular ¹⁷⁶.

Öncelikle haberde 'fahişe' kelimesinin hiç geçmemesi dikkat çekiyor. Haberde genel olarak Mahkeme'nin kararına olan tepkiler gösterilmiştir. Protesto edenlerin mevkileri, tanınmışlık seviyeleri özellikle verilmiş ve bu sayede Mahkeme kararının haksızlığının daha inandırıcı olması sağlanmıştır. Kanaat önderleri verilirken özellikle her partinin de ayrım yapılmadan verilmiş olması haberin dengeliliğini sağlamıştır. Haberde bölgesel uyum sağlanmış, ardaan ve bağlam ilişkisi kurulmuştur. Haberde, tepkilerin özellikle iş adamı eşlerinden ve ev kadınlarından geliyor olmasına vurgu yapılmıştır. Burada ataerkil sistemin belirlediği, toplum normlarına uyan, 'namuslu' olarak nitelendirilen ev kadınlarının¹⁷⁷, ataerkil sistemin kurallarına uymayan kadınlara destek oluşu gösterilerek mevcut düzene karşı çıkmıştır. Evde çocuk bakan, yemek ve ev işi yapan, ailesine kocasına bağlı/bağımlı olan, mevcut düzenin onayladığı kadınların ¹⁷⁸, Mahkeme kararına gösterdikleri bu tepkinin haberleştirilmiş olması, toplumun farkındalık düzeyini arttıracak nitelikte olup, mahkeme kararının da sorgulanmasını sağlamaktadır.

Aynı tarihli diğer bir haber de ise çok daha sert ve dikkat çekici ifadelerle yer verilmiştir. Bu haber de fuhuşu kendine meslek edinen kadınlara söz hakkı verilmiş ve bu konu üzerine tüm şikayetleri sansürlös ve kısaltmadan yayınlanmıştır. "Hayat kadınları soruyor: Mahkeme üyeleri ilk deneyimlerini nerede yaptı?" başlığı ile yayınlanan haber girişinde, gazetenin şu ifadeleri dikkat çekiyor: "... Konuyu aktardıktan sonra tüm kadınlar hep bir ağızdan konuşmaya, Anayasa Mahkemesi üyelerinin 'cedlerine rahmet yağdırmaya' başladılar¹⁷⁹." Tırnak içindeki ifade de Anayasa Mahkemesi'nin üyelerine ağır küfürler edildiği anlatılmak istenmiştir. Gazete, küfür edildiğini saklamamış ve tırnak işareti içine

¹⁷⁶ "Gerekçeli karara protesto yapıyor: Ev kadını 'hayat kadını'nın yanında", Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1990.

¹⁷⁷ Şafak, Çopur, Özkan, 2006.

¹⁷⁸ Powell ve Greenhouse, 2010: 1012.

¹⁷⁹ "Hayat kadınları soruyor: Mahkeme üyeleri ilk deneyimlerini nerede yaptı?", Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1990.

alınarak da vurgu yapılmıştır. Sadece bu ifadeyle bile Cumhuriyet Gazetesi mevcut düzene karşı durarak, alınan mahkeme kararını eleştirmektedir.

Haberin devamında yer alan, Sera takma ismini kullanan kadının açıklamalarının bir kısmı şu şekildedir:

... Namus insanın iki bacağı arasında mıdır? Nikah namus demek değildir. Namus insanın vicdanındadır. Biz burada affedersiniz ekmeğimizin orospusuyuz. İffetli kadınlarla bizim gibi kadınların arasındaki fark nedir? Bu benim mesleğim, burası da iş yerim. Bizler ağır işçiyiz. Buraya gelen bin bir çeşit insanı memnun etmek zorundayız. Biz olmasak sokakta çocuklara tecavüz ederler. Biz, toplumun namus bekçileriyiz. O Anayasa Mahkemesi üyeleri ilk deneyimlerini nerede yaptılar acaba?¹⁸⁰

Cumhuriyet Gazetesi, diğer gazetelerden farklı olarak, Anayasa Mahkemesi'ne yöneltilen ağır soruları, sansürlü olarak yayınlanmıştır. Bu da gazetenin, konu hakkındaki görüşünün ne kadar sert olduğunu göstermektedir. Sakman'a göre erkek, cinsellik üzerinden kadın bedeni üstünde egemenlik kurmakta ve kontrol altında tutmaya çalışmaktadır¹⁸¹. Bu güç gösterisi en fazla, ataerkil anlayışın hakim olduğu, kadınların metalaştırıldığı, cinsel şiddete maruz kaldığı toplumlarda, erkeklerin kadınlar üzerinde hakimiyet kurmalarına yol açar, izin verir hatta bazen destek olur¹⁸². Yani gazete, Sera'nın bu yorumunu paylaşarak, kadını namus ve cinsellik üzerinden tanımlayan ataerkil zihniyetin eleştirilmesine katkı sunmaktadır. Okuyucunun bu düzeni sorgulaması için fırsat tanımaktadır. Bireylerin zinsel hayatları ve ilişkileri toplumun genel ahlak ve aile düzeni ile bağdaştırılamayacağından, bu durum, bireyin kendi bedeni üzerindeki tasarrufu kapsamında değerlendirilmelidir¹⁸³.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

Milliyet ve Cumhuriyet Gazetesi, konuyla ilgili birden fazla haber yaparak, tüm ayrıntıları her açıdan vermelerine rağmen, Hürriyet gazetesi, haberlerinde bu konuyla ilgili haberlere hiçbir şekilde yer vermemiştir. Diğer gazeteler, habere dikkat çeken büyük başlıklar atıp, geniş yer verirken, Hürriyet, ne bu yasanın haklılığını savunarak hükümeti desteklemiştir, ne karşısında durarak muhalefet olmuştur, ne de habere yorum katmadan, konuyu okuyucuya yansıtabilecekleri bir anlatım tarzını seçmişlerdir. Elbette bu da bir görüş ya da tepki olarak yorumlanabilir. Bu yasanın haklılığını ya da haksızlığını savunarak,

¹⁸⁰ "Hayat kadınları soruyor: Mahkeme üyeleri ilk deneyimlerini nerede yaptı?", Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1990.

¹⁸¹ Sakman, 2012:7.

¹⁸² Walby, 1990.

¹⁸³ Aydın, 2005: 152.

tartışmaların içine girmek istememiş veya okuyucu kitlesine bu haberi yansıtmak istememiştir.

3.6.2. Kasım 1990: Fuhuşu Kendine Meslek Edinene Karşı Cinsel İstismarda Ceza İndiriminin İptali Edilmesi

Nazire Tahran 1990 yılında üç erkek tarafından kaçırılır ve tecavüze uğrar. Antalya Emniyet Müdürlüğü'nün mahkemeye Nazire Tarhan'ın fuhuşu meslek edinen bir kadın olduğunu bildirmesi üzerine öngörülen cezanın madde 438 uyarınca 1/3 oranında indirilmesi gündeme gelir. Antalya Ağır Ceza Hakimi TCK'nın 438. maddesinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurur. Başvuru bir fahişe ile namuslu bir kadının aynı kefeye konamayacağı gerekçesiyle reddedilir. Bu olay büyük yankı uyandırır, “ahlaklı” ve “ahlaksız” kadın ikiliğinin oluşturduğu gerilim bir kez daha su yüzüne çıkar. Kadın örgütleri, hukukçular, insan hakları derneği, vesikalı seks işçileri bu kararı protesto ederler. Sosyal Demokrat Halkçı Parti ve Anavatan Partisi Madde 438'in iptali için bir önerge hazırlarlar ve Kasım 1990'da Madde 438 kaldırılır¹⁸⁴. Hazırlanan önerge şu şekildedir:

TCK'nın 438. Maddesi:

Anayasa'nın,

- a) Kanun önünde eşitliğe dair 10. maddesine,
- b) Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir hükmünün 12/1. maddesine,
- c) Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir hükmünün 17/ 1. maddesine,
- d) Herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir hükmünün 19/1. maddesine,
- e) Hukukun genel prensipleri ve adalet duygusuna aykırılığı nedeniyle Türk Ceza Kanunu'nun 438. Maddesinin kaldırılmasına karar verilmiştir¹⁸⁵.

Bu maddenin yürürlükten kaldırılmış olması hukuk devleti, eşitlik ilkesi ve adaletin sağlanması açısından isabetli olmuştur. Çünkü fuhuşu meslek edinmiş kadınların da, maddi manevi varlıklarını koruma hakları olduğu ve devletin bu hakları korumak için onlara yöneltilen her türlü suçun cezalandırması gerektiği kabul edilmelidir. Sonuç olarak, Türk Ceza Yasası'da bu prensipten ayrılmayarak, fuhuşu meslek edinmiş kadınların yaşama ve özgürlüklerini koruyarak 438.maddeyi yürürlükten kaldırmıştır.

Milliyet Gazetesi Haberleri

Milliyet Gazetesi 30.11.1990 tarihinde “Fahişeye Tecavüzde Ceza İndirimi Yok” başlığıyla küçük bir haber yayınladı. İlk etapta başlığın özensizliği dikkat çekmektedir.

¹⁸⁴ Moraloğlu, 2012: 292-296.

¹⁸⁵ Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, 2005: 4.

Yasada ‘fuhuşu kendine meslek edinmiş bir kadına karşı işlenen ırza geçme ve kaçırma’ şeklinde suç tanımı yapılırken, gazete haberi ‘fahişeye tecavüz’ olarak vermiştir. Resmi bir dilden uzak ve küçük düşürücü bir dil kullanılmıştır. Haberin içeriği şu şekildedir:

... Kanunla, fahişelere tecavüz halinde ceza indirimi öngören 438’inci madde yürürlükten kaldırıldı. TCK’nın 438’inci maddesi ırza geçmek ve kaçırmak fiillerinin, fuhuşu kendisine meslek edinen bir kadına karşı işlenmesi halinde verilecek cezanın üçte iki oranında indirilmesini öngörüyordu. ...¹⁸⁶

Haber bu paragraftan sonra altı paragraf daha devam ediyor fakat hiçbirisi 438. maddeyle ilgili değil ve yeni kanunla birlikte değişen diğer maddelerin ayrıntıların yer verilmiştir. Dikkat çekici bir başlıkla verilen haberde, o başlığa dair sadece küçük bir paragrafa yer verilmiştir. Weeks’e göre cinsellikle alakalı hakim ataerki düzenler, erkeğin cinselliğini baskın ve haklı görürken; kadının cinselliğini pasif ve uyumlu olarak görür ve bu durum hem cinsel şiddeti tetikler hem de erkeğin kendini daha yüce görmesine sebep olur¹⁸⁷. Bu sebeple, daha önce konuyla ilgili destekleyici tutum içinde olan gazete, Mahkeme’nin kararından geri dönmesiyle ortaya çıkan, ‘erkeğin cinselliğinin sınırlandırılması’ sonucundan memnun kalmamış ve bu haberi ayrıntılandırmamıştır. Milliyet gazetesi, kadınları bile kendi içinde ayıran, cinsiyetçi ve eşitlikten uzak 438.maddenin onaylandığı tarihlerde bu konu hakkında oldukça dikkat çekici başlıklarla konuyu kamuoyuna duyurmuştu. Yayınladığı bu haberlerle kadının ikincilliğini pek çok kez perçinlemişti. Fakat maddenin kaldırılması durumunda konuyu aynı istekle irdelememiş, okuyucuyu yeterince bilgilendirmemiştir. Kadın sorunlarına çözüm getirmek bir yana, sadece mevcut değişiklikleri hakkıyla kamuoyuna duyurmaya bile yanaşmamıştır.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

Cumhuriyet gazetesi, daha önce bu maddenin Anayasa’ya uygun bulunmasına tepki gösteren, oldukça cesur haberler yayınlamış olmasına rağmen, maddenin iptali durumunda sessiz kalmayı tercih etmiş ve bu konuyla ilgili herhangi bir haber yayınlamamıştır.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

Hürriyet gazetesi, daha önce de yasanın Anayasa’ya uygun bulunmasını haber yapmamış, görüşünü hiçbir şekilde yansıtmamıştı. Aynı şekilde şimdi de yasanın kaldırılmasını haber yapmamıştır. Böylelikle, yasanın Anayasa’ya uygunluğunu ve yasanın iptalini haber yapmayarak, ne desteklediğini ne de desteklemediğini göstermiştir. Tartışmalara girmek istemediği açık şekilde bellidir.

¹⁸⁶ “Fahişeye Tecavüzde Ceza İndirimi Yok”, Milliyet Gazetesi, 30.11.1990.

¹⁸⁷ Weeks, 1994.

3.6.3. 28 Ekim 1990: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün Kurulması

Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü 20 Nisan 1990 tarihinde kanun hükmünde kararname ile Resmi Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girdiğinden itibaren, başta kadın dernekleri olmak üzere birçok kesimin görüşü ikiye ayrılmıştır. Yasama organından geçirilmeden Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe konulması bakımından ilk tepkiyi toplayan bu düzenlemenin en çok eleştirilen maddesi: "Milletlerarası kuruluşlara üye olan gönüllü kadın kuruluşları ve derneklerinin oluşturulan, milli görüş doğrultusunda yönlendirilmesini sağlamak." olmuştur. Buradaki 'milli görüş' ifadesi sınırları çizilmesi zor bir alan olmasından dolayı, hükümetin dini temeller doğrultusunda kadınlara, aile düzenine ve karı-koca arasındaki ilişkilere yön veren kurallar getirmesi mümkün bir düzenleme olması, kadın örgütlerinin ve siyasi partilerin tepkisini çekmiştir. Burada oluşturulan milli görüş ile kastedilenin hangi görüş olduğu ve kadın haklarının milli görüş çerçevesinde düzenlenmesinin, uygulayıcının yorumuna açık bırakılması tehlikeli sonuçlar yaratabilecek bir ifade olduğu açıktır.

Uluslararası düzeyde, kadın haklarına verilen öneme uygun olarak, kadın statüsünü geliştirmek için kurum ve bakanlıklar vardır. Fakat Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren, doğrudan doğruya kadın konusuna eğilen bir kuruluş olmamıştır. Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Başkanlığı, aslında geç kalınmış bir başkanlık olup, içeriğinin ve görevlerinin yeniden düzenlenmesi halinde, kadının hukuki, siyasi, sosyal ve çalışma hayatına katılımıyla ilgilenen, politikaları hem yurtiçi hem de yurtdışında yürüten, diğer uluslararası kurumlarla muhatap olacak bir kurum ihtiyacını gidermiş olacaktır.

Genel olarak bakıldığında bu kanun hükmünde kararnameye aşağıdaki maddeler sebebiyle karşı çıkılmaktadır.

- ✓ Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı Başbakan'a bağlı ve tüzel kişiliğe sahiptir. Başbakan bu Başkanlığın yönetimi ile ilgili yetkilerini bir Bakana devredebilir,
- ✓ Kadının statüsü ve sorunları konusunda görev verilmiş olan kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak ve bu kuruluşlardan konu ile ilgili bilgileri istemek, bu konuda faaliyette bulunan gönüllü kuruluşları desteklemek, yerel yönetimlerin kadınla ilgili her türlü faaliyetini izlemek,
- ✓ Kadına ilişkin faaliyetlere etkinlik kazandırmak için başta yerel yönetimler olmak üzere yapılan eğitim faaliyetlerini izlemek, desteklemek, yönlendirmek ve kadının statüsü ve sorunları ile ilgili kamuoyu yaratmak,
- ✓ Milletlerarası kuruluşlara üye olan gönüllü kadın kuruluşları ve derneklerinin oluşturulan, milli görüş doğrultusunda yönlendirilmesini sağlamak.

Bunların yanı sıra, 28 Ekim 1990 tarihinde bu kanun hükmünde kararnamede bazı değişiklikler yapılarak fakat iskelet yapısı aynı şekilde korunarak Resmi Gazete ‘de yayımlanmıştır. Değişiklikler arasında en çok tepki toplayan ‘milli görüş’ terimi, ‘milli değerler’ olarak değiştirilmiştir. Fakat bu terim, hala yoruma açık geniş bir çerçeveyi kapsamaktadır. Bu kanun hükmünde kararnameye ‘2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu ile İlgili Değişiklik’ de eklenmiştir. Kimi kesimler tarafından korsan madde olarak adlandırılan bu değişiklik, birçok siyasi partinin tepkisini bu kararın üzerine çekmiştir. Kararın eleştirilmesine sebep olan, ‘Yürürlükteki kanunlara aykırı olmamak kaydı ile Yükseköğretim Kurumlarında kılık ve kıyafet serbesttir.’ maddesinde, Atatürk ilke ve inkılapları, çağdaşlık gibi kelimelerle bu sınırların belirlenmemesi ve buna bağlı olarak da dini materyaller içeren kılık kıyafetin serbestleşmesi sebebiyle iptali istenmiştir.

Çıkarılan kanun hükmünde kararnamenin birden çok tepki gören maddesi olmasından dolayı günlerce gündemde kalmıştır. Bu sebeple gazeteler bu konuyu pek çok kez haber yapmışlardır. Haberin çoğu türban üzerine tartışmaları içermektedir. Bu çalışmanın konusu türban olmadığından bu haberler elenerek sadece konuyla ilgili olan haberler ele alınacaktır.

Milliyet Gazetesi Haberleri

22 Temmuz 1990 tarihli, “Kadınlar Ateş Püskürdü: milli görüşe dayanan bir insan hakları ve kadın hakları olamaz” başlığıyla, geniş yer ayırdıkları haberin giriş kısmı şu şekildedir:

Devlet Planlama Teşkilatı’nın Türk aile yapısı ile ilgili raporuna büyük tepki gösteren kadın dernekleri, 29 Aralık 1989 ve 20 Nisan 1990’da yayınlanan kanun hükmünde kararnamelerde yer alan, ‘kadın derneklerini bir çatı altında toplayarak milli görüş çerçevesinde çalışmalarını sağlamak’ ibaresine şiddetle karşı çıktılar¹⁸⁸.

Başlıktaki kadınlar ‘ateş püskürdü’ benzetmesi, giriş kısmındaki ‘büyük tepki gösterdiler’, ‘şiddetle karşı çıktılar’ ifadeleriyle arka planda kadınlara olumsuz ve şiddet içerikli bir imaj çizilmiştir. Kadın derneklerinin aşırı tepki verdikleri ima edilerek bu konuda haksız gösterilmişlerdir. Bu sebepten haberin arka planında, kadın derneklerinin, milli görüş olarak kastedilen ‘ataerkil siteme’ bağlı olarak çalışmasının doğru olduğu mesajı verilmiştir.

Haberde, İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunlarını Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürü Prof. Dr. Necla Arat, Türk Kadınlar Birliği İstanbul İl Başkanı Gültekin Baktır, Çağdaş Yaşamı Destekleme ve Yaşatma Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Türkan Saylan ve Türk Kadın Hukukçular Derneği Genel Başkanı ve Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı Prof.

¹⁸⁸ “Kadınlar Ateş Püskürdü: milli görüşe dayanan bir insan hakları ve kadın hakları olamaz”, Milliyet Gazetesi, 22.07.1990.

Dr. Aysel Çelikel'in konu ile ilgili karşı oldukları noktaları neden ve sonucuyla yayınlamış, bölgesel uyuma dikkat edilmiştir. Son kısımda ise bu eleştirilere karşı görüşte olan Kadınlarımız Fikir ve Kültür Derneği Genel Başkanı Yrd. Doç. Dr. Süreyya Hiç 'in açıklamalarını 'Olumlu Görüş' başlığı altında yayınlaması, tarafsızlığı bozarak okuyucunun haklı tarafı belirlerken yönlendirilmesine sebep olmuştur. Metnin genelinde farklı görüşlere yer vermek açısından bir denge yoktur. Fakat aynı fikri paylaşan 4 kişiden sonra farklı görüşteki kişiyi en son vermek okuyucunun aklında son fikrin kalma ihtimalini arttırmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

29 Mayıs 1990 tarihli haberini “ ‘Kadının Yeri’ Tartışması” başlığıyla yayınlayan gazete, haberin ayrıntısında farklı muhalefet partilerin milletvekillerinin konu ile ilgili eleştirileri verilmiştir. Haberin “Kadın Statüsü ve Sorunları Başkanlığı Meclis’te grubu bulunan muhalefet partilerine mensup milletvekilleri tarafından farklı gerekçelerle ‘kuşku ile’ karşılanıyor”¹⁸⁹ açıklamasında ‘kuşku’ yorumu dikkat çekmektedir. Üç yerde daha geçen kuşku kelimesi, milletvekilleri tarafından söyleniyor şeklinde edilgen bir yapıda kullanılmasına rağmen, kişilerin açıklamasında bu kelime geçmemektedir. Bu sebeple kuşku kelimesinin gazetenin kendi çıkarımı olduğu anlaşıyor. Fakat kanaat önderleri tarafından söylendiği belirtilerek, okuyucunun gözünde haberin inandırıcılığı arttırılmıştır. Bunun yanı sıra, kuşku yorumu ile çıkarılan kanun hükmünde kararname, şüpheli ve sorgulanması gereken bir durum olarak gösterilmektedir. Sonuç olarak, kadın derneklerinin bağımsızlığı adına okuyucuyu düşünmeye yöneltten bir haber ortaya konmuştur. Chodorow, hem toplum içindeki kişiler arasındaki ilişkiler, hem de kurumlar içinde iş ve özel ilişkiler, kadınlarla ilgili gelenekleşmiş kalıp yargılarla oluşturulduğu için, kadınlar aile kurumu içinde etken konumdayken, kamusal alanda edilgen konuma itilmek istendiğini söylemektedir ¹⁹⁰. Bu sebeple mevcut ataerkil sistem tarafından, kamusal hayattaki kadınlar ve kadın dernekleri edilgen görülmekte, yani sisteme bağlı olarak hareket etmeleri istenmektedir.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

05 Haziran 1990 tarihli, “Kadın Statüsü Kararnamesi’ne Tepki” başlıklı haberinin ayrıntıları şu şekilde yayınlamışlardır:

Türk Hukukçu Kadınlar Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Aysel Çelikel, 422 sayılı kanun hükmünde kararname ile ‘Kadın Statüsü ve Sorunları Başkanlığı’na ilişkin hazırlıkları, Türkiye’de kadın konusundaki gelişmeleri önleyici bulduklarını bildirdi. Çıkarılması düşünülen kararnamenin...¹⁹¹

¹⁸⁹ “ ‘Kadının Yeri’ Tartışması”, Cumhuriyet Gazetesi, 29.05.1990.

¹⁹⁰ Chodorow, 1974: 66.

¹⁹¹ “Kadın Statüsü Kararnamesi’ne Tepki”, Hürriyet Gazetesi. 05.06.1990.

Kadın derneklerinin milli görüş doğrultusunda yönlendirilmesi ve izlenmesi maddesine vurgu yapan Çelikel'in açıklamasını da şu şekilde yayınlamışlardır: “ ‘Oluşturulan milli görüş ile kastedilenin hangi görüş olduğu ve kadın haklarının milli görüş çerçevesinde düzenlenmesinin, uygulayıcının yorumuna açık ve çok tehlikeli boyutlar taşıyan bir ifade olduğu açıktır’ diye konuştu.” Radikal feministler, ataerkil aile yapısını ve sistemi, kadınların ikinci plana itilmesinin nedeni olarak görmektedir. Chris Weedon, ataerkil sistemi, kadın menfaatlerinin, erkek menfaatlerine tabi kılındığı egemenlik ilişkisi olarak tanımlar ¹⁹². Ataerkil sistemde kadınların toplumsal rolü, mevcut sistemin kurallarına göre düzenlenir ¹⁹³. Bu sebeple kadın derneklerinin mevcut sisteme bağlı olarak hareket etmesi, ataerkil düzen için önemli, kadınların eşitliği ve özgürlüğü için tehlikeli bir boyuttur.

Haberde, ortaya çıkacak olumsuz durumların, kanaat önderi tarafından söylendiğinin belirtilmesi ile durumun ciddiyeti okuyucuya gösterilmiş ve kadın derneklerinin bağımsızlığını sağlayabilmesi için çözüme katkı sunması beklenmiştir. Haberde açıklamayı yapan kişinin statüsünü/konumu da verilerek, okuyucuya kişi ile ilgili güven duygusu oluşturulmuştur. Haberdeki konuyla ilgili devletin bir ‘hazırlığı’ olduğu görüşü, ‘çıkarılması düşünülen kararname’ sözüyle de anlam tekrarı yapılmış, alternatif söylemlere yer verilmemiştir. Ne bu haberde ne de gazetenin diğer sayfalarındaki haberlerde, konuyla ilgili farklı görüşlerden bir açıklama eklenmemiş tek bir tarafın görüşü verilmiştir. Bu sebepten haberdeki dengelilik sağlanamamıştır.

3.6.4. 29 Kasım 1990: Kadının Çalışmasını Kocanın İznine Bağlayan Maddenin İptal Edilmesi

Söz konusu “madde 159 – Karının Meslek Veya Sanatı: Karı koca mallarını idare için hangi usulü kabul etmiş olursa olsun karı, kocanın sarahaten veya zımnen müsaadesi ile bir iş veya sanat ile iştigal edebilir.

Kocanın izinden imtinaı halinde, karı, kendisinin bir iş veya bir sanat ile iştigal etmesi birliğin veya bütün ailenin menfaati icabı olduğunu ispat ederse bu izin, hakim tarafından verilebilir.

Koca, karısını bir iş veya sanat ile iştigalden menettiği takdirde keyfiyet noter marifetiyle ilan edilmedikçe hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade etmez¹⁹⁴.”

¹⁹² Weedon, 1997.

¹⁹³ Pira ve Elgün, 2000.

¹⁹⁴ T.C. Resmi Gazete, 02.07.1992, Sayı: 21272, Yargı bölümü.

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere, meslek ve işin seçimi ve yürütülmesi konusunda sınırlama yalnızca kadına uygulanmaktadır. Dolayısıyla koca, kadının onayına ya da hakimnin iznine bağlı olmaksızın meslek seçiminde serbesttir. Maddenin açıkça, kadın-erkek eşitliğine, Anayasa eşitlik ilkesine ve CEDAW'a aykırı olduğu görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı, Medeni Kanun'un bu eski hükmü, Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'ya aykırı görülerek iptal edilmiştir¹⁹⁵.

Bu madde hükmünü karşılayan yeni Medeni Kanun'un 192.maddesinde ise, 'karı' kelimesi kaldırılıp, 'eşler' kelimesi kullanılarak ve kadın aleyhinde olan eşitsizlikler giderilerek, "eşlerden her birinin, meslek veya iş seçiminde diğerinin iznini almasının zorunlu olmadığı ancak, meslek ve iş seçiminde ve bunların yürütülmesinde evlilik birliğinin huzur ve yararını göz önünde tutulacağı" hükmü yer almıştır¹⁹⁶.

Maddede geçen 'eşler' teriminden yola çıkarsak, seçilecek mesleğin evliliğin huzur ve yararına olup olmadığı tartışması yalnız kadının mesleği açısından değil, erkeğin mesleği açısından da söz konusu olacağından, erkek de artık serbestçe değil, ailesinin huzur ve yararını ön planda tutarak mesleğini seçebilecektir.

Milliyet Gazetesi Haberleri

03 Temmuz 1992 yılında, yayınlanan haberin başlığı: "Kadınlara Özgürlük: Çalışmak için kocadan izin almak gerekmeyecek." Gazetenin, maddenin iptal edilmesini 'özgürlük' olarak görmesiyle, iptal kararını ve kadınların bağımsızlığını destekleyen taraf olduğu anlaşılmaktadır. Liberal feministlere göre kadının kamusal alanda var olması önemlidir. Ailede eşitliğin sağlanması kadar kamusal alanda eşitliğin sağlanması da bir o kadar önemlidir. Aile hayatındaki geleneksel iş bölümü, kadının kamusal hayatta var olamamasının en önemli nedenlerindendir¹⁹⁷.

Haberin bu destekleyici tutumuna karşılık olarak, habere ait resimde (Resim 3.2.) ise, oturan bir kadını, ayakta bir erkek işaret parmağıyla tehdit ederken görülmektedir. Kadının oturması, erkeğin ayakta ve tehdit halinde olması açıkça kadının ezilen taraf olduğunu yansıtmaktadır. Haber ve başlık kadınların bağımsızlığını yansıtırken, okuyucu üzerinde daha etkili sonuçlar bırakan haber görselinde ise kadına yöneltilen psikolojik şiddet tekrar üretilmiştir. Haberin ayrıntı kısmında, iptal edilmesine sebep olan olay ve mahkemenin kararı aynen aktarılmış olup sübjektif bir yorumda bulunulmamıştır.

¹⁹⁵ Uçar, 2002: 318.

¹⁹⁶ Yavuz, 2014: 336

¹⁹⁷ Wollstonecraft, 2012: 152.

Resim 3.2. Kadınlara Özgürlük

03.07.1992 – Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/ob5TZdLOEchdgFUXvYjttw_x3D__x3D_

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

Cumhuriyet Gazetesi, yayınlarında bu konuyla ilgili bir habere yer vermemiştir.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

30 Kasım 1990 tarihli, “Kadınlar, Kocalarına Sormadan İşe Girebilecek” başlıklı, ilk sayfa haberinin ayrıntısı, “Anayasa mahkemesi, Medeni Kanun’un kadının çalışmak için kocasının iznini almasını öngören 159’uncu maddesini iptal etti. Oybirliği ile alınan kararla, kadınlara çalışma özgürlüğü verildi ¹⁹⁸.” şeklinde verilmiştir. ‘Kadınlara çalışma özgürlüğü verildi’ cümlesinde, gazete konu ile ilgili görüşünü açıkça belli etmiştir. Yasanın iptal edilmesinin, kadınlar için bir özgürlük olduğu ve iptal kararının doğru bir adım olduğu yorumu yapılmıştır. Aynı şekilde bu görüş, “Kadınlar, Kocalarına Sormadan İşe Girebilecek” başlığı ile desteklenmektedir. Marksist kurama göre, kadının ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmesiyle, toplumun diğer alanlarında da aynı şekilde erkeğe bağımlılığını sürdürmesine sebep olmuştur. Zaten ataerkilliğin beslendiği düşünce de budur. Kadının erkeğe tabi olan bu yaşamı, onun ikinci cins olarak görülmesinin asıl sebebidir ¹⁹⁹. Ataerkil toplumlarda görülen cinsiyete dayalı iş bölümü, aile yaşamındaki ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumlulukları kadının üzerine yüklenmekte ve bu sorumluluklar da kadınların iş hayatından uzak kalmasına neden olmaktadır ²⁰⁰. Beauvoir’a göre, evlilik kurumu, kadını ikinci cins olmaya mahkum etmektedir. Bu sebepten kadının mutlaka bir meslek edinerek ekonomik özgürlüğünü kazanmalıdır ²⁰¹. Günümüzde Anayasa’nın 159.maddesinin iptali gibi adımlarla, sistemin cinsiyetçi yapısı kırılmaya çalışılmakta ve kadına, özgürlüğü için kapı açmaktadır.

¹⁹⁸ “Kadınlar, Kocalarına Sormadan İşe Girebilecek”, Hürriyet Gazetesi, 30.11.1990.

¹⁹⁹ Donovan, 2005.

²⁰⁰ Çaha, 1996.

²⁰¹ Beauvoir, 1993.

Haberin aynı başlıkla 22. sayfasındaki devamında şu açıklamalara yer verilmiştir:

Türk Medeni Kanunu'nun 'Kadının kocasının izni ile çalışabileceği' maddesi Anayasaya çarptı. Anayasa Mahkemesi, Medeni Kanunu'nun kadının çalışmak için kocasının iznini almasını öngören 159'uncu maddesini iptal etti. Böylece, kadının çalışma özgürlüğünü kısıtlayan bu madde kalktı ²⁰².

Olay tarafları "kadınlar ve kocaları" olarak belirlenen haberde özellikle 'Kadının kocasının izni ile çalışabileceği maddesi Anayasa'ya çarptı' yorumu dikkat çekicidir. Arka planda, '159. Madde haksız ve yanlış bir uygulama olup, bu maddeyi Anayasa, haklılığı, doğruluğu ve yüceliği ile durdurdu' mesajı verilmiştir. Aynı şekilde madde için 'özgürlüğü kısıtlayan' nitelemesi yapılmış ve kararın doğruluğu bir kez daha vurgulanmıştır ve kadınların bağımsızlığını kazanması adına umut vadecici ifadelerle yer verilmiştir. Butler ve Scott'a göre, toplumda kadın ve erkeğe dayalı iş bölümü eşitsizlik ve baskı oluştururken, bu durum aynı zamanda erkek cinsi için de pozitif sonuçlar ortaya çıkmaktadır ²⁰³. Kadının çalışmak için kocasından izin alıyor olması erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini güçlendirmekteydi. Yasanın kaldırılmış olması bu hakimiyetin kırılması açısından önem taşımaktadır. Son olarak, haber içinde bölgesel uyuma dikkat edilmiş, konular neden sonuç ilişkisi içinde okuyucuya yansıtılmıştır.

Yüksek Mahkeme, 'Kadının kocanın açık veya zımni izni ile bir işte çalışabileceğini, kocasının izni olmadığı hallerde, kadının çalışmasının aile birliği veya bütün ailenin menfaati gereği olduğunu ispat ederek, hakim kararı almasını' öngören bu maddeyi oy birliği ile iptal etti ²⁰⁴.

Bu açıklamada, kararı veren Anayasa Mahkemesi için diğer adı olan 'Yüksek Mahkeme' sıfatı kullanılmıştır. Bu da mahkemenin kararının okurun gözünde güvenilirliğini arttırmış ve mahkemenin statüsü, yüceliği vurgulanmıştır.

3.6.5. 06 Temmuz 1991: Türkiye'de İlk Kadın Valinin Atanması

1944 İstanbul doğumlu Lale Aytaman, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümünde tamamlamış olup, doktorasını Hamburg'da Alman Dili ve Edebiyatı üzerine yapmıştır. Emekli Büyükelçi Reha Aytaman ile evlidir. Başta dayısı Nihat Erim ve babası Dr. Abdullah Köseoğlu'nun siyasi kariyerleri nedeniyle, küçüklüğünden beri siyasetle iç içe bir hayat sürmüştür. Aytaman, 1991 yılında, Cumhurbaşkanı Turgut Özal

²⁰² "Kadınlar, Kocalarına Sormadan İşe Girebilecek", Hürriyet Gazetesi, 30.11.1990.

²⁰³ Butler ve Scott, 1992.

²⁰⁴ "Kadınlar, Kocalarına Sormadan İşe Girebilecek", Hürriyet Gazetesi, 30.11.1990.

döneminde, ANAP Partisi Genel Başkanı Mesut Yılmaz'ın başbakanlığındaki kabine tarafından Türkiye'nin ilk kadın valisi olarak atandı. Valiliği boyunca halktan büyük sevgi gören Aytaman, 1995 seçimlerinde Muğla Milletvekili olarak Meclis'e girene kadar valilik görevini dört buçuk yıl sürdürdü. Kadınlar için birçok çalışma yürütmüş olan Aytaman, Muğla'da, kadın el emeğinin değerlendirilmesi adına MELSA'yı (Muğla El Sanatları) kurmuştur ²⁰⁵.

Milliyet Gazetesi Haberleri

07 Temmuz 1991 tarihindeki “Lale Hanım İlk kadın Vali” başlıklı birinci sayfa haberinin ayrıntıları şu şekildedir:

“Şaşırdım, Gururlandım” Türkiye'nin ilk kadın valisi unvanını kazanan Lale Aytaman, boğaz manzaralı evinde değerli bir antika koltuk üzerinde objektifimize poz verirken “kendi halinde bir insan değilim ama niye beni seçtiklerini bilmiyorum” diyordu. Boğaziçi Üniversitesi öğretim görevlisi Dr. Lale Aytaman, ... ²⁰⁶

İlk olarak haberin sentaktik çözümlemesi yapıldığında, “vali unvanını kazandı” cümlesiyle Aytaman (özne), etken olarak konumlandırılmıştır. Haberin retorğinde, aktöre verilen özellik dikkat çekmektedir. Lale Aytaman'ın boğaz manzaralı bir evi ve değerli bir antika koltuğunun olduğunu belirterek, okuyucuya Aytaman'ı olumlu, varlıklı, statülü bir kişi olarak kodlamaktadırlar. Haberde bu betimlemeyi destekleyici olarak da, Aytaman'ın, antika koltuk üzerinde oturan resmi (Resim 3.3.) verilmiştir. Haberin devamında, “Büyükelçi Reha Aytaman'ın eşi olan Lale Hanım, görevi kabul etmeden önce eşinin ve oğlunun onayını aldı.” şeklinde ayrıntılar verilmiştir. Eşinin ve oğlunun onayını aldı cümlesiyle Türk aile bağlarına önem verdiği gösterilmiştir. Fakat bu yorum, gazetenin, “kadın vali” ye bakış açısını da ortaya koymaktadır. Lale Aytaman, bir birey olarak vali seçilmesine rağmen, Büyükelçi Reha Aytaman'ın eşi olarak tanıtılmıştır. Yani makamını ön planda tutmak yerine eşinin gölgesinde gösterilmiştir. Bu yoruma destek olarak verilen, “eşinin ve oğlunun onayını aldı” cümlesiyle, Aytaman, siyasi bir mevkiye ulaşmasına rağmen yine de eşine ve oğluna bağımlı bir kadın olarak gösterilmiştir. Patriyarkal ideolojiye göre, erkeklerin sosyalleşme aşamalarını güç, hareket, üretim, iktidar olma gibi özellikleri taşıırken, kadınların sosyalleşme aşamaları, annelik, bakıcılık, eş kimliği özelliklerini taşımaktadır ²⁰⁷. Bu sebeple siyaset gibi ‘ciddi’ alanlar erkeklere ait görülmektedir ²⁰⁸. Siyasette yer alabilen kadın politikacıların da,

²⁰⁵ Aytaman, 2008: 2-60.

²⁰⁶ “Lale Hanım İlk kadın Vali”, Milliyet Gazetesi, 07.07.1991.

²⁰⁷ Çaha, 1996.

²⁰⁸ Mater ve Çalışlar, 2007: 181.

Callamard'ın da belirttiği gibi, siyasi kimlikleri değil, anne ve eş kimlikleri ön plana çıkarılmaktadır ²⁰⁹.

Resim 3.3. Lale Hanım İlk Kadın Vali

07.07.1991 - Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/ob5TZdLOEchdgFUXvYjttw_x3D_x3D

Aynı habere gazetenin 17.sayfasında geniş yer verilmiştir. “Kadına Valilik Kapısı Açıldı” başlığı ile verdikleri haberde, “Boğaziçi üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu öğretim üyelerinden Dr. Lale Aytaman, Muğla Valiliği’ne atandığını açıkladıktan sonra Küçükbebek’teki boğaz manzaralı evinde dün gün boyunca eşiyle birlikte yakınlarının kutlamalarını kabul etti ²¹⁰.” Ayrıntılarına yer verildi. Daha önce de analizi yapıldığı gibi haberin ayrıntılarında statü ve zenginlik imajı korunmaktadır. Haberde eğitim kariyerine ve üç dil bildiğine dair ayrıntılara da yer verilmiştir. “Aytaman, ‘Valilik teklifini kabul etmeden önce oğlum ve eşimin de görüşünü aldım. Çünkü benim için annelik ön planda geliyor’ demekten de geri kalmıyor.” cümlesine ek olarak iki yerde daha anneliğin kendisi için öneminden söz eden ayrıntılara yer verilmiştir. Donovan’a göre, kadının bu bağımlı yaşamı hem ailede hem de toplumda onun ikinci planda kalmasına neden olmaktadır ²¹¹. Bu haberde de, vali makamına yükselmiş olmasına rağmen, Aytaman’ın siyasi kimliği ikinci plana itilmiştir. Genellikle kadın siyasetçilerin ve iş kadınlarının haberleri yapılırken, çocukları ve

²⁰⁹ Callamard, 2006.

²¹⁰ “Kadına Valilik Kapısı Açıldı”, Milliyet Gazetesi, 07.07.1991.

²¹¹ Donovan, 2005.

ailesi için ne gibi fedakarlıklarda bulundukları gibi ayrıntılara mutlaka yer verilir ve saç, kıyafeti gibi görünümüleriyle ilgili konular ön plana çıkarılmaktadır ²¹².

“Eşimle Gururlanıyorum” başlığı altında, Aytaman’ın eşinin de sözlerine yer verilen haberde, “Türkiye’nin ilk kadın valisinin kocası, Büyükelçi Reha Aytaman da...”²¹³ cümlesiyle bir giriş yapılmıştır. Burada, ana sayfada verilen tanımlamaya zıt olarak, Reha Aytaman, ilk olarak Büyükelçi sıfatıyla değil, Türkiye’nin ilk kadın valisinin ‘kocası’ sıfatıyla tanıtılmıştır. Erkeği, kadının üzerinden tanıtarak Aytaman’ı ön plana çıkaran, yükselten bir yaklaşım sergilemişlerdir. Son olarak, haberde Lale Aytaman, eşi Reha Aytaman ve oğulları Osman Aytaman’ın boğaz manzarası önünde bir fotoğrafı (Resim 3.4.) yer almaktadır.

Resim 3.4. Kadına Valilik Kapısı Açıldı

07.07.1991 - Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/ob5TZdLOEchdgFUXvYjttw_x3D__x3D_

08 Temmuz 1991 tarihli ve “İlk Kadın Valiye Destek” başlıklı haberde, hükümet ve muhalefet partisinden kadın milletvekillerinin görüşlerine ve desteklerine yer verilmiştir. Her görüşe eşit ölçüde yer verildiği için haberde dengelilik sağlanmıştır.

10 Temmuz 1991 tarihli, “Bilim adamları farklı görüşte: Kadın Vali Tartışması” başlıklı haberde, “İlk kez bir kadının valilik görevine atanması hukukçular tarafından da olumlu karşılanırken daha önce Boğaziçi Üniversitesi’nde Almanca öğretim üyesi olması farklı yorumlandı ²¹⁴.” yorumu yapıldı. Yorumda ‘hukukçular tarafından da olumlu karşılandı’ cümlesinde, durumu olumlu karşıladığı bir başka tarafın daha olduğu anlaşılmakta. Haberde bunların kim olduğuna dair bir bilgi olmadığı için, olumlu karşılayan diğer kesimin

²¹² Callamard, 2006.

²¹³ “Eşimle Gururlanıyorum”, Milliyet Gazetesi, 07.07.1991.

²¹⁴ “Bilim adamları farklı görüşte: Kadın Vali Tartışması”, Milliyet Gazetesi, 10.07.1991.

Milliyet Gazetesi'nin olduğunu anlıyoruz. Lale Aytaman'ın mesleği ile ilgili bir olumlu ve bir de olumsuz görüşe sahip profesörlerin yorumları haber yapılmıştır. Her görüşe de eşit şekilde yer verildiği için haberde dengelilik sağlanmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

Cumhuriyet Gazetesi, 7 Temmuz 1991 tarihli ve “Türkiye’de ilk kadın vali” başlıklı habere manşetinde yer vermiştir. Görselde Lale Aytaman'ın deniz manzaralı evinin balkonunda bir fotoğrafı (Resim 3.5.) verilmiştir. Fotoğrafın altına ise; Muğla’ya vali atanan Dr. Lale Aytaman, Boğaz manzaralı evinde “ ‘İstanbul’u çok seviyordum, bu manzarayı özleyeceğim’ dedi.” ayrıntılarına yer verilmiştir. Burada boğaz manzaralı ev vurgusu yapılması ve o manzaranın önünde çekilmiş bir fotoğrafın yayınlanmasındaki amaç Lale Aytaman'ı maddi durumu iyi, elit bir kişi olarak göstermektir.

Haberde, “Türkiye’de ilk kez bir kadın, valilik görevine atandı. Boğaziçi üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu öğretim görevlisi Dr. Lale Aytaman, Bakanlar Kurulu kararnamesiyle Muğla Valiliği’ne getirildi ²¹⁵.” açıklamalarına yer verilmiştir. Bu ayrıntılara ek olarak haberin devamının verildiği 14. sayfada “Yurtdışında başarılı bir kariyer” alt başlığı ile Lale Aytaman'ın lise yıllarından itibaren tüm başarılarına yer verilmiştir. Bu şekilde oluşturulan kişilik çizgisi ile okuyucunun Aytaman’a güven duyması sağlanmıştır. Haberin devamının yer aldığı 14.sayfada, sayfanın yarısını kaplayacak şekilde habere yer verilmiştir. İlk olarak, politikacı, yazar, tiyatro sanatçısı ve öğretim görevlisi bazı kadınların konu hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir. Haberde tanınmış kişilere yer verilerek, haberin inandırıcılığı arttırılmak istenmiştir. Son olarak da görsel de, kendisinin, eşinin ve çocuğunun olduğu, Lale Aytaman'ın aile hayatının yansıtan bir fotoğraf (Resim 3.6.) yayınlanmıştır.

Milliyet gazetesinin aksine, Aytaman'ın aile hayatına yer verilmemiştir. Sadece fotoğrafta ailesi gösterilmiş açıklamalarda yer verilmemiştir.

²¹⁵ “Türkiye’de ilk kadın vali”, Cumhuriyet Gazetesi, 07.07.1991.

Resim 3.5. Türkiye’de İlk Kadın Vali

07.07.1991 – Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

Muğla’ya atanan Vali Aytaman, büyükelçi olan eşi ve oğluyula. (Fotoğraf: Muharrem Aydın)

Resim 3.6. Yurtdışında Başarılı Bir Kariyer

07.07.1991 – Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

Hürriyet Gazetesi Haberleri

07 Temmuz 1991 yılında “Türk kadını için anlamlı adım. ‘Vali Hamın’ ” başlığıyla ilk sayfa haberi olarak yayınlanan haberde Lale Aytaman’ın beyaz bir elbise ile sade bir fotoğrafı (Resim 3.7.) verilmiştir. Ayrıntılarında ise “Türkiye’de ilk kez bir kadın vali atandı. Boğaziçi Yabancı Diller Yüksekokulu öğretim görevlisi, evli ve bir çocuk annesi Lale Aytaman, Muğla Valiliği görevine önümüzdeki günlerde başlayacak ²¹⁶.” şeklinde bir açıklama ile Aytaman hakkında özet bir bilgi verilmiştir. Başlıktaki ‘Türk kadını için anlamlı adım’ ve ‘Türkiye’de

²¹⁶ “Türk kadını için anlamlı adım. ‘Vali Hamın’ ”, Hürriyet Gazetesi, 07.07.1991.

ilk kez bir kadın vali atandı' ayrıntıları ile olayın Türkiye için ve kadınlar için gurur verici olduğu vurgulanmış ve aynı şekilde bu duruma destek oldukları açık şekilde gösterilmiştir. Diğer gazetelerde de olduğu gibi Hürriyet'te de, Aytaman'ın başarılı kariyer hayatının yanında, aynı zamanda bir anne ve eş oluşu da konu edilmektedir. Mine Bek'in de belirttiği gibi, yayın organları, başarılı kadın temsilcilerini kamuoyuna "olağanüstü, süper kadın" olarak lanse etmektedir. Aytaman gibi iş hayatında güçlü, başarılı ve aynı zamanda aile hayatını da dört dörtlük yürüten kadın figürleri, istisna örnekler oldukları her anlamda hissettirilmektedir²¹⁷. Türkiye'de erkek siyasetçilerin özel yaşantısı genel olarak kamuoyuna yansıtılmazken, kadın siyasetçilerin erkek rakiplerinden farklı ölçütler içerisinde değerlendirilmeleri söz konusudur²¹⁸.

Resim 3.7. Vali Hanım

07.07.1991 – Hürriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

²¹⁷ Bek, 2000: 14.

²¹⁸ Ross, 1996: 178.

Resim 3.8. Vali Hanım

07.07.1991 – Hürriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

“Vali Hanım...” başlığıyla gazetenin 22. sayfasında ayrıntılarıyla devam eden haberde, bu kez Aytaman ailesinin bir fotoğrafı (Resim 3.8.) yer almıştır. Eşi, Lale Hanım ve oğlunun birlikte poz verdikleri fotoğrafın altında Lale Aytaman’ın ailesiyle ilgili kısa bir açıklamaya yer verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin 68 yıllık tarihinde, ilk kez bir kadın, valilik görevine atandı. Boğaziçi Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu Almanca Bölümü öğretim görevlisi, evli, 1 çocuk annesi Lale Aytaman, Muğla Valisi oldu. Müjdeyi, İçişleri Bakanı Mustafa Kalemli’den aldığını söyleyen Aytaman...²¹⁹

Geniş yer verilen habere ‘Türkiye Cumhuriyeti’nin 68 yıllık tarihinde bir ilk’ cümlesiyle başlanılarak, durumun ne kadar ciddi ve önemli bir adım olduğu vurgulanmak istenmiştir. Aynı zamanda da ‘Cumhuriyet tarihinde 68 yıl boyunca neden hiç kadın vali atanmadı?’ şeklinde okuyucuyu sorgulatmaya yönelten bir anlatım vardır. Bu cümle, başlığın altındaki haberin giriş kısmında da yine vurgulanmıştır. Haberin devamında İçişleri Bakanı Mustafa Kalemli’nin şu açıklamalarına yer verilmiştir:

...Böylece Türk kadını mülki idare içindeki yerini aldı. Bu, hükümet olarak Türk kadınına verdiğimiz önemi gösteriyor. Eylül veya Ekim’de açılacak kaymakamlık kursuna başvurduklarında, kızlarımız da alınacaktır. Türk kadını, kaymakamlık koltuğunda da görmek istiyoruz. Bundan böyle sadece Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi Mezunlarının değil, İktisat ve İdari Bilimler Fakülteleri’nin Kamu Yönetimi bölümlerinden mezun erkek ve kızları da kaymakam olabilecek²²⁰.

²¹⁹ “Vali Hanım...”, Hürriyet Gazetesi, 07.07.1991.

²²⁰ “Vali Hanım...”, Hürriyet Gazetesi, 07.07.1991.

Bölgesel uyuma dikkat edilerek yazılan haberde, kadınların mülki idarede görev alabilmeleri için izlemeleri gerek yollar ayrıntılı şekilde verilmiştir. Hükümet, bu durum güzel bir fırsat olarak sunmaktadır fakat Kızıloluk'a göre kadınların siyasi makamlarda bulunması fırsat değil, olağan bir durum olmalıdır. Bu konu üzerine toplumdaki genel kanı, kadınların erkeklere oranla siyasetle daha az ilgilendiği ve bu alanda kendilerini daha az gösterebildikleridir ²²¹. Türkiye'de kadınlar, 1930'larda siyasi haklara kavuşmuştur fakat günümüzde bile hala hem parlamentoda hem de yerel yönetimlerde temsil edilme sıkıntısı yaşamaktadırlar. Bu yetersiz temsili en büyük etkenlerinden biri, kuşkusuz siyasi partilerdir ²²². Haberdeki açıklamada kullanılan eril dil de bu durumu destekler niteliktedir. Haberin arka planında "Türkiye'deki eril temelli siyasi kültür kadın siyasetçileri desteklememektedir"²²³ fakat biz (dönemin hükümeti ANAP), kadınlara siyasetin içinde olabilmeleri için izin veriyoruz" anlatımı hakimdir.

3.6.6. 13 Haziran 1993: Türkiye'nin İlk Kadın Başbakanının Hükümeti Kurması

24 Mayıs 1946 İstanbul doğumlu olan Tansu Çiller, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji mezunudur. 1967 de Boğaziçi Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nü bitirmiştir. 1969'da ABD'nin New Hampshire Üniversitesi'nde yüksek lisansını tamamlamıştır. 1971'de Doktorasını Connecticut Üniversitesi'nde tamamlayan Çiller, doktora sonrası çalışmalarını Yale Üniversitesi'nde devam ettirmiştir. 1978 yılında doçent, 1983 yılında profesör olmuştur. Tansu Çiller'in ekonomi üzerine yazdığı 9 yayını bulunmaktadır.

Politika hayatına 1990 yılı kasım ayında Doğru Yol Partisi çatısı altında atılmıştır. 1991 yılında İstanbul milletvekili olarak göreve başlamıştır. Sosyal Demokrat Halkçı Parti koalisyonuyla kurulan, Süleyman Demirel'in başbakanlığındaki hükümette, ekonomiden sorumlu devlet bakanı olarak görev almıştır (1991-1993). Demirel'in Cumhurbaşkanı seçilerek görevi bırakmasından sonra, DYP genel başkanlığına aday olan Çiller, 13 Haziran 1993'te DYP olağanüstü genel kurulunda en yüksek oyu alarak genel başkan seçilmiş ve 'Türkiye'nin ilk ve tek kadın Başbakanı' olmuştur. 25 Haziran 1993 ve 6 Mart 1996 yılları arasında Başbakanlık görevini sürdürmüştür. Daha sonra Dışişleri Bakanı (1996-1997) ve Başbakan yardımcısı (1996-1997) olarak görev almıştır. 1993 ile 2002 arasında Doğru Yol Partisi genel başkanlığı yapmıştır.

²²¹ Kızıloluk, 1994.

²²² Ayata, 1998

²²³ Sallan Gül, 2003:140- 141.

Milliyet Gazetesi Haberleri

09 Haziran 1993'te seçimden 5 gün önce ilk haber, "Çiller'den 'Ya Hep, Ya Hiç' " başlığıyla yer aldı. Haberde, Çiller'in beyaz takım ceketi, midi boy siyah eteği ve siyah rugan topuklusu ile yürürken, boydan çekilmiş, gülümseyen bir fotoğrafı (Resim 3.9.) yer almıştır. Fotoğrafın altına "Tansu Çiller, yola çıktı. Erkekler karar vermek için düşünürken o, üstelik bakanlığı bırakarak kolları sıvadı ²²⁴." açıklamasına yer verilmiştir. Bu açıklamada, erkeklere karşı, Tansu Çiller'in bir adım önde oluşu ve kararlılığı vurgulanmıştır. 'Üstelik bakanlığı bırakarak kolları sıvadı' cümlesiyle de cesareti ve demokratikliği okuyucuya gösterilmiştir. Haber girişinde ise "Adaylık İçin Bakanlıktan İstifa Etti" ara başlığı ile "DYP Genel Başkanlık yarışından 'değişim' sloganıyla 'aday' olan Tansu Çiller kongrede yeterli oyu alırsa, Türkiye'nin ilk kadın parti başkanlığı yanı sıra ilk kadın Başbakanı da olacak." şeklinde bölgesel uyuma dikkat edilen bir açıklama eklenmiştir. Burada, adaylık için bakanlıktan istifa etmiş olması bir kez daha vurgulanarak cesareti ön plana çıkarılmıştır.

Kadınların siyasal alana, iki türlü tepki verdiği ortaya çıkmıştır: ya siyasi alanın erkeklere ait olduğunu düşünüp, dışında kalmayı seçmekte, ya da kadın kimliklerini arka planda tutup 'erkek gibi siyaset' yapmaktadırlar. Çiller bu seçimlerden ikincisine daha uygun görülmektedir ²²⁵. Tokgöz, Çiller'in eski İngiltere başbakanı Margaret Thatcher gibi tayyör giymesi, hızlı hızlı yürümesini, selamlaşma stilini göz önünde bulundurarak, Çiller'in siyasetin kadınsılaşması gibi bir gayreti olmadığını öne sürmüştür ²²⁶. Haberde de bu düşünce ön plana çıkarılmıştır. Çiller'in erkek rakiplerinden daha cesur ve daha 'erkek' olduğu lanse edilmiştir.

²²⁴ "Çiller'den 'Ya Hep, Ya Hiç' ", Milliyet Gazetesi, 09.06.1993.

²²⁵ Altındal, 2009: 363.

²²⁶ Tokgöz, 1998:563.

Resim 3.9. Çiller'den 'Ya Hep, Ya Hiç'

09.06. 1993 - Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/iIC9mfddySizcZ3QGBzExg_x3D_x3D

12. sayfadaki haberlerin başında, “Kabineye Çiller Damgası” başlıklı haber yer alıyor. Çiller’in kolları havada parti üyelerini selamlayan bir fotoğrafı (Resim 3.10.) verilmiş olup haber ayrıntısında kabinede kalacak ve gidecek olan bakanların listesi verilmiştir.

Resim 3.10. Kabineye Çiller Damgası

09.06. 1993 - Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/iIC9mfddySizcZ3QGBzExg_x3D_x3D

Aynı sayfadaki diğer bir haber ise muhalefet görüşünden verilmiştir. “DYP, tasfiye memuresi seçti” başlığı altında ANAP lideri Mesut Yılmaz’ın görüşleri yer almıştır. Haberde, “Yılmaz, DYP Genel Başkanlığına Tansu Çiller’in seçilmesini değerlendirirken de ‘başarılı olacağını sanmıyorum. DYP delegeleri, tasfiye memuresi seçti’ dedi ²²⁷.” şeklindeki yorumuna yer verilmiştir. Yılmaz’ın yorumu, Türkiye’deki erkek merkezli siyasi yapının, kadın siyasetçilere bakış açısını net şekilde ortaya koymaktadır. Sallan’a göre kadınlar, siyasi hayata ancak eklemlenebilir ve daha çok siyasetin nesnesi konumunda olabilir şeklinde genel bir kanı vardır. Bu yerleşik düşünce, kadın hareketlerinin siyasal alandaki etkisini azaltmaktadır ²²⁸. Çiller, siyasetin kurucu öznesi konumuna gelmesine rağmen, tasfiye memure benzetmesi yapılmış, kısaca kadınların siyasette var olmalarına karşı bir direnç vardır.

31 Aralık 1993 tarihli, “Yılın Adamı: Tansu Çiller” başlıklı haberin ayrıntıları şu şekildedir:

Bütün ‘adam’lar şaşkın şimdi türkiye’de... Siyaset ‘adam’ı..., Devlet ‘adam’ı..., Spor ‘adam’ı..., Sanat ‘adam’ı..., Yılın ‘adam’ı... Türkçe’nin ‘adam’lığa dayandırmakta hiç tereddüt etmediği ‘önemli şahsiyet’ sıfatlarının Tansu Çiller’den sonra cinsiyetten uzak yeni sözcüklere teslim edilmesi gerekiyor.”, “Tansu Çiller, 1993 yılına vurduğu damgayla ‘adam’lı kavramları altüst etti ²²⁹.”

Milliyet Gazetesi’nin, kadın Başbakan ile birlikte kadınlara karşı değişen bakış açısı, bu haberde kendini açık şekilde göstermiştir ve artık kadın söylemleri daha yumuşak olan gazetenin, kadın haklarını savunan hali gözden kaçmamıştır. ANAP döneminde, kadın konularına daha geleneksel yaklaşırken, DYP döneminde daha ılımlı hatta çoğu zaman ‘savunucu’ bir yol izlemiştir. Bu haberde, kamusal alanda en güçlü pozisyonların erkekler tarafından işgal edildiğine vurgu yapılmıştır. Toplumda erkek cinsi, iktidar ile bağdaştırılırken, kadın cinsi itaatkar konumlarda görülür ²³⁰. Mevcut ayrımcılığın fark edilebilmesi amacıyla, bu haber önem taşımaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

14 Haziran tarihinde, “Tansu Çiller ezdi geçti” başlığıyla manşette yer alan haberde: “İlk turda Sezgin ve Toptan’a havlu attırdı, 2.turda delegelerin oybirliğiyle seçildi” yorumuna başlığın hemen üstünde yer verilmiştir. ‘havlu attırdı’, ‘ezdi geçti’ gibi ifadelerle Çiller’in başarısına vurgu yapılmıştır. Haberin görseline açıklamalardan daha çok yer verilmiştir. İlk

²²⁷ “DYP, tasfiye memuresi seçti”, Milliyet Gazetesi, 14.06.1993.

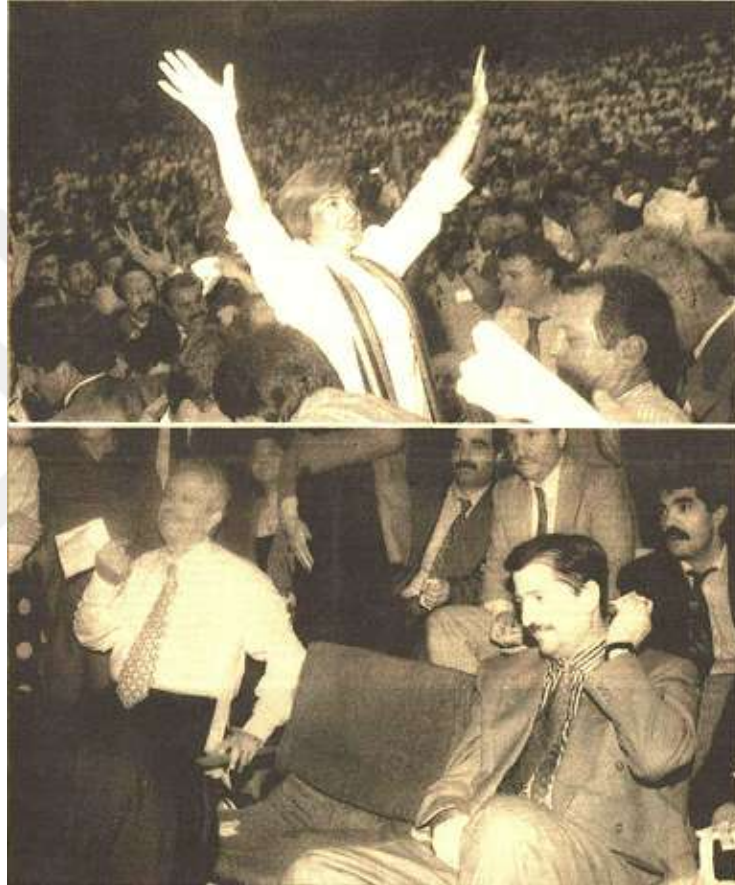
²²⁸ Sallan Gül, 2003:140- 141

²²⁹ “Yılın Adamı: Tansu Çiller”, Milliyet Gazetesi, 31.12.1993.

²³⁰ Ross, Dakovic, Derman, 1996: 12

fotoğrafta (Resim 3.11.) Çiller'in karar sonrası salonu selamlarken bir fotoğrafı verilmiş, hemen altındaki ikinci fotoğrafta ise Sezgin ve Toptan'ın üzgün ve yorgun halleri verilmiştir. Fotoğrafın altında yer alan açıklama şu şekildedir:

Ana Devri Başladı – DYP Kongresini ezici bir üstünlükle kazanan Tansu Çiller, zaferini alkışlayanları selamlayarak ‘hepinizi bir ana gibi kucaklıyorum. Önümüzde yepyeni bir sayfa açılıyor’ dedi (en üstte). Çiller’e karşı ilk turda havlu aran Köksal Toptan ve İsmet Sezgin, sıcak ve kaybetmenin bitkinliği içindeydi ²³¹.

Resim 3.11. Tansu Çiller Ezdi Geçti

14.06.1993 – Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

Çiller, yer yer annelik ve bacılık gibi kadın seçmen tarafından benimsenen, bazı zamanlarda ise erkeksi bir tavırla rakiplerine meydan okuyan bir başbakan olarak dikkat çekmiştir. Bu rollerle kamuoyunun karşısına çıkmayı hem Çiller'in benimsediği, hem de basının özellikle bu rollerini vurguladığı görülmüştür ²³².

²³¹ “Tansu Çiller ezdi geçti”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.06.1993.

²³² Şimşek, 1999: 31.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

Çiller'in Başbakanlığının öncesinden 1996 yılına kadar, Çiller'in medyadaki en büyük destekçisi olarak görülen ve bunu kendisi de kabul eden Hürriyet²³³, yayınladığı haberlerde bu bakış açısını açık şekilde yansıtıyor.

13 Haziran 1993 tarihinde, yani oylamanın bir gün öncesinde yayınladıkları “Biri Başbakan” başlıklı haberde Tansu Çiller, İsmet Sezgin ve Köksal Toptan'ın kısa özgeçmişlerini ayrı ayrı yayınlamışlardır. Gazete, 3 adaya da yer vermiş olması bakımından dengeliliği sağlamış olsa da, içerik ve kişilere ayrılan yer bakımından eşitlikçi bir yaklaşım sergilememiştir. Diğer adayların eğitimleri üzerine ayrıntı verilmezken, “Tansu Abla...” alt başlığı altında, Tansu Çiller'in eğitimi ve kariyeriyle ilgili çok fazla ayrıntılar verilmiştir. Aynı zamanda diğer adayların öz geçmişleri kısa tutulurken, Çiller'in öz geçmişine geniş yer ayrılmış ve en büyük fotoğraf olarak da Çiller'in fotoğrafı verilmiştir. Aynı zamanda, Çiller için, haberin sonunda verilen “Soyadını eşi Özer Uçuran'a vermesiyle de tanınıyor.” açıklaması ile de, eşine soyadını veren güçlü ve demokratik bir kadın olarak anlatılmak istenmiştir. ‘Tansu Abla’ başlığı ile Çiller basın tarafından, erkek siyasetçilerden farklı bir biçimde ve kadınsı özelliklerine dikkat çekilerek yansıtılmaktadır²³⁴.

14 Haziran 1993 tarihli, “Kadının Zaferi” başlıklı haber, gazetenin kapağında, tam sayfa olarak verilmiştir. Bu sebepten de, üç gazete arasında habere en çok yer veren, en büyük şekilde yayınlayan gazete Hürriyet olmuştur. Gazetenin ön kapağını kaplayan resimde (Resim 3.12.) Çiller, kürsüden partilileri selamlarken yer almıştır. Haberin başlığından anlaşıldığı gibi, Çiller'in Başbakanlığı, Hürriyet Gazetesi tarafından istenen ve beklenen bir durumdur. “Ve ilk kadın başbakan” alt başlığı ile verilen haberin ayrıntılarında, “47 yaşındaki Tansu Çiller, Demirel gibi 30 yıllık bir dev ile İsmet Sezgin, Cavit Çağlar, Köksal Toptan gibi kurt politikacıları ezerek DYP'nin Genel Başkanı oldu²³⁵.” açıklamaları yer aldı. Demirel için ‘30 yıllık bir dev’ benzetmesi yapılmış, gücü ve tecrübesi ön plana çıkarılmış olup, bir saygı durumu söz konusudur. Fakat diğer adaylar için ‘kurt politikacı’ benzetmesi ile de bu kişilerin, tabiri caizse ‘kurnaz’ oldukları anlatılmak istenmiş ve aynı zamanda erkek cinsinin de bir temsili yapılmıştır. Tansu Çiller için ise, ‘bir dev isimi ve üç kurt politikacıyı ezerek DYP'nin Genel Başkanı oldu’ benzetmesi yapılarak, Çiller'in başarısının büyüklüğü ve bu başarısının arkasındaki zorluklar anlatılmak istenmiştir.

²³³ Özcan, 2010: 25.

²³⁴ Şimşek, 1999: 32.

²³⁵ “Kadının Zaferi”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.06.1993.

Resim 3.12. Kadının Zaferi

14.06.1993 – Hürriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

14 Haziran 1993 tarihli son sayfa haberinde verilen bir başlık dikkat çekmektedir: “Toptan: İki erkek, bir kadınla baş edemedik” bu başlığın altında Toptan ve Sezgin’in kendi aralarındaki bir diyalog verilmiştir:

- Toptan: İsmet ağabey, şu işe bak, iki erkek, bir kadınla baş edemedik.
- Sezgin: Vallaha öyle
- Toptan: İyi ki Yaşar Topçu aday olmadı yoksa üç erkek bir kadınla baş edemeycektik ²³⁶.

Hem başlıkta hem de kendi aralarında verilen diyalogda, tamamen Çiller’in gücü ön plana çıkarılmıştır. Buradaki asıl amaç, Çiller’in sadece iki erkeği değil, üç erkeği de tek başına alt edip başarıya ulaşabildiğini ve bu başarıyı rakiplerinin bile kabul ettiğini okuyucuya göstermektir. Haberin görseli de içeriği kadar dikkat çekici verilmiştir. Toptan ve Sezgin’in, ikisinin de ellerindeki peçete ile yüzlerindeki teri silerken, moralleri bozuk olan fotoğrafları (Resim 3.13.) verilmiştir. Haberin içeriği ile bütünlük sağlamış ve içeriğinde verilen ‘baş edemedik’ vurgusu bu fotoğraf ile desteklenmiştir. İki erkek adayın Çiller karşısında ter döktüğü mesajı verilmiştir.

²³⁶ “Toptan: İki erkek, bir kadınla baş edemedik”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.06.1993.

Gazetenin görüşü bir yana, Sezgin ve Toptan’ın kendi aralarındaki bu konuşma, Mesut Yılmaz’ın ‘kadın siyasetçiye’ bakış açısıyla örtüşmektedir. Altındal’a göre, Türkiye’de etkili ve keskin bir ideoloji olan ve siyaseti sadece erkeklerle bütünleştiren ataerkil yapı sorgulanmadıkça, kadınların siyasi alanda var olmalarından ve cinsiyet eşitliğini sağlayabilecek politikalardan bahsetmek kısa vadede gerçi görünmemektedir ²³⁷.

Resim 3.13. Toptan: İki Erkek, Bir Kadınla Baş Edemedik

14.06.1993 – Hürriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi

16 Haziran 1993 tarihli gazetede, Çiller yine manşette verilmiştir. “Erken seçim rüzgarı” başlıklı haberin görselinde, Ata’ya saygı duruşu sırasında, bakanların arkada Çiller’in bir adım önde olduğu bir fotoğraf (Resim 3.14.) verilmiştir. Altına ise “Çiller Bir Adım Önde” başlığı ile şu açıklamalara yer verilmiştir.

Çiller, Ata’ya saygı duruşunda bulunurken, aralarında kongrede kendisine çalışan Ulaştırma Bakanı Yaşar Topçu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Ersin Faralyalı gibi bakanların da bulunduğu Genel İdare Kurulu üyelerinin bir adım önündeydi. Tek bir kadının bile bulunmadığı GİK’le birlikteki bu görüntüsü, Çiller’in ‘Değişim ve Gençlik’ sloganıyla uyum içindeydi ²³⁸.

Bu ve buna benzer açıklamalar ile sık sık erkek bakan ve üyelerin içinde, Çiller’in demokrasiyi yansıttığı vurgulanmıştır. Türkiye’deki eril siyasi yapılanmanın durumu bu fotoğrafta net şekilde görülmektedir. Altındal’a göre, hem parti içindeki çalışmalara, hem de yönetim kadrolarına baktığımızda, kadınların bu politik yarışın dışına itilmiş oldukları görülmektedir ²³⁹. Siyasi partilerin örgütlenme şekilleri, hükümet programları, parti lider ve üyelerinin kadın ve erkek politikacılar hakkındaki yerleşik görüşleri ve yargıları bu durumun

²³⁷ Altındal, 2009: 351.

²³⁸ “Çiller Bir Adım Önde”, Cumhuriyet Gazetesi, 16.06.1993.

²³⁹ Altındal, 2007: 75.

somut göstergesidir ²⁴⁰. Siyasi yapılanmaya genel olarak bakıldığında, kadınlara karar verme mekanizmalarında yer verilmemektedir ²⁴¹. Kadınlar bu yapılanmada daha çok, üyesi oldukları partiye kaynak sağlamak ve seçim dönemlerinde kadın seçmenin oyunu toplamak amacıyla görevlendirilmektedir. Minibaş'a göre, ataerkil sistemin hakim olduğu toplumdaki diğer alanlarda olduğu gibi siyasette de kadınlar, erkeklerin belirlediği alan içinde faaliyette bulunmaktadır ²⁴². Her ne kadar Çiller, kendi dönemi içinde sınırları aşmış başbakan olmuşsa da, ileriki yıllara etkisini devam ettirememiştir.

Resim 3.14. Erken Seçim Rüzgarı

16.06.1993 – Hürriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi

Üç gazetenin de genel bir değerlendirmesini yapmak gerekirse, ilk kadın vali Lale Aytaman'ın haberlerinin aksine, hiçbir gazete Çiller'in aile hayatını konu etmemiş, eş ve anne rolünü ön plana çıkarmamıştır. Sadece başarıları ve siyasi kimliği haber konusu yapılmıştır. Bu da Çiller'in siyasi alanda bir birey olarak kendini kabul ettirdiğinin göstergesidir.

3.6.7. 14 Mayıs 1997: Evli Kadının Bekarlık Soyadını Kocasının Soyadıyla Birlik Kullanabilmesinin Sağlanması ve Bekarlık Soyadını Tek Başına Kullanabilmesi İçin Yapılan Çalışmalar

Soyadı, bir aileye bağlı olan kişileri, diğer ailelere bağlı olan kişilerden ayıran bir araçtır. Soyadı hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı kişilik haklarından olup, kişinin bu hakkı bir başkasına devretmesi, vazgeçmesi mümkün değildir. Aynı zamanda soyadı mutlak bir haktır

²⁴⁰ Çakır, 2001: 401.

²⁴¹ Minibaş, 1996:180

²⁴² Minibaş, 1996.

ve herkese karşı ileri sürülebilir. Soyadı temel olarak doğumla kazanılır. Bunun haricinde idari kararlar, mahkeme kararıyla, kendi seçimiyle, evlat edinmeyle ve son olarak da evlenme yoluyla da kazanılır²⁴³. Evlenme ile birlikte kazanılan soyadı, Türk hukukunda sadece kadınlara uygulanan bir durumdur. Erkek doğumla birlikte kazandığı soyadını evlenme ile değiştirmez, aynı soyadıyla devam eder.

Evlenme ile soyadının kazanılması, 743 sayılı Medeni Kanun'unun 153.maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddenin 1997 yılı öncesindeki hükmü, kadının evlenmekle kocasının soyadını²⁴⁴ taşıyacağı şeklindedir. Medeni Kanun'un 153. maddesi emredici nitelikte bir hükümdür²⁴⁵. Yani kadın açısından kocasının soyadını taşımak hak ve yükümlülük niteliğindedir. Diğer bir ifadeyle kadının kocasının soyadını almasına, koca bile engel olamayacaktır²⁴⁶.

Yasa koyucu tarafından 1997 yılında 4248 sayılı yasa ile 743 sayılı Medeni Kanun'un 153. maddesinde değişikliğe gidilmiştir²⁴⁷. 743 sayılı yasanın 153. Maddesi, yapılan değişiklikten sonra şöyle olmuştur: "Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuru ile kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir." Yapılan bu değişiklik sonrası, kadın evlenmekle kocasının soyadını alması hala bir yükümlülük halindedir. Fakat yapılan değişiklikle, kadının, evlenmeden önceki soyadını da, kocasının soyadının önünde kullanabilmesi sağlanmıştır²⁴⁸.

153.Madde de belirtilen 'önceki soyadı' ifadesi ile anlatılmak istenen sadece kadının kızlık soyadı değil, aynı zamanda eski eşinin soyadını da kullanabilmesidir. Yani evlenmeden önce iki soyadı kullanan kadın, evlendikten sonrasında kocasının soyadının önüne sadece bir soyadını getirebilecektir²⁴⁹.

Değişikliği yapılan hüküm gereğince, kadın ya evlenme sırasında direkt olarak evlendirme memuruna ya da evlenmeden sonra nüfus idaresine müracaat ederek, kocasının soyadının önünde önceki soyadını da kullanmak istediğini belirtebilir. Evlenmeden sonra yapılacak olan başvuru için herhangi bir süre sınırlaması getirilmemiştir²⁵⁰.

²⁴³ Yılmaz, 2012: 129.

²⁴⁴ Berki, 1972: 114.

²⁴⁵ Moroğlu, 1999: 87.

²⁴⁶ Abik, 2005: 77.

²⁴⁷ Kılıçoğlu, 1991: 12

²⁴⁸ Akıntürk, 2006: 121.

²⁴⁹ Öztan, 2004: 162.

²⁵⁰ Dural ve Ögüz, 2013: 161.

743 sayılı Medeni Kanun'un 153. Maddesinde yer alan, evli kadının soyadı durumuna, Yeni Türk Medeni Kanunu'nun 187.madde de aynı şekilde yer verilmiştir. Fakat Söz konusu bu maddenin Anayasa'ya da yer alan eşitlik ilkesine, kadın erkek eşitliği ilkesine, pozitif ayrımcılık ilkesine aykırı olduğu tartışma konusu olmuştur. Anayasa'nın 10. maddesinin 2. fıkrasının, “Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz” kadın-erkek eşitliği hükmü, Anayasa'nın 12. maddesinin “Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir” genel eşitlik ilkesi hükmü çerçevesinde değerlendirildiğinde ve bunların yanı sıra Türkiye'nin taraf olduğu hem Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, hem de Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi karşısında Türk Medeni Kanununun 187. maddesinde yer alan düzenleme Anayasa'ya ve Uluslararası Hukuk kurallarına uygun görünmediğine dair davalar açılmıştır. Fakat her seferinde Anayasa Mahkemesi, Türk Medeni Kanunu'nda yer alan hükmün Anayasa'ya aykırı olmadığına karar vermiştir ²⁵¹.

Milliyet Gazetesi Haberleri

Milliyet gazetesi bu konuyla ilgili haberleri, yasadan sonra yayınladığı kadar yasa tasarı halindeyken de bir o kadar haber yayınlamıştır. Bu sebeple bunlardan önemli olan birkaç haber de değerlendirmeye alınacaktır.

26 Mart 1991 tarihli, “Soyadı için yasa teklifi” başlıklı haberin ayrıntıları şu şekilde verilmiştir:

EVLİ kadınların, eşlerinin soyadı ile kızlık soyadlarını da kullanabilmeleri için, ANAP milletvekilleri Işıl Saygın ve Şakir Şeker tarafından hazırlanan ve Medeni Kanun'un 153'üncü maddesinde değişiklik yapan yasa teklifi TBMM Başkanlığı'na verildi. Teklif, Kadının evlendikten sonra kocasının soyadını almasını, nüfus memuruna bildirdikten sonra kocasının soyadı ile bekarlık soyadını kullanabilmesini hükme bağlıyor ²⁵².

Soyadlarını çocuklar doğum ile babadan, kadınlar ise evlenme yolu ile eşlerinden almaktadırlar. Bir erkek soyadını, erkek çocuk sahibi olmasıyla nesiller boyunca sürdürebilirken, kadınların soyadı genellikle yok olmaya mecbur bırakıldı ²⁵³. Yasa teklifi, kadının soyadını nesillerine aktarmasına izin vermese de kızlık soyadını kullanma imkanı tanımaktadır. Yapılan bu haber de konu hakkında bilinç oluşturmaya amaçlamaktadır. Haberde bilgi verme ön planda tutulmuştur. Hiçbir şekilde gazete bu konu hakkındaki

²⁵¹ Yılmaz, 2012: 148.

²⁵² “Soyadı İçin Yasa Teklifi”, Milliyet Gazetesi, 26.03.1991.

²⁵³ Kılıçoğlu Yılmaz, 2014/4: 583.

düşünceleri göstermemiş, olayı olduğu gibi yansıtmıştır. ‘Evli kadınlar’ derken evli kelimesinin büyük yazılması ile haberin kimleri ilgilendirdiği gösterilmiş olup, yasanın içeriği ve kim tarafından hazırlandığı da kısa olarak özetlenmiştir.

30 Eylül 1998 tarihli, “Koca soyadı zorunlu” başlıklı haberde konu üzerine açılan davanın sonucu verilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, Medeni Kanun’daki ‘Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır’ hükmünün iptali istemini reddetti. Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi, Oya Aytaman’ın kızlık soyadını olan ‘Ersoy’u kullanmak istediğini belirterek açtığı davada, Medeni Kanun’un 153. Maddesinin birinci fıkrasında yer alan, ‘Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır’ hükmünün Anayasa’ya aykırılık iddiasını ciddi bularak iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine götürmüştü. Anayasa Mahkemesi, söz konusu düzenlemeyi Anayasa’ya aykırı bulmadı ve iptal istemini reddetti. Mahkeme’nin bu kararından sonra, evlenen kadının kocasının soyadını alma zorunluluğu devam edecek ²⁵⁴.

Eşinin soyadını kullanma hakkı, evlilikle elde edilen haklar arasında yer almaktadır. Fakat evliliği eşit temsil hakkı, aile konutu seçilirken ortak seçme hakkı gibi haklarla ²⁵⁵ benzerlik göstermemekte, bir hak olmaktan ziyade “zorunluluk” olarak değerlendirilmelidir ²⁵⁶. Haberde de bu madde ‘zorunluluk’ olarak nitelendirilmiş ve bu bilinçle okuyucuya yansıtılmıştır. Açıklama sırasında verilen, Mahkemenin Aytama’nın ‘iddiasını ciddi bularak’ ifadesiyle, aslında gazete kendi görüşünü belli etmiştir. Yani bu iddianın doğru ve maddenin değiştirilmesi gerekliliğini, ciddi bir girişim olarak bulmuştur. Haber metninde ardalan ve bağlam bilgisine yer verilmiş, bu durumun neden yaşandığı açıklanmıştır. Haberde tüm bilgiler özet olarak verilmiş, okuyucunun kafasında soru işareti kalmayacak şekilde yazılmıştır.

16 Kasım 2002 tarihinde yayınlanan haber ise bir önceki haberle (30 Eylül 1998) aynı haberdır. Dava hakkında herhangi bir değişme olmadığı halde, haber 4 yıl sonra, dikkat çeken bazı değişiklikler ile tekrar yayınlanmıştır. Öncelikle “Taş fırın erkeği kazandı” büyük puntolu başlık, hem görsel olarak hem de diğer haberle arasındaki fark olarak dikkat çekmektedir. Erkeği katı şekilde savunan, eril bir dil kullanılan başlıkta, dava sonucu erkeğin zaferi olarak görülmüştür. ‘taş fırın erkeği’ ifadesi ataerkil bir toplum olan Türkiye’nin, erkekleri için kullanılan, erkeği sert ve güçlü olarak niteleyen, övgü dolu, geleneksel bir ifadedir. Bu ifade ile yazılan haberde de, kazananın “egemen erkekliğin” olduğu mesajı verilmiştir. Clatterbaugh’a göre, güçlü olmak, iktidar olmak, diğer insanları –özellikle kadınları- yönetmek, bağımsız hareket etmek gibi, egemen erkekliğin değerleri ön plana

²⁵⁴ “Koca soyadı zorunlu”, Milliyet Gazetesi, 30.09.1998.

²⁵⁵ Kılıçoğlu, 2012: 253.

²⁵⁶ Kılıçoğlu Yılmaz, 2014/4: 585.

çıkarılmıştır²⁵⁷. Burada erkeğin yasa aracılığıyla kazandığı zaferi niteleyen ‘taş fırın erkeği kazandı’ ifadesinin egemen erkeklik değerleri ile²⁵⁸ bağlantılı olduğu çok açıktır.

Haber girişinde “Anayasa Mahkemesi kocasına soyadını vermek isteyen avukat kadına vize vermedi. Karara gerekçe olarak da Türk geleneğini gösterdi²⁵⁹.” açıklamasında yer alan ‘avukat kadın’ tabiri ile isim kullanmadan ve özellikle kadın olduğu vurgusu yapılarak, basitleştiren bir anlatım seçilmiş. Bu da okuyucu gözünde kişi haksız olarak yönlendirilmiştir. Diğer bir ifade olan ‘vize vermedi’ ifadesinde ise, ‘mahkeme reddetti’ demek yerine ifade süslenerek verilmiştir. Buradaki sözcük seçimiyle mahkeme, devletin karar veren en üst makamı ve meşru bir kurumu olarak pekiştirilmiştir. Bu da okuyucu nezdinde, mahkeme kararının etkisini arttırmıştır. Metnin ardaan ve bağlam bilgisi incelendiğinde, mahkemenin başvuru reddetmesinin sebebi olarak Türk geleneği olduğu belirtilmiştir. Burada okuyucuya kendi bakış açısını oluşturmaya için bir fırsat sunulmamıştır. Van Dijk’ın da belirttiği gibi, iktidar, kararın kamuoyu nezdinde de kabul görebilmesi için, toplumsal ve geleneksel öğeler kullanılarak, toplum üzerinde baskı kurmuştur²⁶⁰.

“Kökleşmiş gelenek” ara başlığı ile verilen ayrıntılar şu şekildedir:

‘Kamu yararı ve kamu düzeni, soyadının kocadan geçmesinin tercih nedeni olduğunu göstermektedir. Kökleşmiş geleneğin kurumsallaştırılması, konunun yasalarda yer almasının nedenidir.’ Gerekçeli kararda, kadının toplumsal gerçekler karşısında korunması gerektiği görüşüne yer verildi²⁶¹.

1998 yılında yayınlanan haberde daha ılımlı, yapıcı bir dil kullanan, kadının yanında yer almaya çalışan gazete, aradan geçen 4 yıl içinde bu habere olan dilini keskinleştirmiştir. 1998’de verilen haberde gerekçe verilmemiş olup, şimdi ise geleneğin ve ataerkilliğin ön planda olduğu bu gerekçe, ana fikir ile uyum içinde olan ayrı bir alt başlık altında verilmiştir. Kökleşmiş gelenek ifadesi ile erkek egemen toplum kastedilmektedir. Erkek egemen toplumda, iktidar araçları, eril bakış açısına sahip erkeklerin denetiminde ve yönetimindedir. Bu toplumda, hangi statüde olursa olsun her tür erkeğin, kadından üstün olması gerektiği anlayışı hakimdir. Bu sebeple, Sancar’a göre toplumdaki çoğu erkek mevcut egemenlik değerlerini sürdürür ya da en kötü ihtimalle sessizce onaylar. Bu değerler arasında, aile reisliği, ailedeki kadınların namusunu koruma ve babalık hakları başta gelir²⁶². Bu nedenle,

²⁵⁷ Clatterbaugh, 1998: 32.

²⁵⁸ Donaldson, 1993.

²⁵⁹ “Taş fırın erkeği kazandı”, Milliyet Gazetesi, 16.11.2002.

²⁶⁰ van Dijk, 1988: 9.

²⁶¹ “Taş fırın erkeği kazandı”, Milliyet Gazetesi, 16.11.2002.

²⁶² Sancar, 2013: 172.

ailenin soyunun, soyadının erkekten devam etmesi mevcut sistemin devamlılığı için önem arz etmektedir. Çoğu erkek egemen değerlerinin yasalar tarafından korunduğu gibi ‘erkeğin soyadı’ da korunmaktadır.

Haberin ardalan ve bağlam bilgisinde, olayın dayanağı olarak kamu yararı ve kamu düzeni verilmiştir. Öncelikle mevcut ataerkil düzeni açıkça koruyan ve pekiştiren bu gerekçe, okuyucunun kendi fikrini oluşturmasını engellemekte ve kamuoyunun karara karşı çıkmasına en ufak bir fırsat vermeyecek şekilde oluşturulmuştur. ‘Kökleşmiş gelenek’ tabiriyle de mevcut düzen, bireylerden öte, yüce ve bozulmaz bir kurum olarak verilmiştir. Kadının, eril zihniyetin oluşturduğu bu ‘yüce kurum’ tarafından korunması gerektiği belirtilerek, kadının ikincilliği perçinlemiştir.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

13 Ekim 1997 tarihinde, “Kadınlar soyadı kavgasından umutlu” başlığı ile yayınlanan haberde şu ayrıntılara yer verilmiştir:

Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesi’nin Medeni Kanun’daki ‘Kadın kocasının aile ismini alır’ ibaresini Anayasa’ya aykırı bularak, incelenmesi için Anayasa Mahkemesi’ne göndermesi, kadın bakanlar, bazı partilerin kadın kolları başkanları ve sivil toplum örgütleri tarafından olumlu bir gelişme olarak değerlendirildi²⁶³.

Kadının soyadı, evlenmesi ve boşanması halinde değişikliğe uğramaktadır. Buna karşılık erkek ise, soyadını doğumla kazanmakta ve medeni halinin durumuna göre değiştirmek zorunda kalmamaktadır²⁶⁴. Bu sebeple haberde, kadının, erkeğin soyadını alması zorunluluğunun, Anayasa’ya aykırı olduğu vurgulanarak söz konusu eşitsizlik okuyucuya yansıtılmak istenmiştir. Haberin başlığı bu durumu destekler biçimde verilmiştir. ‘Umut’ kelimesi kullanılarak haberin, okuyucuya olumlu bir bakış açısı yansıtması sağlanmıştır.

Haberin devamında, Işıl Saygın (Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı), İmren Aykut (Çevre Bakanı), Güldal Okuducu (CHP Kadın Kolları Başkanı), Av. Sema Kendirci (Türk Kadınları Birliği Genel Başkanı) ‘nin konu ile ilgili görüşleri tek tek ve kısa olarak verilmiştir. Bu ayrıntılar verilirken hem bu kişilerin unvanları da verilerek konu üzerine güven arttırılmış hem de farklı ve yüksek mevkilerden kişilerin konu ile ilgili olumlu görüşlerinin olduğu gösterilmiştir. Bu tutum okuyucunun görüşünün yönlendirilmesinde de kolaylık sağlamaktadır.

²⁶³ “Kadınlar soyadı kavgasından umutlu”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.10.1997.

²⁶⁴ Moroğlu, 1999: 45-46.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

Hürriyet gazetesi de tıpkı Milliyet gazetesi gibi yasanın öncesinde de bu konuya yer vermiştir.

20 Ağustos 1995 tarihli ve “Sezen Utlu kimdir?” başlıklı haberde Yargıtay’ın evli kadınların kocalarının soyadlarını kullanmak zorunda olduğuna dair verdiği kararı ve sonrasında, kocalarının soyadlarını kullanmayan ünlülerden örnekler verilmiştir. Gazete, Yargıtay’ın kararından en çok etkilenenler olarak ünlü kadınları görmüştür. Kılıçoğlu’nun da belirttiği gibi, senelerce kızlık soyadları ile tanınmış ve ünlü olmuş evli kadın sanatçılar, eşlerinin soyadlarını almak zorunda kalmış ve resmi kayıtlara (nüfus cüzdanı vb.) eşinin soyadını aldığını bildirmek zorunda bırakılmıştır²⁶⁵.

Kadınlar toplum yaşamında, istedikleri özgürlük ve eşitliğe ulaşamadıklarını söylerken, soyadı seçimi konusunda Yargıtay’dan beklenmedik bir darbe yedi. Yargıtay, evli kadınların kendi soyadlarını değil, kocalarının soyadlarını kullanmak zorunda olduklarını hatırlattı ve Medeni Kanun hükümlerini dikkate almayan Sivas Asliye Hukuk Mahkemesi’nin bir kararını bozdu²⁶⁶.

Erkek egemen iktidarın önemli özneleri olan devlet ve aile gibi kurumlar, erkekleri ayrıcalıklı kılacak sistemleri oluşturan ve destekleyen stratejileri içerir²⁶⁷. Bu stratejilerden biri olan soyadı, erkeğin yasalarla korunan, aile içindeki iktidarlığının, meşru araçlarından biridir. Clatterbaugh’a göre hegemonik erkeklik, yalnızca geleneksel pratikler ve alışkanlıklardan oluşmaz, kendi başına devamlılığını sağlayamaz; devlet, yasalar, heteroseksüel aile ve heteroseksüel erkeklik değerleri gibi yapılarla bütünleştirilerek meşru ve arzulanır hale getirilir²⁶⁸.

Haberin tarafları olarak, Sivas Asliye Hukuk Mahkemesi, kadınlar ve Yargıtay verilmiştir. Ağır darbe yedi şeklindeki abartılı ifade gazetenin konu hakkındaki görüşünü tam olarak ortaya çıkarmamıştır fakat devamındaki ‘Medeni Kanun hükümlerini dikkate almayan Sivas Asliye Hukuk Mahkemesi’ cümlesi gazetenin fikrini ortaya koymuştur. Çünkü bu cümlede bir yargılama vardır. Kararı veren mahkemenin usulsüz bir yol izlemesini, hükümleri dikkate almadan kendine göre bir karar vermesini yargılama halindedir. Buradan, gazetenin, kızlık soyadı kullanımından yana olmadığı anlaşılmaktadır.

27 Ağustos 1998 tarihli ve “Aile reisliğinde ortaklık dönemi” başlıklı haberde Medeni Kanun’da yeni yapılan değişiklikler madde madde verilerek son hali gösterilmiştir. Bunlar,

²⁶⁵ Kılıçoğlu Yılmaz, 2014/4: 586.

²⁶⁶ “Sezen Utlu kimdir?”, Hürriyet Gazetesi, 20.08.1995.

²⁶⁷ Sancar, 2013: 172.

²⁶⁸ Clatterbaugh, 1998

Anayasa dili, ailede ortak yönetim, meslek seçiminin serbestliği, velayet ortaklığı, çocuğun adı konusundaki anlaşmazlıklar, evlenme yaşı ve kadının soyadı olarak başlıklar halinde ele alınmıştır. Soyadı açıklaması şu şekilde verilmiştir:

Kadının soyadı: ‘Kadın dilerse bekarlık soyadını kocasının soyadından önce kullanabilir’ hükmünde de ince bir ayırım yapılarak, ‘kadınlar dilerse evlenmeden önceki soyadını kocasının soyadından önce kullanabilir’ hükmüne yer veriliyor. Bu ayarla, kadının boşanması durumunda toplumsal yerinin korunması amaçlanıyor ²⁶⁹.

Burada yapılan değişiklik ‘ince bir ayar’ olarak betimlenmiş olup değişikliğin gerekliliği ve yanı zamanda küçük bir değişiklik olduğu vurgulanmış ve son kısmında verilen ‘karının boşanması durumunda toplumsal yerinin korunması’ açıklaması ile de yapılan değişikliğin amacı verilerek bölgesel uyuma dikkat edilmiş, verilen önceki cümle ile arasında bir bağ kurulmuştur. Bu şekilde, olayın amacı da verilerek okuyucunun ikna edilmesi kolaylaştırılmıştır. Kılıçoğlu’nun da belirttiği gibi, yasanın çıkarıldığı dönemin toplumsal anlayışı içinde doğru görülen bazı hükümler, günümüzün toplumsal anlayışını karşılayamaz hale gelmiştir. Unutulmamalıdır ki, her kanun çıkarıldığı dönemin koşulları içinde değerlendirilmelidir ²⁷⁰. Bu sebeptendir ki, 4 Ekim 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu’nun 153. maddesi olan kadının evlenmekle kocasının soyadını alma zorunluluğu, o dönemlerde kadının toplumsal hayattaki konumu itibarıyla rahatsız eden bir yasa değildi ²⁷¹. Hiçbir yasa kalıcı değildir ve soyadı yasası gibi yasalar, günümüzün gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden düzenlenmelidir.

3.6.8. 14 Ocak 1998: 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesi

Kadına karşı şiddet, hem özel hem de kamusal alanda, kadına fiziksel, ruhsal, sosyal, cinsel ve ekonomik açıdan zarar veren, temel hak ve özgürlüklerini sınırlayan, kadın-erkek ayrımcılığını güçlendiren eylemlerdir²⁷². Şiddet; dünyanın hemen hemen her yerinde kadınların maruz kaldığı ciddi bir sorundur ve temelinde insan hakları ihlalidir. Sağlıklı bir toplum isteyen milletler, ilk olarak şiddet engelini aşmak zorundadır.

Kadına yönelik şiddetin en çok işte, okulda, sokakta, savaşta olduğu düşünülmektedir. Fakat belki de kadının en çok güvende olduğu yer olarak düşündüğümüz ‘aile içinde’ çok daha fazla şiddete maruz kalmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddet, kadının kendini güvende

²⁶⁹ “Aile reisliğinde ortaklık dönemi”, Hürriyet Gazetesi, 27.08.1998.

²⁷⁰ Kılıçoğlu Yılmaz, 2014/4: 583,584.

²⁷¹ Göztepe, 1999: 102.

²⁷² <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (Erişim Tarihi: 25.03.2016).

hissettiği kendi evinde, sevgi ve saygı görmeyi istediği insan(lar) tarafından şiddete maruz kalmasıdır²⁷³.

Dünyadaki birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de demokratikleşme çalışmaları sırasında, hem aile içinde hem de toplum genelinde kadın erkek eşitliğinin sağlanması, kadına yönelik ayrımcılığın bitirilmesi amacıyla yürütülen çalışmalar, kadına karşı şiddetin önlenmesi mücadelesinde başlangıç noktası olmuştur. Çoğu ülke aile içi şiddeti önlemek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmüştür. Örneğin Almanya’da 2002 yılında, Avusturya’da 1997 yılında “Gesetz zum Schutze vor Gewalt in der Familie”²⁷⁴, Türkiye’de de “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” adlı yasalar çıkarılmıştır.

1979 yılında kabul edilen (CEDAW) Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, kadınların insan haklarından eşit olarak yararlanması ve gerek yasalarda gerekse toplumsal hayatta var olan ayrımcılığın kaldırılması amacını taşımaktadır. Bu sözleşmede kadına karşı şiddet için bir düzenleme yapılmamıştır. O tarihlerde şiddet henüz kendini ifşa etmemiştir. Fakat aile içi şiddeti yaşayan birçok kadın bulunmakta ve temel haklarını kullanmaları bile engellemektedir. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’nde yalnızca ‘kadın ticareti’ ve ‘fahişeliğin istismarı’ na yönelik düzenlemeler yapılmıştır (CEDAW Md. 6).

Uluslararası hukukta kadına karşı şiddeti durdurmak için yapılan çalışmalar ışığında, Türkiye’de önemli bir adım atarak 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’unu çıkarmıştır. Bu kanun 14.1.1998 tarihinde kabul edilerek 17.1.1998’de yürürlüğe girmiştir²⁷⁵. Kanun her ne kadar ‘Ailenin Korunmasına Dair Kanun’ olarak geçse de, asıl amacı kadınları şiddete karşı korumaktır. Hem içeriğinden hem de kullanılan kavramlardan bu rahatlıkla anlaşılmaktadır. Örneğin, şiddet gösteren kişi hakkında hakimın hükmünü vereceği önlemler için ‘kusurlu eş’ kavramı kullanılmıştır ve kanunun gerekçesinde genel olarak koca şiddeti üzerinde durulmuştur. 26.4.2007 tarihinde kabul edilen 5636 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile “kusurlu eş” kavramına “diğer aile bireyleri” ibaresi de eklenerek, kanunun başlığı ve içeriğinin uyumlu olması sağlanmıştır²⁷⁶.

²⁷³ Moroğlu, 2004: 91.

²⁷⁴ Schweikert, 2002.

²⁷⁵ T.C. Resmi Gazete, 17.01.1998, Sayı: 23233, Yasama Bölümü.

²⁷⁶ T.C. Resmi Gazete, 04.05.2007, Sayı: 26512.

4320 Sayılı Yasanın Getirdikleri:

Yasanın ilk maddesinde kapsamı (kimler ve hangi olaylar), başvuru usulü, hakimın hükmünü verebileceği önlemler, bu önlemlere uyulmaması halinde ortaya çıkacak sonuçlar belirtilmiştir. 1998 senesinde yasa uygulanmaya başlandığında, ‘kusurlu eş’ kavramından dolayı, yasanın asıl amacının evli kadını korumak olduğu anlaşılmaktadır²⁷⁷. Fakat uygulama sırasında, şiddet mağduru kadınların yaptıkları başvurular ışığında, aile içi şiddeti uygulayanın %96 oranında erkek (koca, baba, ağabey...) olduğu, bu şiddetin kadın ve çocuğa yönelik olduğu görülmüştür²⁷⁸. 4320 sayılı yasanın 1. Maddesinde geçen “...örneğin, kocanın eve içkili gelerek kadın ve çocuklara karşı şiddet eyleminde bulunduğu hallerde...” gibi cümleler sebebiyle, yasanın yalnızca hukuk nezdinde geçerli bir evlilik içerisinde şiddete maruz kalan kadın ve çocukları korumaya yönelik çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle, 4320 sayılı yasa, aile içindeki şiddeti önlemek açısından etkili olmuş fakat yeterli olmamıştır. Yapılan eleştiriler ve uygulamadaki eksiklikler sebebiyle, 4320 sayılı yasanın kabulünden dokuz yıl sonra çıkarılan 5636 sayılı kanunla düzenlemeler yapılmıştır²⁷⁹.

Milliyet Gazetesi Haberleri

06 Haziran 1997 tarihli, “Dayakçı koca yandı!” başlıklı haberde şu açıklamalara yer verilmiştir:

Aile içi şiddeti önlemek amacıyla hazırlanan, ‘Ailenin korunmasına dair kanun tasarısı’, dün TBMM Adalet Komisyonu’nda kabul edildi. DYP İzmir Milletvekili Işıl Saygın’ın, istifasına yol açan tasarı, dayak yiyen kadının korunmasına yönelik bir dizi önlemi içeriyor²⁸⁰.

Aile içi şiddet, ilişki, evlilik, akrabalık ilişkileri kapsamında kadının, çocuğun ya da genç erkeğin, egemen erkeklik değerlerine boyun eğmesi için, baba, koca, erkek kardeş ya da herhangi bir erkek akraba tarafından gösterilen şiddettir. Bu şiddeti uygulayabilme, aile reisine has bir ayrıcalık olduğu fikri oldukça yaygındır²⁸¹. Haber de bu fikirle uyumlu olarak “dayakçı koca” ya bir uyarı mahiyetinde yapılmıştır.

Haberde en çok dikkat çeken, haberin görseli olmuştur. Görselde (Resim 3.15.), yasanın maddeleri karikatürler ile canlandırma yapılarak verilmiştir. Beş resimden dördünde erkek kadına şiddet uygularken, sadece bir resimde kadının baskın olduğu görülmektedir. Örneğin, ‘Koca eşine ve çocuklarına karşı şiddete yönelik davranışta bulunmayacak’ maddesine karşılık karikatürde, erkek kadını yere yatırmış şekilde bir eliyle boğazını sıkarken

²⁷⁷ Uçar, 2003: 150.

²⁷⁸ Moroğlu, 2004: 10.

²⁷⁹ T.C. Resmi Gazete, 01 Mart 2008, Sayı: 26803

²⁸⁰ “Dayakçı Koca Yandı!”, Milliyet Gazetesi, 06.06.1997.

²⁸¹ Sancar, 2013: 181.

diğer eliyle de yumruk atarken gösterilmiştir. Diğer 3 resimde de aynı şekilde şiddet ile kadın arasındaki bağlantı yeniden üretilmiştir. Kullanılan resimler, ne başlıkla ne de haber içeriğiyle bir bütünlük sağlamamaktadır. Görseller, okuyucunun üzerinde, haber metninden daha çok etkili olmaktadır. Bu sebepten dolayı, etik kurallara mutlaka dikkat edilmeli, sırf sansasyon yaratmak için kamuoyunu olumsuz etkileyecek görseller kullanılmamalıdır. Gazetenin, şiddeti bu şekilde görselleştirmiş olması, kanunla zıt bir şekilde, şiddet söylemlerinin yeniden üretilmesine neden olmuştur. Kullandıkları görsel, mevcut ataerkil yapıyı pekiştirmeye hizmet eden bir bakış açısı sunmaktadır. Dursun'un da belirttiği gibi, yirminci yüzyıldan itibaren, medya organlarının şiddetin artmasındaki kilit nokta olduğu görüşü sürekli tartışılmalıdır²⁸². Bu tartışmalarda, medyada kullanılan şiddet temsillerinin, saldırganlığı olağan ve hoş görülmesine, şiddetle sorunların çözülebileceği algının yaratılmasına vb. etkisi olduğuna dikkat çekilmektedir²⁸³.

Resim 3.15. Dayakçı Koca Yandı!

06.06.1997 – Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/iIC9mfddySizcZ3QGBzExg_x3D_x3D

04 Mart 1998 tarihli ve “Türk kadını atakta” başlıklı haberin giriş kısmı şu şekilde verilmiştir: “Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı, Türk kadınının sorunlarını çözmek amacıyla bir dizi harekete girişti. ‘Aileyi Koruma Yasası’ ve internet bunlardan birkaçı...” Haberin ayrıntılarında ise şu açıklamalara yer verilmiştir:

Cumhuriyet Kadınları Derneği, şiddete maruz kalan kadınları yeni çıkan ‘Aileyi Koruma Yasası’ hakkında bilgilendirmek amacıyla bir broşür hazırladı. Kadınların, aile içinde şiddete maruz kalmaları durumunda neler yapacaklarının sıralandığı broşürde yer alan soru ve yanıtlar şöyle: ...²⁸⁴

²⁸² Dursun, 2010: 20.

²⁸³ Williams, 2003.

²⁸⁴ “Türk kadını atakta”, Milliyet Gazetesi, 04.03.1998.

Haberin devamında ‘önce ne yapacağım?, Bu dilekçeyi kime vereceğim?, Yargıç neler yapabilir?, Önlemler yetmezse ne yapacağım?, Nereden yardım alabilirim?’ başlıkları altında tüm adımlar ayrıntılı şekilde izah edilmiştir. Haber, tarafsız bir dil ile bilgilendirme amacıyla yazılmıştır. Görsellerinde ise ‘haklı dayak yoktur’ yazılı bir fotoğraf, Işıl Saygın’ın bir fotoğrafı verilmiştir.

21 Ocak 2003 tarihli, “Dayak yiyen kadın hakkını aramıyor” başlıklı haberin, haber girişinde “Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu’nun verilerine göre, kadınların yüzde 61’i şiddete maruz kalsa bile, dayakçı kocadan korunmak için konulan yasadan yararlanmıyor...” açıklamasına yer verilmiştir. Haberin ayrıntılarında şu oranlara yer verilmiştir:

Aile içi şiddeti önlemek amacıyla beş yıldır yürürlükte olan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, aradan geçen süreye rağmen yeterince bilinmiyor. 1999’a kadar İstanbul’da 256 dava açıldı. Bu rakam, Türkiye genelinde ise bin 727’ye ulaştı. 1999, 2000 ve 2001 olmak üzere üç yılda Türkiye genelinde açılan dava sayısı ise 7 bin 613²⁸⁵.

Haberin devamında ise “6 aya kadar hapis cezası” ara başlığına dikkat çekilerek, ayrıntılarında, kadınların şiddete maruz kalması halinde hangi yolları izleyeceğinden ve devlet tarafından alınacak olası tedbirlerden söz edilmiştir.

Haberin retoriğine baktığımızda çokça veri kullanıldığı görülmektedir. Bu şekilde haberin inandırıcılığı artırılmış ve konuya dikkat çekilmesi sağlanmıştır. Sonuç olarak haberde, yasanın yeterince duyulmamış olmasından dolayı şiddetin durdurulamadığından şikayet edilmiştir. Yasanın yeterince farkındalık yaratmadığı düşünülmüş ve kadınların bu yasadan haberdar olabilmeleri için haberin devamında yasanın tanıtımını tekrar yapmışlardır. Bu şekilde gazete, yasaya ne kadar destek olduklarını ve kadına şiddetin son bulmasını istediklerini göstermişlerdir.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

Tasarı henüz yasalaşmadan önce, 08 Mayıs 1997 yılında “Dayak atan eşe hapis” başlığı ile yayınlanan haberin ayrıntıları şu şekildedir:

EŞİNE ve çocuklarına karşı şiddet kullanan veya korkuya yönelik davranışta bulunanlara hapis cezası ön gören Ailenin Korunmasına Dair Yasa Tasarısı TBMM Başkanlığı’na sunuldu. Tasarıya göre, aile içinde şiddete maruz kalındığının Cumhuriyet Başsavcılığı’na bildirilmesi halinde, Sulh Hukuk Mahkemesi re’ sen bazı önlemlere başvuracak. Önlemler arasında 3 aydan 6 aya kadar hapis de var²⁸⁶.

Haberde diğer gazetelerin kullandığı gibi ‘karı ya da koca’ kelimeleri kullanılmamış bunun yerine ‘eş’ kelimesi seçilmiştir. Haberin ayrıntılarında kadınlara yönelik şiddetin vurgusu yapılmıştır. Çünkü aile içi şiddet genellikle kadınlara yöneltilmekte ve kadınları

²⁸⁵ “Dayak yiyen kadın hakkını aramıyor”, Milliyet Gazetesi, 21.01.2003.

²⁸⁶ “Dayak atan eşe hapis”, Cumhuriyet Gazetesi, 08.05.1997.

baskı altına almak amacıyla uygulanmaktadır. Bu sebepten Uygur ve Çağlar'a göre, aile içi şiddeti önlemek için sadece bireysel davranışlar üzerinde değil, toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerinde de durmak gerekir ²⁸⁷. Bunun haricinde, haber ile ilgili edinilmesi gereken tüm bilgiler verilmiştir. Yasanın hangi durumu kapsadığı, hangi hal içinde nereye başvurulacağı ve ceza süresine ilişkin ayrıntılar verilmiştir. Okuyucuyu sorgulatmaya yöneltten ya da taraflılık içeren bir durum verilmemiştir.

13 Nisan 1998 tarihli, “Yasalar işe yaramıyor dayak devam diyor” başlıklı haberde ayrıntılar şu şekilde verilmiştir:

“Kadına Yönelik Şiddet” adlı araştırmanın sonuçlarına göre evli kadınların çoğu dayak yemelerine rağmen kocalarının onları terk etmesinden korkarak şikayette bulunmuyorlar. Ayrıca şikayet ederlerse daha çok dayak yiyeceklerini, devletin kendilerini koruyamayacağını düşünüyorlar ²⁸⁸.

Burada, çıkarılan yasaların kadınları korumaya yetmediği, kadınların hala çeşitli sebeplerle şikayetçi olmadıkları okuyucuya gösterilmiş ve devletin çıkardığı yetersiz kadın politikalarının sorgulanması sağlanmıştır. Allan'a göre, Kadına yönelik şiddet, toplumun egemen grubu olarak görülen erkekler ve bağımlı grubu olarak görülen kadınlar arasında ortaya çıkan, baskıcı ataerkil ilişkilerin bir yansımasıdır. Yani kadına şiddetin devamlılığı ile ataerkil toplum arasında bağlantı kurulabilir ²⁸⁹. Bu bağlandı neden bağımlı grup olan kadınların, egemen grup olan erkeklerin onları terk etmesinden ya da egemen grubun daha çok şiddetine maruz kalacağından korktuğunu açıklamaktadır.

Devletin kendilerini koruyamayacağı düşüncesi, özel alan olarak değerlendirilen ev içi alanda, kadınların gördükleri şiddetin yok sayılması sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Uygur ve Çağlar'ın da belirttiği gibi, Ev içi alanın dokunulmazlığı, aile mahremiyeti, özel yaşama müdahale gibi düşüncelerle korunmaktadır ²⁹⁰. Ancak çıkarılan kanunlarla ve yapılan düzenlemelerle, aile içi şiddet kamusal mesela haline getirilmeye çalışılmaktadır. Haberin devamında şehir merkezi, kırsal kesim, eğitim seviyesi gibi kriterler ışığında belirlenen oranları vermişlerdir. “Kadın güvence istiyor” ara başlığının altında şu açıklamaya yer verilmiştir:

‘Gazete Özgür Kadının Sesi’ gazetesinin sahibi Berrin Delikçi, kadınların yasadan önce ‘sonuç çıkmaz, daha fazla dayak yerim’ diye karakola veya savcılığa başvurmadığını, yasadan sonra da ortada ‘ibretlik bir sonuç’ göremediği için güvensizlik ortamında bulunduğunu söyledi ²⁹¹.

²⁸⁷ Uygur ve Çağlar, 2013: 129.

²⁸⁸ “Yasalar işe yaramıyor dayak devam diyor”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.04.1998.

²⁸⁹ Allan, 2007: 48.

²⁹⁰ Uygur ve Çağlar, 2013: 129.

²⁹¹ “Kadın güvence istiyor”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.04.1998.

Başlık ve metnin uyum içinde olduğu haberde, yasanın değerlendirilmesi yapılmış, eleştiriler ön plana çıkarılmış ve devletin politikalarına güvensizliğin olduğu belirtilmiştir. Hem başlık ben de içerik, okuyucuyu yasayı sorgulatmaya yönlendirmiştir. Veur'ın da belirttiği gibi, kadına yönelik şiddet, aile üyelerinden, bir toplumun üyeleri tarafından ya da devletten gelebilir ²⁹². Devlet, kadınların koruyacak yasalar çıkartmasına rağmen, caydırıcı cezalar vermediği için, kadınlar üzerinde güven duygusu oluşturmamaktadır. Hall'a göre, ataerkil ideolojinin devamlılığını sağlayacak biçimde oluşturulan hukuk kuralları, genellikle kadınların ötekileştirilmesi şeklinde olup, kadına şiddetle ilişkilidir ²⁹³. Mesela ev içi alan, özel alan olarak kabul edildiği için kolluk kuvvetlerinin müdahalede bulunmaya çekinmesi bu durumun tipik örneğidir.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

15 Ocak 1998 tarihinde, “Dayakçı koca hapse girecek” başlığı ile yayınlanan haberde şu ayrıntılara yer verilmiştir:

Aile içinde fertlerden birinin şiddete maruz kalması durumunda savcılığa başvurmasına ve şiddet uygulayan tarafın da hapisle cezalandırılmasına olanak sağlayan yasa tasarısı, dün TBMM Genel Kurulu'nda kabul edildi. Ailenin Korunmasına ilişkin yasa, dün yine RP'lilerin engellemesiyle karşılaştı. RP'liler karar yeter sayısı, yoklama isteyerek, tasarının yasalaşmasını engellemeye çalıştılar. Ancak iktidar, kalabalık bir şekilde Genel Kurul'da oturarak, bu engellemeyi aştı. Yasa, aile içi şiddete Cumhuriyet Başsavcılığı'nın el koymasına olanak sağlıyor. Savcılık, şiddete maruz kalan aile bireyinin şikayetinin yanı sıra, doğrudan da soruşturma açabiliyor. Şiddete tanık olan birisinin şikayeti, savcılığın harekete geçmesi için yeterli olacak ²⁹⁴.

Diğer gazeteler, yasanın olumlu bir gelişme olduğunu fakat kadını yeterince koruyamadığı, şiddeti önleyemediği şeklinde ifadelerle dönemin hükümetini eleştirmektedir. Fakat Hürriyet gazetesi, yasanın sonuçları hakkında bir yorum yapmayıp, hükümetin bu yasayı çıkarırken muhalefetle girdiği mücadeleyi anlatmayı tercih ederek, bir nevi hükümeti korumuştur. Okuyucu nezdinde Refah Partisi kötü, iktidar ise iyi taraf olarak kodlanmıştır. Bunun yanı sıra yasanın getirdikleri ve bu yasadan nasıl yararlanılabileceğinin tanıtımı yapılmıştır. Sonuçları sorgulanmamış olsa da, gazetenin yol gösterici tavrı, kadın sorunlarına önem verdiklerini göstermiştir. Oder'ın da üzerinde durduğu, devletin aile içi şiddetlerde kişinin hem maddi hem de manevi bütünlüğünü koruma yükümlülüğü olduğundan hareketle

²⁹² Veur, 2007: 43.

²⁹³ Hall, 2001: 697.

²⁹⁴ “Dayakçı koca hapse girecek”, Hürriyet Gazetesi, 15.01.1998.

²⁹⁵, Anayasa Mahkemesi'nin şikayet aramadığı hükmüne de haberde yer verilmiştir. Bu ayrıntı, konuyla ilgili farkındalık düzeyini arttırmıştır.

01 Şubat 1998 tarihli, "Hatice'nin intiharı kanun çıkarttırdı" başlığı ile dikkat çeken haberde, bir hemşirenin eşinden tokat yemesi üzerine hem kendi canına hem de bebeğinin canına kıyması sebebiyle 4320 sayılı yasanın hızlandığı belirtilen haberde şu ayrıntılara yer verilmiştir:

Türkiye'de yıllar önce kafalara kazınan ve kemikleşen "Karı-koca arasına girilmez" safsatasının bu yasayla sonu geldi. Bir reform niteliği taşıyan yasa sayesinde polis, aile içinde şiddet söz konusu olduğu zaman, 4320 sayılı kanundan aldığı yetkiyle karı-koca arasına girebilecek. Gerekirse dayakçı eşi gözüaltına alıp, mahkemeye sevk edebilecek ²⁹⁶.

Hürriyet Gazetesi, açıklamada verdiği 'safsata' kelimesi ile karı-koca arasına girilmez durumuna inanmadığını açık şekilde belirtmiştir. Aynı zamanda şiddet uygulayan erkek için de 'dayakçı eş' sıfatı kullanılarak, okuyucu nezdinde o kişiler kötü ve yargılanması gereken kişiler olarak gösterilmek istenmiştir. Bunların yanı sıra haber, bir hemşirenin çocuğu ile birlikte intiharı haberiyle ilişkilendirerek, daha çok dikkat çekmesi sağlanmıştır.

Aile içi şiddet ciddi bir konu olarak kabul edilip, yasalarla düzenlemeler yapılsa da, direnme noktaları mevcuttur. Bu direnmelerden en önemlisi, ev içi şiddetin özel değil, kamusal bir mesele olduğudur. Kolluk kuvvetlerinin özel alana müdahale etmeme gibi bir yaklaşımı vardır ²⁹⁷. Haberde, bundan sonra böyle sorunlara mahal verilmeyeceği, özel alanın da politik olduğu okuyucuya yansıtılmış ve artık özel alanda gerçekleşen şiddete devlet tarafından belli cezai yaptırımlar verileceği vurgulanmıştır.

3.6.9. 23 Haziran 1998: Kadının Zinasını Düzenleyen Maddenin İptal Edilmesi

Zina, 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Adabı Umumiye ve Nizamı Aile Aleyhinde Cürümler (Aile düzenine karşı suçlar) başlığı altında 440, 441, 442, 443 ve 444. Maddelerinde suç olarak düzenlenmiştir ²⁹⁸. Bu şekilde de, hukuki olarak genel ahlak ve aile düzeninin korunduğu kabul edilir. Zinanın suç olarak görülmesi geçerli bir evlilik birliğinin olması şartına bağlanmıştır. Geçerlilik şartlarından yoksun bir evlilikte, zina suçu gerçekleşmez. Aynı cinsler arasında yaşanan cinsel birleşme de zina suçu olarak görülmez.

²⁹⁵ Oder, 2010: 230.

²⁹⁶ "Hatice'nin intiharı kanun çıkarttırdı", Hürriyet Gazetesi, 01.02.1998.

²⁹⁷ Uygur & Çağlar, 2013: 130.

²⁹⁸ Temiz, 2014: 500.

Zinanın suç sayılması için, kadın ve erkek arasında cinsel birleşmenin gerçekleşmiş olması gerekir ²⁹⁹.

Zinanın suç olarak düzenlenmesiyle, hukuki olarak korunduğu düşünülen diğer bir değer; eşlerin sadakat yükümlülüğüdür. Evlilik akdi ile karı koca birbirine karşı din ve ahlak yükümlülüğünün yanı sıra, hukuki olarak da sorumluluklar almaktadırlar. Bunların en başında ise sadakat yükümlülüğü gelir. Medeni Kanun'da geçen sadakat yükümlülüğünü ihlal eden nedenler arasında zina yer almaktadır. Bu da zina suçunun hukuki konusunu oluşturmaktadır³⁰⁰.

Eski TCK, "Madde 440 - Zina eden karı hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezası tertip olunur. Karının evli olduğunu bilerek bu fiilde ortak olan kimse hakkında da aynı ceza hükmolunur" ³⁰¹ Bu madde kadının zinası için düzenlenmiştir.

Eski TCK'da kocanın zinasını düzenleyen madde:

Madde 441 - Karısı ile birlikte ikamet etmekte olduğu evde yahut herkesçe bilinecek surette başka yerde karı koca gibi geçinmek için başkası ile evli olamayan bir kadın tutmakta olan koca hakkında altı aydan üç seneye kadar hapis cezası hüküm olunur. Erkeğin evli olduğunu bilerek bu fiilde şerik olan kadın hakkında da aynı ceza verilir ³⁰².

Eski TCK'da, kadın ve erkek için ayrı ayrı düzenlenen zina suçları arasında büyük farklar mevcuttur. Kadının bir kere cinsel ilişkide bulunması halinde ceza verilebilirken, erkek, bekar bir kadınla yaşaması, yani belli bir süre devam eden cinsel birliktelik halinde cezalandırılmaktadır. İslam hukukuna bakıldığında, orada bile zina suçu için verilen cezalarda kadın erkek ayrımı gözetilmemişken, Cumhuriyet'i kabul eden bir devletin bu ayrımı yapması kabul edilemez.

1953 yılında eski TCK'daki 440. ve 441. Maddeler için değişiklik yapılması söz konusu olmuştur. Fakat görüşmeler, yeni devlet, yeni hukuk düzenine rağmen zinaya bakış açısının değişmediğini göstermiştir. Bazı milletvekilleri, bu iki madde arasındaki farkın kadın erkek eşitliği açısından uygun olmadığını öne sürse de, konu namus olduğu için kadının erkekle bir tutulamayacağı görüşü daha ağır basmıştır ³⁰³.

Aynı döneme denk gelen eski TCK 440. Madde için hazırlanan kanun teklifi de dikkat çekicidir. Türkiye'nin sahip olduğu gelenek ve görenekler ön planda tutularak hazırlanan

²⁹⁹ Soyaslan, 2002: 405-417.

³⁰⁰ Hafizoğulları, 1983: 3.

³⁰¹ T.C. Resmi Gazete, 13.03.1999, Sayı: 23638, Yargı Bölümü, s.8.

³⁰² T.C. Resmi Gazete, Tarih:27.12.1996, Sayı:22860, Yargı Bölümü, s.247.

³⁰³ Özkorkut, 2009: 154, 155.

tasarıda, yasa da kadın için verilen cezanın az olduğu ve bu nedenle dört katına çıkarılması gerektiği belirtilmiştir ³⁰⁴.

Kadının zinasının daha kötü olduğu yanılığına düşen önemli hukukçularda olmuştur. Kadının tek bir ilişkiyle bile hamile kalma olasılığı olduğu, erkeğin zinasında ise böyle önemli bir durum olmadığı öne sürülmüştür. Kadın zina yaparak eşini ve çocuklarını küçük düşürdüğü söylenirken, erkek zina yaptığında böyle bir sonuç üzerinde durulmamıştır. Sonuç olarak kadın ve erkeğin doğasındaki farklılıklar üzerine sıkça vurgu yapılmıştır ³⁰⁵.

Kadın erkek eşitliğinin olmadığı, aynı suça farklı cezaların getirildiği, erkeğin ayrıcalıklı kılındığı bu düzenleme, hukuk devleti anlayışıyla uyuşmamaktadır. Erkeğin zinası da, tıpkı kadının zinası gibi evliliğe zarar vereceği muhtemeldir. Söz konusu eşitsizliğin, namusun korunmasıyla ya da erkeğin toplum içindeki konumuyla açıklanması mümkün değildir. Evlilik birliğinin zarar görmesine, erkeğin tek bir zinası yeterli sayılmamıştır. Bu şekilde erkeğin kanunla korunması, ataerkil sistemin hukuk eliyle yeniden üretilmesi, kadının konumunu aşağılamaktadır. Oysa hukuk sistemi bir bütün olmalıdır. Medeni Kanun'daki düzenlemede kadın erkek ayrımı yapılmamıştır. Günümüzde geline nokta da artık zina suç kapsamında değildir fakat bu durum geçmişte oluşturulan zihniyeti değiştirmeye yeterli olmamıştır. Toplum zinayı hala aynı bakış açısıyla değerlendirmektedir. Zina, kadın erkek arasında yaşandığı halde, toplum yine de kadını suçlu olarak görmektedir ³⁰⁶.

Anayasa Mahkemesi tarafından, erkeğin zinasını düzenleyen eski TCK'nın 441. Maddesi, 23 Eylül 1996 tarihinde iptal edilmiştir. Gerekçe ise şu şekilde verilmiştir:

... insanın insan olması dolayısıyla doğuştan bir değeri ve haysiyeti vardır. Bu onun tabi bir hakkıdır. Bu hak dolayısıyla herhangi bir niteliğe veya ölçüye dayanılarak insanlar arasında ayırım yapılamaz. İnsanlar arasında kanunların uygulanması açısından da hiçbir fark gözetilemez. İnsanlar arasındaki eşitliğin temellerinden birini de böylece kanunlar önünde eşitlik ilkesi sağlar ³⁰⁷.

Anayasa Mahkemesi'nin 441. Maddeyi iptal etmiş ve iptal kararının Resmi Gazete'de yayınlanmasından bir yıl sonra yürürlüğe girmesine ve bu süre içinde Yasama organının doğacak boşluk için bir ceza kanunu çıkarmasını karara bağlamıştır. Fakat yasama organı bu bir yıl içinde kocanın zinasına bir ceza getirmemiştir. Böylece, kadının zinası suç sayılırken,

³⁰⁴ Savaş ve Mollamahmutoğlu, 1995: 3953.

³⁰⁵ Dönmezer, 1975: 358.

³⁰⁶ Sancar, 2013: 165.

³⁰⁷ Anayasa Mahkemesi, 23 Eylül 1996: 800-809.

erkeğin zinası tamamen cezasız kalmış, suç olmaktan çıkmıştır. Bu sefer de daha büyük bir eşitsizlik söz konusu olmuştur ³⁰⁸.

Bu durum karşısında Torbalı Asliye Ceza Mahkemesi karının zinasını düzenleyen eski TCK'nın 440. maddesinin de Anayasa'daki eşitlik ilkesine aykırılığını ileri sürerek iptalini istemiştir. 441. maddenin iptalinden iki yıl sonra 440. madde de, Anayasa Mahkemesi tarafından 23 Haziran 1998 tarihinde iptal edilmiştir. Bu kararın gerekçesinin bir kısmı ise şu şekildedir:

Eşitlik ilkesi, aynı konumda bulunan kadın ve erkeğin yasalar önünde eşit haklara sahip olmasını gerektirir. Kişinin cinsiyeti nedeniyle karşı cinse göre ayrıcalıklı duruma getirilmesi bu ilkeye aykırı düşer. Ayrıca eşitlik, bireyler arasındaki farklılıkların göz ardı edilerek herkesin her bakımdan aynı kurallara bağlı tutulması anlamında da algılanamaz. Kimi kişilerin başka kurallara bağlı tutulmalarında haklı nedenler varsa, yasa önünde eşitlik ilkesine aykırılıktan söz edilemez. Bu nedenle, yaradılış ve işlevsel özelliklerin zorunlu kıldığı kimi ayrımlar haklı bir nedene dayandığı ölçüde eşitliği bozmadığı halde, cinsiyetten başka bir nedene dayanmayan ayrımlar eşitlik ilkesine açık bir aykırılık oluştururlar. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 'Başlangıç' kısmında, 'Birleşmiş Milletler Halklarının, Birleşmiş Milletler Antlaşmasında temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların hak eşitliğine olan inancını yeniden belirttikleri' açıklanmakta; 2. maddesinde, 'Herkes; ırk, renk, cinsiyet... gibi herhangi bir ayırım gözetilmeksizin bildirgede öne sürülen tüm hak ve özgürlüklere sahiptir' denilmekte; 7. maddesinde, 'Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasa tarafından eşit korunmaya hakkı vardır. Herkes, bu Bildirgeye aykırı her türlü ayırt edici işlem ve böyle bir işlem için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır' kuralına yer verilmektedir.

'İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 'Başlangıç' kısmında, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne gönderme yapılarak, Bildirge'deki hakların evrensel ve etkin olarak tanınması ve gözetilmesinin güvence altına alınması amacından söz edilmekte; 14. maddesinde de, 'Bu sözleşmede öne sürülmüş olan hak ve özgürlüklerden yararlanma; cinsiyet, ırk, renk, dil, din... ayrımı gözetilmeksizin herkes için sağlanır' denilmektedir ³⁰⁹.

Anayasa Mahkemesi'nin erkeğin ve kadının zinasını suç olmaktan çıkarmasıyla zina, artık sadece Medeni Kanun'da boşanma gerekçeleri arasında sayılmaktadır.

Milliyet Gazetesi Haberleri

1 Mart 1998 tarihinde, 441. maddenin kaldırılmasından sonra, kocanın zinasına bir ceza düzenlemesi yapılmamasına karşılık yayınlanmış bir haberdir. "Kocanın zinasına 2 aydır ceza yok" başlıklı haberin ayrıntıları şu şekildedir:

³⁰⁸ Gözler, 2000: 189.

³⁰⁹ Anayasa Mahkemesi, 23 Haziran 1998: 211.

Mahkeme, yeni bir yasal düzenleme yapılması için TBMM'ye süre verirken ilgili düzenleme komisyonlara takıldı ve süre iki ay önce sona erdi. Böylelikle evli eşten kocanın zina yapmasının cezai yaptırımlarını düzenleyen hiçbir hüküm kalmamış oldu. Kadının zina yapmasına karşı cezai hükümleri düzenleyen 440. maddenin iptalini görüşen Anayasa Mahkemesi'nin bu maddeyi de iptal etmesi durumunda TCK kapsamında 'zina' suçu ortadan kalkacak ³¹⁰.

Kadının zinasını düzenleyen maddeye göre, zina suçundan yargılanabilmesi için eşi haricinde biri ile cinsel ilişkide bulunması yeterli sayılacaktır ³¹¹. Buna karşılık erkeğin zinasını düzenleyen maddeye göre, erkeğin yargılanabilmesi için, zinanın aile konutunda gerçekleşmesi ya da herkes tarafından bilinecek şekilde başka bir evde karı koca hayatı sürmeleri gerekmektedir ³¹². Yani erkeğin yaşadığı her cinsel ilişki zina olarak değerlendirilmemektedir. Kadının zinasına kıyasla, erkeğin zinası için daha zor oluşan unsurlar belirlenmiştir. Bal'ın da belirttiği gibi, madde iptal edilmeden önce de, kanun koyucu geçerli bir sebep göstermeksizin, kadın erkek eşitliğine aykırı bir şekilde kadın aleyhine suç oluşturmuştur ³¹³. Erkeğin zinasının suç olmaktan çıkmasıyla zaten mevcut olan eşitsizlik daha çok perçinlenmiştir. Haberde zina kelimesine tırnak işareti ile vurgu yapılarak, zina suçunun ortadan kalkması sonucu daha görünür hale gelen eşitsizliğe, okuyucunun dikkati çekilmek istenmiştir. Genel olarak bilgi vermek ön planda tutulmuş, yorum katılmamış ve bölgesel uyuma, ardaan ve bağlam bilgisine dikkat edilerek metin oluşturulmuştur. Okuyucunun haberin her boyutundan haberdar olması sağlanmıştır.

24 Haziran 1998 tarihinde, 440. Maddenin iptalinin hemen ertesi gününde çıkan, "Zina suç değil" başlıklı haberin ayrıntıları şu şekildedir:

Kocanın zinasını suç sayan Türk Caza Kanunu'nun (TCK) 441. maddesini bir süre önce 'erkeğe ayrıcalık tanındığı' gerekçesiyle iptal eden Anayasa Mahkemesi, kadının zina yapması suçunu düzenleyen TCK'nın 440. maddesini de Anayasa'nın 10.maddesinde tanımlanan 'yasalar karşısında eşitlik' ilkesine dayanarak iptal etti. Yüksek Mahkeme'nin bu kararı, Resmi Gazete 'de yayımlandığı günden itibaren geçerli olacak ³¹⁴.

441. maddenin iptali için 'erkeğe ayrımcılık tanındığı' gerekçesine tırnak ile vurgu yapılmıştır. Çünkü Kanbur'un da belirttiği gibi, eşitliğe aykırı olduğu gerekçesi ile erkeğin zinası iptal edilmiştir ve oysa mevcut ayrımcılık erkeğin lehine kadının aleyhine şeklindedir.

³¹⁰ "Kocanın Zinasına 2 Aydır Ceza Yok", Milliyet Gazetesi, 01.03.1998.

³¹¹ Hafizoğulları, 1983: 129.

³¹² Bakıcı, 1994: 578.

³¹³ Bal, 1986: 64.

³¹⁴ "Zina suç değil", Milliyet Gazetesi, 24.06.1998.

Bu gerekçe öne sürülerek maddenin iptali istemi son derece ilginçtir ³¹⁵. Maddenin iptal edilmesiyle, zaten pozitif ayrımcılık yapılan erkeğin zinasına ceza tamamen ortadan kalkmış ve eşitlik sağlanması bir yana daha büyük bir eşitsizlik ortaya çıkmıştır. Bu sebeple haberde bölgesel uyuma dikkat edilerek, her iki maddenin de kaldırılma gerekçeleri tırnak işareti ile vurgulanmış, okuyucunun konuya ilişkin farkındalık düzeyi arttırılmak istenmiştir. Haberin son kısmında, yasalar karşısında cinsiyetler arası eşitliğin sağlanmasına dikkat çekilmektedir. Böylece yasalar önündeki eşitlik toplumsal alandaki eşitliğe de katkı sunabilecektir.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

24 Haziran 1998 tarihinde, “Kadının zinasını suç sayan maddeye iptal” başlığıyla manşette yer alan haberin ayrıntıları şu şekildedir:

Anayasa Mahkemesi, TCY’ deki ‘zina eden karı hakkında 6 aydan 3 seneye kadar hapis cezası tertip olunur’ maddesini iptal etti. Mahkeme düzenlemeyi, anayasanın ‘eşitlik’ ilkesine aykırı buldu. Bundan sonra yasal bir düzenleme yapılmazsa kadının zinasının da yaptırımı kalmayacak ³¹⁶.

Kararın iptal sebebi olarak verilen ‘eşitlik’ kelimesine tırnak işareti ile vurgu yapılmasıyla gazetenin, iptal kararını eşitlik sebebiyle haklı bulduğu anlaşılmaktadır. Haberin devamında ise yoruma yer verilmeden, eski karar, yeni karar ve sonuçları aktarılmıştır. Okuyucu, konu hakkındaki her detaydan haberdar edilmiştir.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

25 Haziran 1998 tarihinde yayınlanan ‘Eşitsizlik bitti ama zina suç olarak kalmalı’ başlıklı haberde şu ayrıntılara yer verilmiştir:

Kadının zina suçunu iptal ettiren ilk başvuruyu yapan Hakim Beyazıt Boran, ‘Bu konudaki görüşümü bir hakim değil vatandaş olarak söylüyorum. Bana göre, zina kadın ve erkeklere eşit ceza öngören bir suç olarak TCK’da kalmalı. Ancak şikayete bağlı olarak takibi yapılmalı. Evlilikte eşlerin birbirine sadakati esastır. Sadakatsiz davranılması halinde, eşin şikayeti üzerine zina nedeniyle kamu davası açılmalı’ dedi ³¹⁷.

Ataerkil toplumlarda erkeğin zinasının suç olarak kabulü, sistemin kendisiyle ters düşmesi anlamına gelmektedir. Çünkü ataerkil cinsel anlayışına göre, cinsel deneyimler kadınların değerini düşürürken, erkeğin statüsünü arttırmaktadır. Byers’a göre cinsellik, erkekler için, güç, iktidar, kontrol gibi nitelikleri barındırır ve bu ilişkilendirme erkeklere küçüklüğünden itibaren aşılanır ³¹⁸. Yani ataerkil toplum, erkek olgusunu cinsellikle eş tutar

³¹⁵ Kanbur, 2012: 4.

³¹⁶ “Kadının zinasını suç sayan maddeye iptal”, Cumhuriyet Gazetesi, 24.06.1998.

³¹⁷ ‘Eşitsizlik bitti ama zina suç olarak kalmalı’, Hürriyet Gazetesi, 25.06.1998.

³¹⁸ Byers, 1996.

³¹⁹. Erkekler genç yaşta birden fazla cinsel deneyime teşvik edilir, evlilik dışı ilişkilerine göz yumulurken, toplumsal kurallar, kadının cinsel davranışlarını kısıtlar hatta yasaklar ve bekareti över, bekaret kontrolü, kadın sünneti gibi uygulamalarla inkar edilir ve cezalandırılır ³²⁰.

Haberin devamında Boran için ‘18 yıllık yargıç’ vurgusu da yapılmıştır. Burada alanındaki tecrübeye dikkat çekilerek okuyucunun Beyazıt Boran’a güven duyması sağlanmıştır.

3.6.10. 1 Ocak 2002: Yeni Türk Medeni Kanunu’nun Yürürlüğe Girmesi

4 Ekim 1926 da yürürlüğe konulan, İsviçre’den alınmış olan eski Medeni Kanunu’nda kadın erkek eşitliği sağlanmaya, kadın ön planda tutulmaya ve korunmaya çalışılmıştır. O günkü zaman içinde değerlendirildiğinde 1926 Medeni Kanunu, kadın hakları alanında oldukça önemli bir ilerleme kazandırmıştır. Çünkü Mecelle ’de kadın erkek eşitliğinin sözü bile edilmemiş, kadınlara ikinci sınıf insan muamelesi yapılmıştır. Bu sebeple 1926 yasası kadın erkek eşitliği alanında bir reform niteliğinde olmuştur ³²¹. Fakat bu düzenlemeler, zamanın değişen şartları içinde yetersiz kalmıştır, yeni düzenlemeleri mecburi kılmıştır. Bu nedenle, 01 Ocak 2002 tarihli yeni Türk Medeni Kanunu’nda, kadın erkek eşitliği temel alınarak değişiklikler yapılmıştır. Yapılan düzenlemeler kadın erkek eşitliğinin yanı sıra, en önemli yenilikler aile hukukunda mal rejimi alanına getirilmiştir. Eski kanundaki eşitsizlik içeren maddeler, yeni kanunda yer almamıştır ³²².

Yeni kanun ile toplumsal hayatta kadının yeri, aile içindeki konumları, sosyal ve ekonomik durumları 76 yıl sonra değişmiş ve daha eşitlik içinde yaşama hakkı kazanmışlardır. Yeni Medeni Kanun, kadın erkek eşitliğini temel alan, kadınların toplum içinde ve özellikle de aile içinde erkeklerle eşit haklara sahip olmasını gözetten bir düzenlemedir.

Yeni Medeni Kanun’da yapılan, tezin konusu dahilinde olan düzenlemeler şunlardır: Evlenme yaşı, aile reisliği, aile konutu, mal rejimi ve aile giderlerine katılım.

Evlenme Yaşı: 1926 Medeni Kanunu’nda, evlenme için belirlenen ilk yasal sınır erkekler için 18, kadınlar için 17 yaşını doldurmaktır. Ancak o dönemler için koyulan yaş sınırları oldukça yüksekti. Bu durum toplumda bir kargaşaya neden olmuş ve kısa zamanda yaş düzeltmek için

³¹⁹ Gross, 1978.

³²⁰ Sakman, 2012.

³²¹ Temp, 1993: 44.

³²² Yüksel, 2014: 177.

açılan dava sayılarında büyük bir artış yaşanmıştır. Bu sebepten, belirlenen evlenme yaşı sınırları, o zamanın Türk toplum yaşamına uygun olmadığı görülmüş ve 15 Haziran 1938’de 3453 sayılı kanun ile Medeni Kanun’daki 88. Maddesinde düzenlemeye gidilmiştir. Evlenme yaşı erkekler için 17, kadınlar için 15 olarak aşağı çekilmiştir ³²³.

Yeni Medeni Kanun’da ise eski kanundan farklı olarak, kadın ve erkek ayrımı gözetilmeksizin her ikisi için de evlenme yaşı sınırı 17, olağanüstü evlenme yaşı 16 yaşını doldurmak olarak belirlenmiştir ³²⁴. Bu sayede hem kadın erkek arasındaki eşitsizlik giderilmiş hem de evlenme yaşı sınırı makul bir düzeye yükseltilmiştir.

Aile Reisiği: Aile reisiği, eski Medeni Kanun’un 152. maddesinin 1. fıkrasında “koca birliğin reisi” şeklinde düzenlenmişti. Maddeden de anlaşılacağı gibi erkeğe, aile birliğinin reisi olmak, oturacakları eve karar vermek, eve para getirmek, eşi ve çocuklara bakmak gibi yükümlülükler verilmiştir. Erkeğe verilen bu yükümlülükler onu toplum içinde üstün kılmaktadır ve bu üstünlük ataeril sistemin bir ürünüdür ³²⁵. Bu madde, evlilik birliğinin düzenini korunması için, bir kişinin reis olarak seçilmesi gerektiği düşüncesiyle oluşturulmuştur. Fakat bu maddeye, aile içinde karı kocanın eşitliğini bozduğu için karşı çıkmıştır ³²⁶.

Yeni Türk Medeni Kanunu’nda bu maddeye yer verilmemiştir. Madde 186’nın 2. fıkrasında, eşlerin aile birliğini beraber yöneteceklerine dair bir hüküm getirilmiştir. Eşlerin aile yönetiminde, çocuğun adı, eğitimi gibi konularda anlaşmazlık yaşamaları halinde, birlikte ya da tek başlarına hakime başvururlar ve çözüm hakim kararına bırakılır ³²⁷.

Aile Konutu: Eski Medeni Kanunu’nun 152.maddesinde, evin seçimi kocaya bırakılmış ve kadına hiçbir söz hakkı tanınmamıştır. Kadın erkek eşitliğine aykırı olan ve kadının bir ömür kocası ve çocuklarıyla yaşayacağı evin seçiminde, ona söz hakkı vermeyen bu hüküm, eski Kanun zamanında da eleştirilere konu olmuştur. Kılıçoğlu’nun da belirttiği gibi, günümüzde çoğu kadın, ya eşleri gibi bir işte çalışarak evin geçimine katkı sağlıyor ya da ev kadınları, ücretsiz olarak aileye emeklerini sunuyorlar. Bu halde kadının ev seçiminde söz sahibi olmaması mümkün değildir ³²⁸. Yeni Medeni Kanun’da bu hüküm değiştirilerek, karı kocanın oturacakları konutu birlikte seçmeleri görüşü benimsenerek, tek başına konutu seçen kocanın

³²³ Namlı, 2003: 257.

³²⁴ Ulsan, 2002: 162.

³²⁵ Namlı, 2003: 285.

³²⁶ Akıncı, Haziran-Aralık 2004: 15-30.

³²⁷ Zeytin, 2009: 1662.

³²⁸ Kılıçoğlu, 1991: 11.

üstünlüğü kaldırılmıştır³²⁹. Aile konutu olarak belirtilen, eşlerin sahip olduğu tüm konutlar değildir. Ailenin belli sürelerde ya da sürekli olarak ortak yaşamı için kullandığı konut veya konutlardır³³⁰.

Mal Rejimi: Mal rejimi konusu, evli kadının durumunu etkileyen, Medeni Kanun'un getirdiği en büyük yeniliklerden biridir. Mal rejimi, evlilikten sonra karı - koca arasındaki mali ilişkileri düzenleyen sistemin adıdır³³¹. Eski Medeni Kanun'a göre eşler evlenirken diğer rejimlerden birini belirlememişlerse, geçerli olan yasal mal rejimi 'mal ayrılığı' idi. Yeni Medeni Kanun'da, 1988 yılında, İsviçre hukukunda kabul edilmiş olan 'edinilmiş mallara katılma' rejimi, yasal mal rejimi olarak kabul edilmiştir³³². Türk Medeni Kanunu'nun 202. maddesinin 1. fıkrasına göre, 'eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejiminin uygulanması asıldır'. Böylelikle, evliliğin bitmesi halinde, evlilik boyunca edinilmiş mallar (eşlerin kişisel malları hariç) eşit olarak paylaşılacaktır³³³.

Aile Giderlerine Katılım: Eski Medeni Kanunu'nun 152. Maddesine göre evin ve çocukların geçimi kocaya aitti. Bu durum kadın erkek arasındaki eşitliği, erkekler aleyhine bozmasından dolayı, kocaya verilen bu yükü hafifletmek adına, yeni Türk Medeni Kanunu'nda kadına da ailenin giderlerine katılma yükümlülüğü verilmiştir. Türk Medenî Kanunu'nun 186. maddesinin 3. fıkrası gereğince "Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıklarıyla birlikte katılırlar." Ancak tüm kadınların meslek sahibi olduğunu, belirli bir maaşları olduğunu söylemek güç olduğu için, kadının aile birliğinin giderlerine mutlaka parasal bir katılım yapması zorunlu olmayıp, 'emek' leriyle de katılımları mümkündür³³⁴. Böylece, kadının çocuklara bakmak için, evin işlerini yapmak için harcadığı emek gücü ilk kez hukuken görülmüştür.

Milliyet Gazetesi Haberleri

02 Aralık 2001 tarihli ve "Asenalar kurtlara karşı" başlıklı haberde verilen açıklama şu şekildedir:

MHP içinde, erkek milletvekillerinin ısrarlı direnişine karşın kadın milletvekillerinin örgütlerle aynı noktaya gelmesi, 'kalkan' delineceği beklentisini güçlendirdi. MHP'li Melek Denli Karaca, 'erkek' milletvekillerinin aksine, yasa böyle geçerse, 'şehirlerde erkeğiyle omuz omuza çalışarak hayat

³²⁹ Özdamar, 2009: 258.

³³⁰ Havutçu, 2005: 40.

³³¹ Akıntürk ve Ateş Karaman, 2011: 143-144.

³³² Başpınar, 2003: 86-87.

³³³ Yüksel, 2014: 193.

³³⁴ Akıntürk ve Ateş Karaman, 2011: 115.

mücadelesi veren, köylerde ise nasırlı elleriyle hem tarlasında, hem de evinde uğraşarak ailesinin geçimini temine çalışan Anadolu kadınının' haklarının korunmayacağını vurguladı ³³⁵.

Ev kadınlarının ürettiği ev emeği nesnelleşmemiştir. Çünkü bu emek hanedeki duygusal ilişkilerle bağlantılıdır. Kadının anne veya eş olarak kullana bilirliği üzerine kurulmuştur ³³⁶. Eğer kadın evde çalışmıyor olsa, yemek pişirip temizlik yapmasa, çocuklara bakmasa, erkek 'evin reisi' olarak bu hizmeti dışardan satın almak zorunda kalacaktı. Bunun için de daha çok para kazanması gerekecekti. Yani kadının evde, karşılık almadan yaptığı işler, erkeğin daha az ücretle ailesini geçindirebilmesini sağlıyor ³³⁷. En azından evli erkekleri 'kurtarmak' amacıyla getirilen kalkan maddesi, ataerkil zihniyetin bir sonucudur. Erkeğin edindiği mallar, kadının ev içi ücretlendirilmeyen emeğinin katkısıyla, fedakarlıklarıyla alındığı için bu mallar üzerinde en az erkek kadar hakkı vardır. Bu yasayla ev kadınlarının mağduriyetinin giderilmiş olması eşitlik açısından oldukça önemli bir noktadır. Haberin son kısmında da kadının, bu ev içi ücretlendirilmeyen emeğine vurgu yapılarak ev kadınları görünür hale getirilmek istenmiştir.

Asena, Türk mitolojisinde dişi kurt (ana kurt) anlamına gelmektedir ³³⁸. Burada kadın milletvekilleri ve kadın örgütleri 'Asena' ya benzetilirken, MHP erkek milletvekilleri 'kurt' a benzetilmiştir. Burada aktörlere verilen özelliklerle, okuyucuya haklı ve haksız, güçlü ve güçsüz imajı çizilmeye çalışılmıştır. Erkek milletvekillerinin ısrarlı direnişine karşın, zırlarının kadınlar tarafından deliniyor olması destansı bir öykü gibi anlatılmış ve kadının gücü ön plana çıkarılmıştır. Kanaat önderlerinden olan MHP'li Melek Denli Karaca'nın sözleri alıntı olarak eklenmiş ve konuya ilişkin farkındalığı arttırması amaçlanmıştır.

23 Aralık 2001 tarihli haberde, Hamo Ağa lakaplı bir adamın ve ailesinin fotoğrafı kullanılmış ve görselin altına da, yeni Medeni Kanun'la ilişkili olarak Hamo Ağa'nın haberi yapılmıştır. "Hamo Ağa'nın başı dertte" ara başlıklı haberin ayrıntıları şu şekildedir:

Diyarbakır'ın Bismil İlçesinde 4 eşi ve 56 çocuğuyla yaşayan Hamo Ağa lakaplı Mehmet Aslan'ın hayatı, yeni Medeni Kanun'la bir hayli zorlaşacak gibi görünüyor. Artık Hamo Ağa'nın eşleri o istiyor diye hamile kalmayacak, isterlerse iş hayatına adım atabilecekler! 'Şimdilik' 60 kişilik bir aileye sahip olan Hamo Ağa için doğal olarak mal paylaşımı da son derece büyük bir sorun olacak... ³³⁹

³³⁵ "Asenalar kurtlara karşı", Milliyet Gazetesi, 02.12.2001.

³³⁶ Chabaud-Rychter'den aktaran Hirata, Laborie, le Doare, Senotir, 2008: 132.

³³⁷ Ecevit, 2013: 27.

³³⁸ Küçük, 2003: 123.

³³⁹ "Hamo Ağa'nın başı dertte", Milliyet Gazetesi, 23.12.2001.

Görselde Hamo Ağa, biri hamile dört eşi ve 56 çocuğunun fotoğrafı (Resim 3.16.) verilmiştir. Yeni Medeni Kanun’la her açıdan tamamen zıt düşen bu yaşantı özellikle, habere dikkat çekmek için okuyucuya yansıtılmıştır. Hem Medeni Kanun’dan alıntılar yaparak, hem de ‘Eğer isterlerse eşleri iş hayatına atılabilirler!’ cümlesi için ünlem işareti ve ‘şimdilik 60 kişilik aile’ cümlesi için de tırnak işareti kullanılmış ve ataerkil zihniyetin güçlü bir şekilde var olduğu Hamo Ağa’nın ailesinde Medeni Kanun’un kadına verdiği haklar muhtemel olarak uygulanmayacağı bildiği halde ‘Hamo Ağa’nın başı dertte’ şeklinde alaylı anlatımlar içeren bir haber yapılmıştır.

Bozok’a göre aile, erkeklerin iktidarı elde edebilecekleri ve soylarını devam ettirebilecekleri bir alandır ³⁴⁰. Bunun yanı sıra aile kurumu, eril iktidarın ve bakış açısının sürdürülmesinde ve yeniden üretilmesinde çok önemli bir role sahiptir ³⁴¹. Bu bilgiler ışığında, devlet hakimiyetinin eril yapısı, ailedeki hakimiyetin eril yapısıyla birlikte var olduğu söylenilebilir ³⁴². Dolayısıyla, haberde kullanılan imalı cümleler Hamo Ağa’ya değil çıkarılan yeni Medeni Kanunadır. Çünkü yasalarla cinsiyet eşitliği sağlanmaya çalışılıyor olabilir ama sıkı ataerkil kuralların geçerli olduğu bölgelerde, boşlukların olduğu ve uygulamada sorunların yaşandığı bu yeni kanunun etkisi çok düşük olacaktır.

Resim 3.16. Hamo Ağa’nın Başı Dertte

23.12.2001 – Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/MBzn0pDNIJZXAAb4ygn5ERw_x3D_x3D

01 Ocak 2002 tarihli, “Artık daha medeniyiz” başlıklı haberin ayrıntıları şu şekilde verilmiştir:

³⁴⁰ Bozok, 2013: 297.

³⁴¹ Chodorow 1978.

³⁴² Sancar 2014, 198.

Ön çalışmaları yaklaşık 20 yıl süren, geçen yıl da gündemin en önemli maddelerinden birini oluşturan yeni Medeni Kanun bugünden itibaren hayatımıza girdi. 1926'dan bu yana yürürlükte olan eski kanun tarihe karıştı. 1030 maddelik kanun hayatımıza neler getiriyor? Taslağın hazırlanmasında görev alan Prof. Dr. Aysel Çelikel, yeni kanunu anlattı: ...³⁴³

Hukuk kurallarının birçoğu gibi eski Medeni Kanun'unun hükümleri de zamanla eskimiş, dönemin ekonomik, siyasal ve toplumsal ihtiyaçlarını karşılayamaz bir hale gelmiştir³⁴⁴. Yeni Türk Medeni Kanun'unda yapılan en köklü değişiklikler kuşkusuz aile hukukunda yapılmıştır. Eski kanundaki eşitsizlikler, boşluklar, uygulamaya dair eksiklikler göz ardı edilemeyecek biçimde düzenlenmiştir³⁴⁵. Haberin devamında, Aysel Çelikel'in, Medeni Kanun'daki bu maddelerle ilgili açıklamaları yorum katılmadan aktarılmıştır. Burada eşitliği sağlamak adına konunun uzmanlarının ağzından yapılan açıklamalara haberde yer verilmesi, konuya ilişkin bilinç düzeyinin artırılmasına ve farkındalığın gelişmesine olumlu yönde katkı sunmaktadır. Bunun yanı sıra, haberde kullanılan karikatür görseller dikkat çekicidir. Akıl hastalarının, tıbbi bir sakınca yoksa evlenebilecekleri yeni yasaya göre mümkün. Bu madde için hazırlanan görsel (Resim 3.17.) de, damat ve gelin verilmiş fakat damadın kafasına huni konularak akıl sağlığının yerinde olmadığı gösterilmiştir. Başka bir görselde (Resim 3.18.) erkek bulaşık yıkarken kadın elinde Medeni Kanun kitabı ile onu tehdit etmektedir. Diğer görselde (Resim 3.19.) ise, kadın evi terk ederken eşi ve çocuğu üzgün şekilde arkasından bakmaktadır. İlk bakışta da fark edildiği gibi, görsellerde kadın güçlü gösterilmiştir. Medeni Kanun'un maddeleri, çeşitli görsellerle daha dikkat çekici bir hale getirilmiştir.

Resim 3.17. Artık Daha Medeniyiz

01.01.2002 – Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/MBzn0pDNIJZXAb4ygn5ERw_x3D__x3D_

Resim 3.18. Artık Daha Medeniyiz

³⁴³ “Artık daha medeniyiz”, Milliyet Gazetesi, 01.01.2002.

³⁴⁴ Ulusan, 2002: 160.

³⁴⁵ Akıntürk, 2002.

Resim 3.19. Artık Daha Medeniyiz

01.01.2002 – Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/MBzn0pDNIJZXAb4ygn5ERw_x3D__x3D_

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

23 Kasım 2001 tarihli ve “Medeni hukukta yeni dönem: Türk Medeni Yasası 76 yıl sonra değişti; 1 Ocak 2002’den itibaren erkek artık evin reisi değil” başlıklı haberin ayrıntıları şu şekildedir:

76 yıllık Türk Medeni Yasası’nı baştan sona değiştiren 1030 maddelik tasarı, TBMM Genel Kurulu’nda kabul edildi. Yani yasayla aile hukukunda cinsiyet ayrımına son verildi. ‘koca, ailenin reisidir’ ifadesi kaldırılarak kadın ve erkeğe eşit söz hakkı tanındı. Evlenme yaşı ‘17 yaşını doldurmuş olma koşulu’ na bağlanırken evlilik sırasında edinilen mallara eşler arasında eşit paylaşımı getirildi. Evlilik cüzdanı olmadan imam nikahının yapılması yasaklanırken evlat edinme kolaylaştırıldı. Yasa, 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe girecek ³⁴⁶.

Yeni Medeni Kanun, kadınları devletin vatandaşları olarak kabul ederken diğer taraftan cinsiyetçi kalıpları tekrarlayan bir bakış açısıyla yazılmış olması, Cumhuriyet’in ataerkil yapısını göstermektedir. Berktaş’ın verdiği örnekte de olduğu gibi, mal ayrılığı konusunda yapılan düzenlemenin, yasanın yürürlüğe girdiği tarihten önceki evlilikleri kapsamaması çoğu kadını mağdur ediyor olsa da, yapılan yenilikler, kadın ve erkeğin hukuk önünde eşit olması açısından önemlidir ³⁴⁷.

Haberde dikkat çekmesi istenen ifadeler hem koyu yazılarak hem de tırnak işareti içine alınarak yayınlanmıştır. Haberin devamında diğer maddeler bilgi verme ön planda tutularak kısaca açıklanmıştır. Fakat bir maddeye ayrı bir başlık açılarak daha fazla önem verilmiştir. “Mallar eşit paylaşılacak” başlığı ile bu madde bir paragrafla açıklanmıştır. Bu maddenin daha önemli olduğu düşünülmüş, ilk bakışta dikkat çekmesi istenmiştir.

³⁴⁶ “Medeni hukukta yeni dönem: Türk Medeni Yasası 76 yıl sonra değişti; 1 Ocak 2002’den itibaren erkek artık evin reisi değil”, Cumhuriyet Gazetesi, 23.11.2001.

³⁴⁷ Berktaş, 2004: 18.

30 Kasım 2001 tarihinde, neredeyse tam sayfa verilen haber “Erkeğe de yoksulluk nafakası” başlığıyla dikkat çekmektedir. Diğer gazeteler başlıklarını kadının lehine olan birçok maddeden biriyle yaparken, Cumhuriyet Gazetesi’nin, erkek lehine yapılan tek madde olan nafaka maddesini başlık yapmış olması ilgi çekicidir. Haberin ayrıntıları şu şekildedir:

Eski: Erkek 17, kadın 15 yaşını ikmal etmedikçe evlenemez. Hakim fevkalade hallerde ve pek mühim bir sebebe mebni olan on beş yaşını ikmal etmiş olan bir erkeğin 14 yaşını bitirmiş olan bir kadının evlenmesine izin verebilir. Karardan önce ana, baba veya vasinin dinlenmesi şarttır.

Yeni: Kadın ve erkek 18 yaşından gün aldıkları takdirde evlenebilirler. Olağandışı durumlarda, 17 yaşından gün alan erkek ve kadın ancak hakim izniyle evlenebilirler.

Yorum: Evlilik yaşının yükseltilmesi ve kadınla erkeğin yaşının eşitlenmesi, özellikle kırsal alanda aile zoruyla küçük yaştaki çocukların evlenmesi önlenmiş olacak ³⁴⁸.

Haberde on madde bu şekilde, önce eski sonra yeni madde verilerek yorumlanmıştır. Yorumlar da tıpkı maddeler gibi kadın lehine olduğu yönünde yorumlar yapılmıştır. Her maddeye bu kadar yer verilmesiyle, okuyucunun konu hakkında geniş bilgiye sahip olması sağlanmıştır. Haberin görselinde (Resim 3.20.) ise, kızgın bir kadın figürü verilmiştir. Bu görsel, başlıktaki erkeğe nafaka maddesiyle bağdaştırılmıştır. Pek çok maddesiyle toplumda kadın erkek eşitliğini sağlayacak olan yeni Anayasa’nın tanıtımı, diğer gazeteler tarafından kadının konumunu güçlendiren, özgürlüğünü ve eşitliğini sağlayan bir gelişme olduğuna vurgu yapılmasına rağmen, Cumhuriyet gazetesi bu haberinde, hem başlıkta hem de görselde erkekler lehine olan maddeyi ön plana çıkarmayı tercih etmiştir.

Resim 3.20. Erkeğe de Yoksulluk Nafakası

30.10.2002 – Cumhuriyet Gazetesi – İstanbul Beyazıt Devlet Kütüphanesi Arşivi

³⁴⁸ “Erkeğe de yoksulluk nafakası”, Cumhuriyet Gazetesi, 30.11.2001.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

30 Ocak 1998 tarihinde, “ ‘Reis’ kocaya son” başlığıyla yayınlanan haberde, aşağıdaki ayrıntılara yer verilmiştir:

Yeni Medeni Kanun Tasarısı, ‘kocanın reisliği’ sona erdirilirken, ‘kadın-erkek’ eşitliği de sağlandı. Eskisinin kabul edilmesinin yıl dönümü olan 17 Şubat’a yetiştirilecek olan yeni Medeni Kanun Tasarısı’nda ‘Koca evlilik birliğinin revidir’ hükmü kaldırıldı. ‘Evlilikte kocanın üstünlüğü’ yerine, ‘karı ve kocanın eşitliği’ kabul edildi. Çocukların velayetinde kocanın oyunun üstünlüğü uygulamasına da son verildi. Çocukların velayeti ve geleceği konusunda kadın ve erkek eşit söze sahip olacaklar³⁴⁹.

Açıklamalarda en çok ‘kocanın reisliğinin kaldırılması ve kadın erkek eşitliğinin sağlanması’ kısmına tırnak işaretleri ile vurgu yapılmış ve okuyucunun dikkati bu noktalara çekilmek istenmiştir. Elbette ki gazetenin, koca reisliğinin kaldırılması olayını eşitlik olarak yorumlaması da, konu hakkındaki görüşünü belli etmekte ve kadın erkek eşitliğini ön plana çıkarmaktadır.

08 Mart 2001 tarihinde, “Kadınlar tasarısı konusunda kuşkulu” başlıklı, geniş yer verilen haberin ayrıntıları şu şekildedir:

TBMM Adalet Komisyonu’nda görüşülmekte olan yeni Medeni Kanun Tasarısı, evlilikte neredeyse bütün hakları erkeğe tanıyan 1926 tarihli yasanın ayrımcı maddelerini değiştirecek. Biz de tasarının neler getireceğini, farklı kesimden isimlere sorduk. Herkes elbette tasarının onaylanmasını istiyor. Ancak bunun pratikte uygulanabileceği konusunda çok umutlu değiller.

Bugün 8 Mart Dünya Kadınlar Günü. Birçok ülkede şenlikler düzenlenecek, konferanslar verilecek, tartışmalar yapılacak. Türkiye’deki kadınların durumu ise daha farklı. Ekonomik krizlerin ağırlığını en çok hisseden onlar oluyor çünkü. Bir yandan mutfaktaki eksilmenin acısını yaşarken, diğer yandan erkeklerden yana kanun maddelerinin altında eziliyorlar. Ancak yıllar süren mücadelenin sonunda, yeni Medeni Kanun Tasarısı’nı Meclis’in gündemine aldırmaı da başardılar³⁵⁰.

Ataerkil ideolojinin, hukukun uygulaması noktasında etkilerini sürdürdüğü görülmektedir. Bu durum hukukun adaletsiz bir kurum olarak algılanmasına sebep olmaktadır. Bu adaletsizlik sadece uygulamada değil, uygulayıcılarının cinsiyeti açısından da kendini göstermektedir. Uygur’un da bahsettiği gibi, hakim ve savcılarının çoğunluğunun erkek olması, verilen kararlarda da etkisini göstermektedir³⁵¹. Haberde hem başlık hem de içerik olarak diğer gazetelerden farklı bir düşünceyi ortaya koymuş ve daha ileri görüşlü, gerçekçi

³⁴⁹ “ ‘Reis’ kocaya son”, Hürriyet Gazetesi, 30.01.1998.

³⁵⁰ “Kadınlar tasarısı konusunda kuşkulu”, Hürriyet Gazetesi, 08.03.2001.

³⁵¹ Uygur, 2015/4: 122.

davranarak, bu kanun kabul edilse bile, mevcut toplum düzeni içinde, pratikte aksaklıklar yaşanacağına dikkat çekilmiştir.

Haberde, yeni Medeni Kanun'un Meclis'te görüşülmesini, kadınların bir 'başarısı' olarak ele alınmış ve olayın tarafları, kadınlar ve Meclis olarak verilmiştir. Haberin ardalan ve bağlam bilgisine bakıldığında, hikayeleştirme tarzında bir anlatım kullanılmış ve okuyucunun farklı bir görüş geliştirmesi engellenmiştir. Bunların yanı sıra konu hakkında mevki sahibi iki kişinin görüşüne de yer verilerek (İstanbul Barosu'ndan Arzu Becerik ve DSP Milletvekili Sema Pişkinsüt), konuya ilişkin bilinç düzeyinin arttırılması amaçlanmıştır. Haber hakkındaki görüşler sadece halk düzeyinde tutulmayıp, üst mevkilere de taşınarak haberin dikkat çekiciliği ve güvenilirliği arttırılmıştır.

3.6.11. 01 Haziran 2005: Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Yürürlüğe Girmesi

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu, ceza kararında hakime geniş takdir yetkisi vermesi, namus saikiyle insan öldürme yerine töre saikiyle insan öldürme kavramının kullanılması gibi pek çok nedenden ötürü eleştirmek mümkündür. Fakat eski yasaya göre yapılan iyileştirmeler ve özellikle de kadınları ilgilendiren maddelerde yapılan ciddi düzenlemeler göz ardı edilmez³⁵².

Reform niteliğinde düzenlemeler içeren Türk Ceza Kanunu'ndaki kadına karşı işlenen suçlar konusunda çağdaş yeniliklerin bulunduğu, başlıca yeni düzenlemeler şunlardır:

Evli – Bekar Kadın Ayrımı: Eski yasada kız-kadın kaçırma suçu, hürriyeti tehdit suçları altından düzenlenmemekte ve kaçırılan kadının evli olması halinde ceza ağırlaştırılmış olarak uygulanmaktaydı (765 Sayılı TCK m.429)³⁵³. Burada hukuksal olarak kadının cinsel özgürlüğü değil, kocanın veya ailenin onuru korumaya alınmıştır. Aynı zamanda bu hüküm kadınlar arasında da (evli – bekar) bir ayrımcılığa sebep olmuştur³⁵⁴.

Yeni TCK'da bu hükmüne yer verilmemiştir. Bu suç, 'hürriyete karşı suçlar' genel başlığının altında 'kişiyi hürriyetinden yoksun kılma' alt başlığı altında düzenlenmiştir (TCK m.109). Suçun cinsel amaçla işlenmesi halinde verilecek cezalar yarı oranında artırılır³⁵⁵.

Evlilik İçi Tecavüz: Yapılan düzenlemeler ile evlilik içi tecavüz suçu, çağdaş gelişmelere uygun, yeni getirilen bir suçtur (TCK m.102/2)³⁵⁶.

³⁵² Benli, 2006: 259

³⁵³ Artuk ve Yenidünya, 2004: 106.

³⁵⁴ Artuk, 2006/4: 35.

³⁵⁵ Ülgen, 2015: 64-65.

³⁵⁶ Yıldız, 2007: 234.

Suçun soruşturma ve kovuşturması, eşin şikayetine bağlı olduğu için, muhtemelen çoğunlukla gizli kalacak ve şikayet edilmeyecektir. Geleneksel anlayış, kadının kocasıyla her koşulda cinsel ilişkiyi kabul etmek zorunda olduğu yönündedir. Kadının vücut bütünlüğü yok sayılmıştır. Bu durum şikayete konu olmasa da, artık yasada bu suça yer verilmesiyle, toplumda böyle bir davranışın onaylanmadığı sembolik olarak da olsa ifade edilmiştir. Aynı zamanda potansiyel suçlular için caydırıcı olacaktır ³⁵⁷.

Töre Cinayetleri: 765 sayılı TCK m. 462’de, zina veya gayri meşru cinsel ilişki sırasında yakalanma halinde işlenen öldürme suçlarında cezanın belli bir oranda indirilmesi öngörülmekteydi ³⁵⁸. Fakat bu yasa, 15 Temmuz 2003 tarihinde, 4928 sayılı Kanun’la yürürlükten kaldırılmıştır ³⁵⁹.

Yeni TCK’da, ‘kasten öldürme’ başlığı altında, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını hükmeden, nitelikli hallerin düzenlendiği kısma “töre saikiyle” ifadesi eklenerek (TCK m.82/k) töre cinayetleri faillerinin en yüksek ceza ile cezalandırılması kabul edilmiştir ³⁶⁰.

Yeni TCK’daki bu değişim tartışmaların bitmesini sağlayamamıştır. Başta kadın örgütleri olmak üzere birçok kesim tarafından, ‘töre saiki’ yerine ‘namus saiki’ ifadesinin getirilmesinin daha doğru olacağı yönünde eleştiriler ortaya çıkmıştır. Bu eleştirilerin ne kadar yerinde olduğu, namus cinayetleri durmadığında anlaşılmıştır. Yasada eksikliğin olduğunu sonradan fark edilmiş ve bu eksiklik Milliyet Gazetesi’nin 22 Aralık 2005 tarihinde yayınladığı habere şu şekilde yansımıştır:

Diyarbakır’da erkeklerle gezdiği için ablasını öldüren 17 yaşındaki M.T.’nin sadece 6 yıl 8 ay hapse mahkum edilerek tahliye olması, töre cinayetlerini yeniden gündeme taşıdı. Kararla 1 Haziran’dan önce töre veya namus cinayeti işleyenlerin yeni TCK’nın indirim hükümlerinden yararlanıp benzer cezalar alacakları, sonra işleyenlerin de ‘aile meclisi’ kararı yoksa tahrik indiriminden yararlanabilecekleri ortaya çıktı.

Yeni TCK’da ‘töre saikiyle adam öldürme’ suçunun haksız tahrik indirimine girmeyeceği düzenlemesi yapılmıştı. Kadın örgütlerinin ısrarına rağmen ‘namus cinayetleri’ ifadesi ise yer bulmamıştı. Yargıtay 1. Ceza Dairesi, bir davada ‘aile meclisi kararı olmadan töre cinayeti olmaz. Bu karar yoksa tahrik indirimi yapılabilir’ yorumunu yaptı ³⁶¹.

³⁵⁷ Centel, 2003: 9-10.

³⁵⁸ Aydın, 2005: 246.

³⁵⁹ T.C. Resmi Gazete, 19.07.2003, Sayı: 25173.

³⁶⁰ Ülgen, 2015: 45-46.

³⁶¹ Milliyet Gazetesi, Töre Cinayetinde ‘İndirim’ e Devam, Tarih: 22 Aralık 2005, s.16

Buna karara göre 1 Haziran'dan sonra cinayeti aile meclisi kararıyla işlemediğini kanıtlayan kişi, eskisinden daha düşük olan indirim maddelerinden yararlanması mümkün olmuştur.

Genital Muayene: Önceki Kanun'da, genital muayenesi yapılması gereken kişilerin, muayene talebini sadece savcı veya hakim talep edebilirdi (CMU m.66/5) hükmüne yer verilmiştir. Yani muayeneye karar verecek merci belliydi fakat muayenenin kapsamı ve koşulları açıklığa kavuşturulmamıştı. Yeni Kanun'da bu sorun giderilmiştir ³⁶².

Bekaret kontrolü, yeni Kanun'da bağımsız bir madde olarak yapılandırılmıştır. Hakim veya savcının kararı olmadan, kişiyi genital muayeneye götüren kişi ya da muayeneyi yapan kişilere üç ay ile bir yıl arasında hapis cezası öngörülmüştür ³⁶³. Ancak bu madde için doğru olan düzenlemede, 'genital muayene yasaktır' ifadesi açıkça kullanılmalıydı. Hakim ve savcının talep etmesi halinde bile, kişinin rızası zorunlu ön koşul olarak belirtilmeliydi ³⁶⁴.

Irza Geçme Suçunda Evlenme: Eski Yasa'da kaçırma, ırza geçme suçlarında birden fazla fail olması durumunda, bu kişilerden birinin mağdur kadın ile evlenmesi halinde, koca için dava ve ceza ertelenir, diğer faillerin davaları ise düşerdi (TCK m.434) ³⁶⁵. Toplumda kadının bakire olması, çok fazla önemsendiği için mağduru korumak adına bu madde düzenlenmiştir. Fakat bu hükümle hem mağdurun kararı baskı altına alınmış oluyor hem de, onur kırıcı bir durum ortaya çıkıyor ³⁶⁶. Ayrıca faillerden birinin evlenmesiyle diğerlerinin de ceza almaktan kurtuluyor olması yanlış bir uygulama olarak değerlendirilmiştir ³⁶⁷.

Yeni Kanun'da, Irza geçme suçu kapsamında, mağdurun faillerden biri ile evlenmesi halinde, cezanın ertelenmesi ve düşmesine dair hüküm ve bunun yanı sıra evli-bekar kadın, bakire kadın / bakire olmayan kadın ayrımını vurgulayan hükme ³⁶⁸ yer verilmemiştir.

Tüm bu maddelerin yanı sıra:

'Kadın, kız ayrımı' biçimindeki tanım madde metninden çıkarılmıştır ³⁶⁹.

Zorla ırza geçme ve zorla ırza tasaddi kavramları kaldırılarak yerine cinsel saldırı ve çocukların cinsel istismarı kavramları kullanılmıştır ³⁷⁰.

³⁶² Centel, 2001: 505.

³⁶³ Yurtcan, 2015: 136.

³⁶⁴ Cedaw Türkiye Gölge Raporu, Ocak 2005: 6.

³⁶⁵ Tezcan, Erdem, Önok, 2012: 343.

³⁶⁶ Centel, 2003: 84.

³⁶⁷ Kanbur, 2015: 4188.

³⁶⁸ Centel, 2005: 23.

³⁶⁹ Benli, 2006: 251.

³⁷⁰ TCK Kadın Çalışma Grubu (ed.), 2003: 26 ve 34.

Cinsel saldırının tanımı yapılmış ve cinsel saldırı suçunun temel şekli tanımlanmıştır. Cinsel saldırının vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi bu suçun nitelikli hali olarak tanımlanmıştır (TCK m.102/1 ve m.102/2) ³⁷¹.

Yeni Ceza Kanunu, hakime çok fazla takdir yetkisi vermesi, istek dışı oluşan sarhoşluğun cezasızlık nedeni olarak kabul edilmesi gibi bir çok nedenden eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak, özellikle kadınları kapsayan maddelerde yapılan iyileştirmeler, getirilen eşitlikler vb. göz ardı edilemeyecek niteliktedir.

Milliyet Gazetesi Haberleri

27 Eylül 2004 tarihinde, “Hayatımıza yeni düzen: Yeni TCK, gündelik yaşamımıza neler getirecek?” başlığı ile ele alınan haberde, yeni TCK’dan alınan bazı maddeler, resimler üzerinde örneklendirilerek açıklanmıştır. “Tecavüz” başlığı altında:

Tecavüzcü, mağdurla evlenerek hapis cezasından kurtulamayacak. Tecavüz suçlarında iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezası verilecek. Tecavüzün vücuda bir organ ya da cisim sokularak, nüfuz kullanılarak, akrabaya karşı, silahla veya birden fazla kişi tarafından işlenmesi halinde bu ceza yarı oranında artırılabacaktır.

Mağdurun ruh sağlığı bozulursa ceza 10 yıldan az olmayacak, ölüm halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis verilecek ³⁷².

Bu açıklamada olduğu gibi diğer maddeler de aynı şekilde, maddenin eski haline de vurgu yapılarak değişen maddeler ve uygulanacak cezalar verilmiştir. Haberin ayrıntılarında bilgi verme ön planda tutulmuştur. Fakat haberde kullanılan resimler (Resim 3.21.) dikkat çekicidir. Örneğin tecavüz suçu için hazırlanan görselde, bir erkek, kadını yere yatırmış ve kolunu tutarak zor kullanırken, kadının direnç halinde olması resmedilmiş. Diğer bir resim de haksız tahrik (töre, namus cinayetleri) maddesine yapılmıştır. Bir adam diğerini kalbinden bıçaklarken, diğer adam da kanlar içinde gösterilmiştir. Son olarak da işkence maddesi için verilen resimde, çıplak bir adam kanlar içinde kollarından bir tahtaya asılı olarak verilmiştir. Bu üç resim de, haberleri örneklendirmekten ziyade, suçları yeniden üretmektedir. Görüntüsüyle rahatsızlık veren bu resimler, haberin ilgi çekebilmesi için yapılmıştır.

³⁷¹ Özçelik & Biçer (ed.), 2005: 63.

³⁷² “Hayatımıza yeni düzen: Yeni TCK, gündelik yaşamımıza neler getirecek?”, Milliyet Gazetesi, 27.09.2004.

Resim 3.21. Hayatımıza Yeni Düzen

27.09.2007 - Milliyet Gazetesi

http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/MBzn0pDNIJZXAb4ygn5ERw_x3D__x3D_

26 Mayıs 2005 tarihli ve “Töre değil, namus cinayeti” başlıklı haberde, yeni TCK’da yer alan töre saikiyle adam öldürme suçunun düzenlenmesine ilişkin getirilen ‘namus saikiyle adam öldürme’ teklifi hakkında bilgi verilmiştir. Açıklamalar şu şekildedir:

TBMM Töre Cinayetlerini Araştırma Komisyonu’na gönüllü üye olan CHP Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Vedat Melik, törelerin ‘adam öldürmeyi emretmediğini’ belirtti. Melik, Yeni Türk Ceza Kanunu’nda (TCK) ‘nitelikli adam öldürme’ suçu sayılarak indirimden yararlanmasını önleyen ‘töre cinayetleri’ nin adını ‘namus cinayeti’ olması gerektiğini söyledi. Komisyona üye kadın kolların konu hakkındaki bilgilerinin çok yüzeysel olduğunu savunan Melik, namus cinayetlerinin nitelikli adam öldürme suçunun kapsamı dışında bırakıldığını ve bu yüzden ceza verilirken indirimden yararlanacağını belirtti ³⁷³.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet uygulamaları toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Afrika’da kocası ölen kadınlar, kocalarıyla birlikte yakılması, Hindistan’da kadınların sünnet edilmesi örnek gösterilebilir ³⁷⁴. Namus cinayeti de toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir türüdür. Yeni Türk Ceza Kanunu’nda, töre saikiyle kasten adam öldürme suçu, nitelikli suçlar kapsamına alınmıştır. Bu düzenleme namus cinayetlerini de kapsıyor gibi gözükse de, kapsamamaktadır ³⁷⁵. Töre cinayeti, kadının ‘uygunsuz’ davranışlarıyla ailesinin namusunu kirlettiği öne sürülerek aile bireyleri tarafından verilen ölüm cezasıdır. Namus cinayeti ise, yine kadının ‘uygunsuz’ davranışının, eşinin, babasının ya da erkek kardeşinin ‘kişisel’ namus anlayışını ihlal etmesi sonucunda işlenen cinayettir. Töre cinayetinde aile

³⁷³ “Töre değil, namus cinayeti”, Milliyet Gazetesi, 26.05.2005.

³⁷⁴ O’Toole-Schiffman, 1997: 6

³⁷⁵ Göztepe, 2005: 43.

üyelerinin kararı gerekirken, namus cinayetinde daha bireysel nitelikler söz konusudur, bu sebeple daha kapsayıcıdır ³⁷⁶.

Yasa koyucu, aşiretin devamlılığı için işlenen cinayetleri nitelikli olarak görüp cezayı arttırırken, erkeğin kadın üzerindeki tahakkümünün devamlılığı için işlediği namus cinayetlerine aynı özen gösterilmemiştir. Halbuki her iki cinayette de, ataerkil sistem tarafından kadının bedeninin ve davranışlarının kontrolü söz konusudur ³⁷⁷. Haberde, kadına şiddet uygulayan faillerin yargılanması ve cezalandırılmasında, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına yer verilmemesi gerektiğine ³⁷⁸ dikkat çekilmek istenmiştir. O dönemde gündemi meşgul eden, töre cinayetleri ile ilgili bu tartışmayı gazete de okuyucusuna yansıtmış, ‘töre saikiyle adam öldürme’ ifadesinin neden yanlış olduğunu gerekçeleriyle ve sonuçlarıyla bölgesel uyuma dikkat edilerek anlatmıştır. CHP Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Vedat Melik’in bu konu üzerine açıklamaları verilerek, konuya ilişkin farkındalık arttırılmak istenmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi Haberleri

2 Temmuz 2004 tarihinde “Töre cinayetine garip yaklaşım: Yargıtay temsilcisi: Bir erkeğin, kardeşinin fuhuş yapmasına olumlu bakabileceği düşünülebilir mi?” başlığıyla dikkat çeken haberin ayrıntıları şu şekildedir:

Meclis Adalet Komisyonu’ndaki görüşmelerde CHP’li milletvekillerinin önergesiyle töre cinayeti ‘nitelikli adam öldürme suçu’ kapsamına alındı. Bazı AKP’lilerin ret oyuna karşılık töre cinayetine ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası verilmesi de kabul edildi. Yargıtay 1. Ceza Dairesi Başkanı Osman Şirin’in haksız tahrik maddesiyle ilgili sözlerini CHP’li Orhan Eraslan ‘gelenekçi yaklaşım’ olarak değerlendirerek tepki gösterdi ³⁷⁹.

Yargıtay temsilcisi, bir erkeğin, kadının cinselliği ve bedeni üzerinde inisiyatif sahibi olduğunu düşünerek, erkeğin şiddetini/cinayetini hem toplum hem de yasalar önünde kabul görülebilir olduğu şeklindeki yorumu gazete tarafından eleştirilmiştir. Bu sebeple, Yargıtay temsilcisinin yorumuna olan tepkisini başlığa taşıyarak bu açıklamayı ‘garip yaklaşım’ olarak değerlendirmiştir. Sakman’a göre, ataerkil kuralların hakim olduğu toplumlarda erkekler, cinsellik üzerinden kadın üzerinde tahakküm kurmaya çalışırlar ³⁸⁰. Mevcut sistem, erkeğin cinsel şiddet (kadın sünneti, tecavüz, namus cinayeti vb.) gibi davranışlarla kadın üzerinde

³⁷⁶ Karınca, 2011: 40.

³⁷⁷ Karınca, 2011: 41.

³⁷⁸ Uygur ve Çağlar, 2013: 128.

³⁷⁹ “Töre cinayetine garip yaklaşım: Yargıtay temsilcisi: Bir erkeğin, kardeşinin fuhuş yapmasına olumlu bakabileceği düşünülebilir mi?”, Cumhuriyet Gazetesi, 02.07.2004.

³⁸⁰ Sakman 2012: 7.

hakimiyet kurmasına izin verir hatta destekler ³⁸¹. Sonuç olarak, bu düzene yasa uygulayıcıların da destek olmaması ve bir erkeğin, kadına şiddet uygulamasının sebebi olarak ‘namusunu’ göstermesi durumunda, bu iddiasının savcılar tarafından göz ardı edilmesi gerekmektedir ³⁸².

Haberin devamında bu değişikliği sağlayan “iyi” kişiler olarak CHP milletvekilleri, kararın karşısında duran “kötü” kişiler olarak da AKP milletvekilleri verilmiştir. Bu durum, ‘bazı AKP’lilerin ret oyuna rağmen kabul edildi’ ifadesinden açıkça anlaşılmaktadır.

09 Temmuz 2004 tarihinde, “Keyfi bekaret kontrolüne son” başlığıyla yayınlanan haberde, “TBMM Adalet Komisyonu’nda, Türk Ceza Yasa Tasarısı’nın keyfi bekaret kontrolüne yasak getiren maddesi kabul edildi. Buna göre, yetkili hakim ve savcı kararı olmaksızın kişiyi genital muayeneye götürenlere 3 aydan 3 yıla kadar hapis cezası verilecek ³⁸³.” ayrıntılarına yer verilmiştir. Haberin başlığından gazetenin konu hakkındaki görüşünün olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Haberin devamında, “Komisyona gelen kadın dernekleri temsilcileri ise bekaret kontrolünün tamamen yasaklanmasını istedi.” cümlesine yer verilmiştir. Burada önemli bir ayrıntıya dikkat çekilmek istenmiştir. Karınca’nın da belirttiği gibi, aileler ya da yurt, okul gibi kuruluşların yöneticileri tarafından zorla yapılan bekaret kontrolleri, genç kızların intiharlarına bile neden olmaktadır. Bu açık bir şekilde insan hakları ihlalidir ³⁸⁴. Yeni Türk Ceza Kanunu’nda bekaret kontrolüne getirilen düzenlemede, muayene için karar verme yetkisi hakim ve savcılarla kısıtlanmıştır ancak ‘yine’ kadının rızası ön koşulu getirilmemiştir ³⁸⁵. Bu sebepten dolayı da, bu madde için insan hakları ihlali ortadan kalkmamıştır.

Hürriyet Gazetesi Haberleri

26 Eylül 2004 tarihinde, “Yeni TCK Meclis’ten geçti” başlığıyla verilen haberde kısa bir özetten sonra bazı önemli maddelerin ayrıntılarına da yer verilmiştir. Bu maddeler arasında kadınları konu alan, sadece ‘haksız tahrik indirimi’ maddesi yer almıştır. Aşağıda haber girişi ve haksız tahrik indirimi maddesinin ayrıntıları verilmiştir:

Avrupa Birliği kriterlerine uyum sağlamak amacıyla hazırlanan Türk Ceza Kanunu (TCK) tasarısı TBMM’nin olağanüstü toplantısında kabul edildi. Türkiye, yeni ceza kanunuyla Avrupa Birliği (AB) üyesi olma hedefini gerçekleştirmek için tarihi bir adım daha attı.

-HAKSIZ TAHİRİK” İNDİRİMİ-

³⁸¹ Walby, 1990.

³⁸² Uygur ve Çağlar, 2013: 128.

³⁸³ “Keyfi bekaret kontrolüne son”, Cumhuriyet Gazetesi, 09.07.2004.

³⁸⁴ Karınca, 2011: 42.

³⁸⁵ Moroğlu, 2009: 45.

Kamuoyunda, ‘töre’ veya ‘namus cinayeti’ olarak adlandırılan akraba içi öldürme suçlarında uygulanan haksız tahrik indirimi uygulaması değiştirildi. Buna göre, ‘haksız tahrik’ için haksız bir fiilin varlığı aranacak.

Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine 18 yıldan 24 yıla kadar, müebbet hapis cezası yerine de 12 yıldan 18 yıla kadar hapis cezası verilecek. Diğer durumlarda, verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilecek ³⁸⁶.

Haber girişinde verilen, Türk Ceza Kanunu kabulü ile Türkiye’nin Avrupa Birliği için tarihi bir adım ‘daha’ attığından söz edilmiştir. Haberin alt metninde, ‘yapılan hukuksal düzenlemelerde amaç gerçekten kadın erkek eşitliğini sağlamak mı yoksa AB’ye girmek için atılması gereken adımlardan biri olduğu için mi yapıldı’ şeklinde bir irdeleme vardır. İktidarın düzenlediği kadın politikalarını, samimi bulmayan bir anlatım söz konusudur.

1 Haziran 2005 tarihinde, “Yeni TCK ile yeni hayat” başlığı ile yayınlanan haberin, girişinde verilen açıklama şu şekildedir:

Hayatımızı baştan aşağı değiştirecek olan yeni Türk Ceza Kanunu, üzerindeki tartışmalar sona ermeden bugün yürürlüğe giriyor. TCK’nın yanı sıra Ceza Muhakemesi Kanunu ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanun da bugünden itibaren yürürlükte olacak. Yeni TCK hayatımızı şöyle etkileyecek: ... ³⁸⁷

Haberde, toplumdaki birçok düzeni etkileyecek olan yeni TCK’nın bazı tartışmalı maddelerinin açıklığa kavuşturulmadan yürürlüğe girecek olması eleştirilmiştir. Bunların hangi maddeler olduğu belirtilmemiş, okuyucunun bildiği var sayılmıştır. Kılıç’ın da belirttiği gibi, yeni TCK, bazı kurumlar için önemli değişiklikler getirdiği ve modern bir kanun olduğu söylenebilir, fakat bu değişikliklerin eşitliği tam anlamıyla sağlayan, insanı ön planda tutarak bir devrim yaptığı söylenemez ³⁸⁸. Mal ayrılığı yasasının, yasadan önceki evlilikleri kapsamıyor olması da çoğu kadın için mağduriyet yaratmaktadır ³⁸⁹. Örneğin, namus cinayetlerinin yeni TCK kapsamına alınmadığı için bu konuda kadını koruyamamaktadır ³⁹⁰. Kanunların anlaşılabilirliğinde da sıkıntılı yerler vardır. Tanım yapılırken, tanımı yapılan kelimeyle tanım yapılmaktadır; TCK’nın 105/1. Maddesi cinsel taciz tanımı: “Bir kimseyi

³⁸⁶ “Yeni TCK Meclis’ten geçti”, Hürriyet Gazetesi, 26.09.2004.

³⁸⁷ “Yeni TCK ile yeni hayat”, Hürriyet Gazetesi, 01.06.2005.

³⁸⁸ Kılıç, 2008: 169.

³⁸⁹ Berktaş, 2011: 18

³⁹⁰ Karınca, 2011: 41

cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi...³⁹¹ ” bu gibi örnekler çoğaltılabilir. Haberin devamında ise şu açıklamalar yer almıştır:

79 yıllık TCK’nın yerine yenisi yürürlüğe girerken, yargıda da büyük sancı yaşanıyor. Adliyelerde, 79 yıllık yerleşik uygulamayı sil baştan değiştiren yeni TCK nedeniyle, ‘Bu yaştan sonra öğrenci gibi ders çalışıp, kanun mu öğreneceğiz’ diyen 400 hakim ve savcının istifaya hazırlandığı belirlendi. Bu hakimlerin istifa dilekçelerini hazırladıkları, önemli bir bölümünün de Adalet Bakanlığı’na emeklilik dilekçelerini verdikleri öğrenildi. Toplu istifanın yargıda büyük boşluk ve deprem yaratacağı öne sürülüyor³⁹².

Bu açıklamalarla ilk kez TCK’nın yürürlüğe girmesiyle ortaya çıkan farklı bir sonuca vurgu yapılmıştır. ‘79 yıllık yerleşik uygulamayı sil baştan değiştiren yeni TCK’ yorumu ile de, okuyucuyu yeni TCK’yı sorgulamaya yöneltten bir durum söz konusudur. Bu açıklamalarda Hürriyet gazetesi, diğer haberlerin aksine TCK’yı savunan bir tutum sergilememiştir. Bunun yanı sıra, çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu hukukta, karar veren merci olarak hakimlerin yeni TCK’ya olan tepkileri, kadın erkek eşitliğini hukukta uygulamanın ne kadar güç olduğunu göstermektedir.

3.7. Türkiye’deki Kadın Politikalarının Genel Değerlendirmesi ve Çözüm Önerileri

Türkiye’de kadın alanındaki mevcut sorunların çoğu kemikleşmiş sorunlar olduğu için, kısa bir süre içinde bu sorunlara köklü çözümler bulunmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır. Fakat mevcut problemleri adım adım çözüme kavuşturmak için bakanlık daha sık saha araştırmaları yapmalı ya da yaptırmalı. Sorunların çözümü sürecinde ilgili sivil toplum örgütlerinin de sürece dahil edilmesi, sorunların daha hızlı tespit edilmesi ve çözüme kavuşmasını sağlayacaktır.

Türkiye’de kadın sorunları üzerine, büyük oranda veri eksikliği bulunmaktadır. Kadınlarla ilgili bu veri eksikliği, yapılan ve yapılacak olan çalışmaların da yetersiz kalmasına sebep oluyor ve bu nedenle de kadın alanında yapılan çalışmaların etkileri topluma yansımıyor.

Bakanlık kadın sorunlarıyla ilgili pek çok toplantı ve araştırma yapıyor. Fakat bu çalışmalar, problemlerin asıl sahipleriyle yapılamaması sebebiyle, çözüm önerileri kağıt üzerinden uygulamaya geçmede yetersiz kalıyor.

Geleneksel değerler ve cinsiyetçi roller çerçevesinde ortaya çıkan yasaklar ve engellemelerin birçoğu, son otuz yıl içinde gerek yasalar gerek politikalarla kaldırılmıştır.

³⁹¹ Demirağ, 2007: 217.

³⁹² “Yeni TCK ile yeni hayat”, Hürriyet Gazetesi, 01.06.2005.

Hukuksal açıdan bakıldığında Türkiye’de kadınların gelişip, özgürleşeceği potansiyel bir alan vardır. Ancak bu, hukuk alanının ataerkil izler taşımadığı, yapılan düzenlemelerin kadınların statüsünde direkt olarak bir iyileşme sağladığı anlamına gelmemektedir. Kanunlardaki belirsizliklerin uygulamalarda kişisel inisiyatiflere, bunun ise geleneksel normlara dayanan yargılara olanak sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, Leyla’ya göre, kadın ve erkeğin yasalar önünde eşit olmaları, uygulamada yaşananlarla örtüşmemektedir ³⁹³. İktidar başta olmak üzere, ilgili kurumların takındığı tavır ve söylemleri, bu potansiyelin kaderini belirleyecektir. Sorunların çözümüne yönelik uygulanan politikaların daha sonra takibi yapılmazsa ve sürecin aksaklık yaşadığı yerde yeni çözümler getirilmezse, Türkiye’deki kadın problemleri yeniden ortaya çıkacaktır.

Kadın sorunlarını ele alan çalışmaların, gerçek bir çözüm sağlayamamasında, ataerkil toplum yapısı göz ardı edilemez bir paya sahiptir. Kadınlar tarihin her döneminde ikinci planda görülmüş ve ataerkil görüşün sınırlandırdığı alana hapsedilmek istenmiştir. Toplumun İslami değerlerle yönetildiği zamanlarda, din bir araç olarak kullanılmış ve kadınlar ataerkil zihniyetin ürettiği yasaklarla sindirilmek istenmiştir. Laikliğin olduğu dönemde ise, uygulamalar değişse de, toplumun kökleşen anlayışı değiştirilemediğinden kadın yine toplumda görünmez kılınmıştır.

Kadınların uzunca bir dönem, ev içi emeğinin ücretlendirilmediği düşünüldüğünde, günümüzde kadının toplumsal statüsünün yükseldiği söylenebilir. Fakat yine de, toplumun yarısını oluşturan kadınların, hak ettikleri konumda olmadıkları da bir gerçektir. Elbette ki bu durumun en önemli etkeni toplumun kalıplaşmış yargılarıdır.

Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınların ikinci plana itilmesinde en büyük etkenlerden biridir. Kadınlar, biyolojik faktörlerin de etkisiyle, güçsüz gösterilmektedir. Bu da kadının sadece anne, eş, bakıcı gibi rollerin içine sıkışmasına yol açmaktadır. Kadın kamusal hayatta var olmak istese bile kadına dayatılan toplumsal roller hep bir engel olarak karşısına çıkmaktadır.

Ataerkil zihniyetin bir uzantısı olan namus kavramı, aralarında Türkiye’nin de bulunduğu birçok toplumda etkili bir ideolojidir ve ataerkil sistemin kadına uyguladığı baskıyı daha da derinleştiren bir boyuttur.

Türkiye’de, ‘Kadının namusunu korumak’ amacıyla kadınları eve kapatan, ekonomik, sosyal, kültürel, eğitim özgürlüğünü kısıtlayan anlayışın hakim olduğu kesim az değildir. Namus sebebiyle kadınlar öldürülmektedir ve buna rağmen hala namus kavramına yasalarda yer verilmiyor (töre saikiyle adam öldürme ifadesi geçiyor ama bu ifade namus kavramını tam

³⁹³ Leyla, 1999: 100.

anlamıyla kapsamamaktadır). Yasalar bir yana, son yıllarda iktidarın da kadın aleyhindeki söylemleri, kullanılan ayrımcı ve aşağılayıcı dil, failleri cesaretlendirmekte ve bu doğrultuda cinayet ve şiddet olaylarının da artmasına sebep olmaktadır.

Tüm bu anlatılanların birleşiminde, kadın erkek eşitliğinin sağlanamaması, şiddetin ve cinayetin artması, kadınların toplumda ikincil planda olmasının en önemli nedenlerinden biri de eğitim faktörüdür. Devletin yıllar boyunca, kadın sorunları alanında etkili ve geçerli bir politika benimseyememesi bir yana, eğitim adına da tatmin edici bir politikanın olduğu söylenemez ³⁹⁴. 2000’li yıllarda bile Türkiye’de yaşayan bir çok kadının yaşamında, hala yasalarda geçen!, eşitlik ve insan hakları yerine, toplumsal cinsiyet temeline dayanan gelenekler ve adetler ağır basmaktadır ³⁹⁵. Geçerli yasalar teori de kalıp, uygulamada eksik ya da başarısız olmasının yanında, eğitim eksikliğinden de güçlü bir şekilde söz edilebilir. Günümüzde, Türkiye’de hala okur-yazarlığı olmayan kadın oranı %9,2’dir ve bu oranla, okur-yazarlığı olmayan kadınlar erkeklerden beş kat daha fazladır ³⁹⁶. Verilen sağlam eğitimlerle kadının haklarından haberdar olması sağlanmalıdır. Bunların yanı sıra eşitlik, insan hakları gibi konularda kadının eğitimi kadar erkeğin eğitimi de büyük önem arz etmektedir.

Sonuç olarak, eşitlik ve insan hakları temelinde hazırlanan yasaların yanında, iktidar da söylemlerinde bunlara sık sık yer vermelidir. İktidar, hem kadın statüsü adına vereceği ‘olumlu’ mesajlarını kamuoyuna aktarılmasını sağlamak için hem de kadın erkek eşitliğini sağlama ve toplumun eğitimi amacıyla, ülkenin en ücra köşelerine bile ulaşabilen medya organlarını etkili bir şekilde kullanılmalıdır. Çünkü geliştirilen politikalar, toplumun ataerkil zihniyeti değiştirilmediği sürece etkili sonuçlar vermeyecektir. Geçici çözümlerle kalıcı sonuçlar beklemek yanlış olacaktır.

³⁹⁴ Alisbah Tuskan, 2013.

³⁹⁵ Ajas İlkkaracan, 2007, http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0607.html. (erişim tarihi: 23.04.2016).

³⁹⁶ Türkiye İstatistik Kurumu, 2016.

SONUÇ

Kadın olmadan erkek, erkek olmadan kadın eksiktir. Biyolojik olarak kadının da erkeğinde farklı alanlarda üstünlüğü vardır fakat insan hakları alanında her ikisi de eşittir, eşit olmalıdır.

Kadının statüsünün yükseltilmesi ve cinsler arası eşitliğin sağlanması bir kadın sorunu değildir, insan hakları sorunudur. Bu sorunun çözümü, adaletin ve gelişmişliğin şartıdır. Kuşkusuz bir ülkenin, kültürel, sosyal, politik, ekonomik ve çevresel olarak kalkınmışlığının göstergesi, o ülkedeki kadın erkek eşitliğinin seviyesiyle doğru orantılıdır ³⁹⁷.

Kadın hakları konusu, şüphesiz ki insan hakları çerçevesinde şekillendirilmelidir. Fakat sadece insan haklarıyla, ‘kadın haklarının özgürlüğü’ sorununun çözüleceğine inanmak doğru olmaz. Toplumsal bakış açısı, ailedeki ‘hiyerarşi’ ve iktidar söylemleri için de bir düzenleme yapılması şarttır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği; bir toplum içindeki kadınların ve erkeklerin cinsiyetleri sebebiyle ayrımcılığa uğramadan eşit hak ve koşullara sahip olmaları demektir ³⁹⁸. Bir toplumdaki tüm insanların, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet söylemleriyle sınırlandırılmadan her alanda özgürce kendi tercihlerini yaşayabileceği bir yapı sağlanmalıdır. Ülke içindeki toplumsal ve ekonomik istikrarın temeli, kadın erkek eşitliğiyle ilişkili bir durumdur. Cinsler arası eşitsizlikler kaldırılmadan, ülkelerin tam manasıyla kalkınması olanaksızdır.

Kadın alanındaki sorunlar ve eşitsizlikler, çoğu ülkenin büyük bir sorunu olmasına rağmen, toplumun birçok alanında yaşanan bu sorunların tespit edilmesi ve çözülmesi hızlı ve basit bir süreç değildir. Bu açıdan devletlere büyük sorumluluk düşmektedir. Ülkelerin taraf olduğu sözleşmelerde, devletlerin kadın sorunlarını çözmekten ve kadın erkek eşitliğini sağlamaktan sorumlu oldukları açıkça belirtilmiştir. Bu sorunların, gerekli plan ve programlara yerleştirilmesi ve yasalarla çözümün desteklemesi şeklinde uygulanacak yöntem de açıklanmıştır ³⁹⁹. Bu sebepten, toplumda eşitliğin sağlanması, kadın sorunlarının çözümü ve bunların devlet tarafından uygulanması demokrasinin bir gereğidir ve bu devletten talep edilmelidir. Fakat daha geniş bir çerçeveden bakmak gerekirse, Türkiye’deki kadın problemlerinde, sorun yasalar ya da politikalarda değil, bu yasalar ve politikaların uygulanmamasında! Seçmenin yüzde 50’sini oluşturan kadınların ilgisini çekebilen partilerin

³⁹⁷ KSGM, 1995: 3.

³⁹⁸ Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu, 2015: 2

³⁹⁹ Terzi, 2004: 123-138.

kazanma şansı daha yüksek görülmektedir ⁴⁰⁰. Bu sebeple, çoğu hükümetin, seçim zamanı kadın problemlerine, hükümet programlarında yer vermelerinin sebebi çoğu kez kadın seçmenin oyunu kazanarak yüksek oy almaya yönelik stratejiler olmuştur ve uygulanacağı söylenen politikalar kağıt üzerinde kalmıştır. Muhafazakar görüşlü hükümetlerin, genel kadın politikası ise, mevcut yasalar ve imzalanan uluslararası sözleşmelerin uygulanmaması üzerine olmuştur. Bu sebepten yargı da bu temelde hareket ederek cinsiyetçi davranmış ve davranmaktadır. Yasalarda kadına şiddetin cezaları açık olarak verildiği halde, mahkeme çoğu kez erkeği korumayı tercih etmektedir.

Kadınlar, toplumun birçok alanında çok çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sebepten, kadın sorunlarını tek bir etkene bağlamak elbette yanlış olur. Yasalar, hükümetin söylemleri ve tutumları, toplumun zihniyeti, eğitim seviyesi, kadının bilinçlendirilmesi gibi pek çok faktörü içinde barındıran karmaşık bir sorundur. Hem zihniyet değişikliğinin sağlanmasını, hem de iktidarın kadın statüsü adına vereceği ‘olumlu’ mesajların kamuoyuna aktarılmasını sağlamak için, ülkenin en ücra köşelerine bile ulaşabilen en etkili paydaş medyadır.

Uzun yıllardır yaygın kullanımıyla dikkat çeken medya, hem birey hem de toplum çapında, düşünceleri ve davranışları değiştirebilen, yeni değer yargılarının oluşmasını sağlayabilen, toplumun kültürel ve sosyal yapısını belirleyebilen etkili bir güce sahiptir. Toplumdaki pek çok davranış kalıpları, medya vasıtasıyla bireylere aktarılır, öğretilir ve içselleştirilir. Özellikle de görsel medya ile kitlelere pek çok sayıda farklı mesaj, hızlı bir bilgi akışıyla iletilir.

Medya ve siyaset arasındaki ilişki, çoğu kez karşılıklı çıkar ilişkisine dayanırken, bazen de bir çatışma hali söz konusudur. Elbette ki bu durum bazen net bazen gizil olarak medyaya yansımaktadır. Özellikle gazeteler ele alındığında, gazetenin iktidara yakınlığı ve uzaklığı olarak tanımlanan nedenlerin, haberin içeriği ve özellikle haberin söylemi üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Örneğin hükümetin çıkardığı bir kadın politikası, gazetenin iktidarla olan ilişkisi çerçevesinde okuyucuya yansımaktadır. Alınan bir karar ‘başarılı’ olarak da yansıtılabilir, ‘işe yaramaz’ olarak da yansıtılabilir. Bu mesajlar her zaman bu kadar net bir şekilde verilmeyip, metnin arka planında gizil mesaj olarak da verilmesi mümkündür. Haberlerin bu şekillerde yansıtılışı, kamuoyunun düşüncelerine etki edeceği için, kadın alanındaki gelişmelerin, Türkiye’de siyasi kesim ve medya arasındaki ilişkiler ağı çerçevesinde, günlük gazetelerde yayınlanan haberlerin söylemine yansımalarını ortaya koymak büyük önem taşımaktadır.

⁴⁰⁰ Demir, 2002: 57.

Siyasi partilerin, kadın politikaları ve söylemi toplumsal değişkenlerle, egemen ideolojinin erilliğiyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Toplumun fıkırsel, toplumsal, kültürel ve politik değişimi sürecinde kadın-erkek eşitliğini sağlamak konusunda, siyasi partilerin önemli bir rolü vardır. Siyasi partilerin, kadın ve erkeğin taleplerine ne ölçüde eşit yaklaştığı, hangi cinsin ihtiyaçlarına öncelik verdiği ve bu bağlamda söylemlerini oluşturduğu önemli bir analiz sorusudur. Hakim ideolojiyle biçimlenen iktidar ilişkileri, toplumsal cinsiyet kimliklerini, kadın ve erkeğin taleplerini ne ölçüde siyasal kesimde görünür kılmaktadır? Günlük gazetelerdeki haberleri, oluşturduğu söylem içinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini gözetmekte midir? Bunun yanı sıra, demokrasinin en önemli ayağı olan siyasi partilerin ideolojilerindeki kadın söylemi, haber metinlerine nasıl yansımaktadır?⁴⁰¹ Bu ve benzeri sebeplerden medya organlarının çözümülenmesi, hakim ideolojinin nasıl bir işleyişi olduğuna ve toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl değiştirilip dönüştürüldüğüne dair zengin bir alan teşkil etmektedir. Bu yüzden medya temsillerinin analizi, bir toplum içindeki kadın kimliğine ait kabulleri açığa çıkarmada ve bu kabulleri değiştirip dönüştürme noktasında önemli bir araçtır. Bu bilgiler ışığında, van Dijk'ın eleştirel söylem analiz yöntemi kullanılarak 1990-2007 tarihleri arasında Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde, hükümetlerin düzenlediği kadın politikalarına ilişkin haberler makro ve mikro açıdan analiz edilmiştir.

Bu çerçevede, Milliyet gazetesinin genel bir analizi yapıldığında, belirlenen dönemler içinde iki farklı eğilimde olduğu görülmüştür. 1990 yılından Tansu Çiller'in başbakanlığına kadar (Haziran 1993), kadın politikalarının konu edinildiği haberler arka planda kalmıştır. Genel olarak iktidar partisinin düşüncelerine yer verilmiş ve erkek egemen ideolojinin eleştirisi haberlere çok fazla yansıtılmamıştır. Haberlerde kadın erkek eşitliği, kadınların özgürlükleri gibi konular ön plana çıkarılmamış ve ataerkil ideoloji çerçevesinde kadın kimlikleri tanımlanmıştır. Çiller dönemiyle birlikte bu çizgileri değişerek, kadın erkek eşitliği sorgulanır, kadın hakları ve özgürlükleri savunulur olmuştur. Kadın derneklerinin istekleri, itirazları, mücadele alanları, farkındalık yaratılarak haber yapılır olmuştur. Milliyet gazetesinin değişen çizgisi sebebiyle, haberlerdeki cümle ve dizinsel yapılarındaki ifadeler ve kelime seçimleri, taraf oldukları düşünce doğrultusunda farklılık göstermiştir. Haber metinlerinde, haberin retorikini kuvvetlendirmek için, kanaat önderlerinin görüşlerine, istatistiksel bilgilere ve fotoğraflara yer verilmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, Atatürk ilke ve devrimlerini temel almış ve haberlerini de genel olarak bu düşünce çerçevesinde hazırlamışlardır. Kadın erkek eşitliğini ve kadının bağımsızlığını engelleyen, kadının ikincilliğini perçinleyen, ataerkil düzeni meşrulaştıran

⁴⁰¹ Kaylı, 2013: 393.

söylemleri, politikaları ve uygulamaları eleştiren, bu yöndeki kaygı ve endişeyi dile getiren haberlerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Haberlerde genellikle, kadın-erkek eşitliği çağdaş, laik bir cumhuriyetin en önemli göstergesi olarak vurgulanmaktadır. Cumhuriyet gazetesi haberlerinin ardalı ve bağlam bilgisi incelendiğinde, bazı istisna haberler haricinde kadın politikaları ve kanunlar eşitlik, bağımsızlık, özgürlük, kadın ve insan haklarıyla bağlantılı olarak ele alınmıştır. Cümle ve söz dizinsel yapısına bakıldığında, açık ve net ifadeler kullanıldığı ve eşitliği savunan egemen ideolojisinin, kelime seçimlerine de yansıdığı görülmüştür.

Son olarak Hürriyet gazetesi, eşitlik, özgürlük, kadın hakları, insan hakları vb. konulara karşı Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleri gibi net bir çizgisinin olduğunu söylemek zor. Haberlerde çoğunlukla partilerin ve söylemlerinin eşit temsil edildiği görülmüştür. Kadınlarla ilgili konular ne Cumhuriyet gazetesindeki gibi kesin bir dille savunulmuş ne de Milliyet gazetesinin ilk dönemindeki gibi sert bir dille eleştirilmiştir. İktidar parti çok fazla hedef gösterilmeden, kadınlara dair söylemler ve uygulamalar tarafsız ve yumuşak bir üslupla ele alınmıştır. Kadınlar yer yer eşit ve bağımsız bireyler olarak ele alınmıştır. Haber metinlerinde, uzmanların, parti önderlerinin, kadın örgütlerinin görüşlerine ve fotoğraflara yer verilerek haberin retoriği güçlendirilmiştir. Hürriyet gazetesinin belirli bir çizgisi olmaması nedeniyle, haberlerdeki cümle ve dizinsel yapılarında çok açık ve net ifadeler olmayıp, kararsızlıkları kelime seçimlerine de yansımıştır.

Günlük gazetelerdeki hakim ideoloji, sosyal ilişkiler bağlamında kadından beklentilerini, savundukları düşüncelere uygun bir biçimde haberleştirmekte ve okuyucuyu da bu doğrultuda ikna etmeye çalışmaktadır. Bu amaçla, söz konusu kurgusunu sürekli tekrarlamaktadır. Yazılı basındaki üç gazetenin birbirinden farklı olan bu tutumları, gazeteler ve hakim ideoloji arasındaki bağı ve bu bağın kadınlar üzerinden nasıl bir iktidar ilişkisine dönüştüğünü kavrayabilmek için önemli bir noktadır. Çünkü mevcut ataerkil düzen, söylemler ve kadınlara yönelik egemen ideoloji, sadece siyasi alanda ve partiler içinde değil, sosyal hayatta da geçerlidir.

Erkek egemen kültürün beslediği medya organlarından olan gazetelerde kadınlar, erkeklerin benimsediği değerler ve görüşler doğrultusunda biçimlendirilmektedir. Hakim ideolojinin günlük gazetelerde kadın kimliğini, erkek egemen bakış açısı çerçevesinde, aşağılayan, ikincilleştiren, cinselliğini ön plana çıkaran şekillerde ele aldığını görmekteyiz⁴⁰².

⁴⁰² Demircioğlu, 2014: 35-36

Genel olarak bir değerlendirme yapmak gerekirse; kadınlara dayatılan toplumsal cinsiyet rolleri, uygulanan cinsiyet eşitliği politikalarından çok fazla etkilenmemiştir. Bununla birlikte toplumun devamlılığını sağlayan aile kurumu, kadının omuzlarına yüklenmeye devam etmektedir. İşte bu yükten dolaydır ki, Türkiye’de kadınlar toplumda, ekonomide, siyasette, eğitimde tam olarak varlığını göstermekten çok uzaktır. 1990’lardan bugüne yasal alanlarda yapılan devrimlere rağmen, cinsler arası eşitlikte hala radikal dönüşümler ortaya çıkamamıştır. Elbette ki beklenen radikal türde bir değişimin ortaya çıkabilmesi için toplumun zihniyetinin buna elverişli olması ve bu değişimleri destekliyor olması gerekir.

Toplum içindeki faaliyetlerde kadın ve erkeğin bir arada olması, sorumlulukların birlikte üstlenilmesi; cinsler arası zıtlışmayı, kültürdeki ve bakış açısındaki aşırı farklılaşmayı önleyecektir. ‘Toplumsal cinsiyet rolleri’ zinciri kırılmadıķ, kadın hakları da, eşitlikte, demokrasi de, gelişmişlik de tam olarak sağlanamayacaktır. Bireylerin, kurumların, ülkelerin ve hatta insanlığın ortak kazanımı için, eşitlik ve anlaşma için birlikte hareket etmek şarttır.

KAYNAKÇA

- Abık, Y. (2005). Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Ağrıdağ G. (2005). Toplumsal Cinsiyet Rolü, AKDAM Gönüllü Kadın Eğitimi Semineri, Adana.
- Akay, A. (1995). Michel Foucault: İktidar ve Direnme Odakları, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Akdağ, M. (2014). Medya ve Siyaset Üzerine, Medi@Ware Projesi Hayat Boyu Öğrenme Programı, s.1-24.
- Akıncı, Ş. (Haziran-Aralık 2004). Medeni Kanun'da Kadın ve Aile, GÜHFD, 8(1-2): 15-30.
- Akıntürk, T. (2002). Aile Hukuku, Yenilenmiş 6. Bası, İstanbul.
- Akıntürk, T. (2006). Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, İkinci Cilt, Gözden Geçirilmiş Yeni Medeni Kanun'a Uyarlanmış Onuncu Bası, İstanbul.
- Akıntürk T. ve Ateş Karaman D. (2011). Aile Hukuku, Beta Yayınları, İstanbul.
- Akmeşe, Z. & Deniz, K. (2015). Kadına Yönelik Cinsiyetçi Söylemin İnternet Haber Portallarında Yer Alma Biçimleri, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1): 311-326.
- Alankuş, S. (2007). İnsan Hakları Haberciliği, IPS Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Allan, J. (2007). The Gender Knot, Babaparkha Nath Printers. Yeni Delhi.
- Altındal, Y. (2007). Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Altındal, Y. (Haziran 2009). Erkeksi Siyasetin 'Erk'siz Dublörleri, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12: 351-367
- Anayasa Mahkemesi, 23 Eylül 1996 Tarih ve E.1996/15, K.1996/34 Sayılı Karar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, 2(32): 800-809 (Kocanın Zinası).
- Anayasa Mahkemesi, 23 Haziran 1998 Tarih ve E.1998/3, K.1998/28 Sayılı Karar, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, 1(35): 211 (Karının Zinası).
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi. (2005). Takav Matbaacılık Yayıncılık A.Ş., (25): 21-43, Ankara.
- Anselmi, D.L. & Law, A.L. (1998). Gender Identity Develoment, Questions of Gender: Perspektif and Paradoxes (A Division of The McGraw-Hill Companies), s. 247-261.
- Arabacı C. (2004). Basın ve Siyaset Üzerine Medyada Yeni Yaklaşımlar, Konya, Eğitim Yayınları.

- Arıkoğlu Ündücü C. ve Türk F. (2012). Kamu Hayatında Türk Kadını, TÜBAR, (31): 31-53.
- Artuk E. ve Yenidünya C. (2004). Türk Ceza Hukukunda Kız, Kadın Ve Erkek Kaçırma Suçları (TCK Mad. 429-434), TBB Dergisi, (54).
- Artuk E. (2006/4). Cinsel Taciz Suçu (TCK. m.105), Çalışma ve Toplum Dergisi, s.29-43.
- Atay, T. (Güz 2004). Erkeklik En Çok Erkeği Ezer!, Toplum ve Bilim Dergisi, 101:11-30, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Ayata, A. (1998). Laiklik, Güç Ve Katılım Üçgeninde Türkiye’de Kadın Ve Siyaset. (Ayşe - Berktaş. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı Yayınları: İstanbul.
- Aydın D. (2003). Türk Ceza Kanunu’nda Kadın Bedeni ve Cinsellik, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Aydın, D. (2005). Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar, Hukuki Perspektifler Dergisi.
- Aydın D. (2005). Yeni Türk Ceza Kanunu’nda Haksız Tahrik, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 54(1): 226-254.
- Ayhan A. (2009/3). Eşitlik İlkesi Ve Tarihçesi Türkiye’de Kadın Erkek Eşitliği Ve Eşitsizliği, Hukuk Gündemi Dergisi, (45): 45-52.
- Aykın A. ve Bilir P. (2013). Hükümet Programları Ve Spor Politikaları, Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22 (2): 239-254.
- Aytaman L. (2008). İğneli Koltukta Dört Buçuk Yıl - Türkiye'nin İlk Kadın Valisi Anlatıyor, Turkuvaz Medya Grubu, İstanbul.
- Aziz, A. & Köker, E. (1994). Medya, Şiddet ve Kadın 1993 Yılında Türk Basınında Kadınlara Yönelik Şiddetin Yer Alış Biçimi, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bakar N. (2012). Sığınma Evleri: Çözüm Mü, Araç Mı?, Hukuk Gündemi Dergisi, (1): 91-95.
- Bakıcı, S. (1994). Açıklamalı – İctihatlı Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Bal, A. (Mayıs-Haziran 1986). Ceza Kanunumuzda Düzenlenen Zina Suçuna Ait Bir İnceleme, Adalet Dergisi, Sayı. 3.
- Başlar K. (2004). Uluslararası Antlaşmaların Onaylanması, Üstünlüğü ve Anayasal Denetimi Üzerine, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24(1-2): 279-336.
- Başpınar V. (2003). Türk Medeni Kanunu ile Aile Hukukunda Yapılan Değişiklikler ve Bu Konuda Bazı Önerilerimiz, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 52(3): 79-101.

- Baudrillard, J. (1997). Tüketim Toplumu, (Çev: Deliçaylı, H. ve Keskin, F.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Beauvoir, S. (1993). Kadın "İkinci Cins" 2 Evlilik Çağı, (Çev. B. Onaran), Payel, Çağdaş Kadının Kitapları Dizisi, İstanbul.
- Bek, M. ve Binark, M. (2000). Medya ve Cinsiyetçilik, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve KA-DER Eğitim Kitapçığı, Ankara.
- Bek, M. (2008). Medyada Aile İçi Şiddetin Temsili ve Üretim Pratikleri, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Yayınlanmamış Araştırma.
- Bem, S. L. (1998) Gender Schema Theory And Its Implications For Child Development: Raising Gender-Ashematic Children In A Gender In A Gender-Schematic Society,
- Benli F. (2006). Yeni TCK'nın Kadınlara İlişkin Maddelerinin Değerlendirilmesi, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları, (2): 299-310.
- Berki Ş. (1972). Türk Medeni Kanununda Evlenmenin Evli Kadınla İlgili Neticeleri, Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara Üniversitesi Yayın evi, Ankara.
- Berktaş, F. (2000). Tek Tanrılı Dinler Karısında Kadın, Metis Yayınları, İstanbul.
- Berktaş, F. (2004). Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye, Sivil Toplum Ve Demokrasi Konferans Yazıları No 7.
- Berktaş, F. (2011). Feminist Teoride Açılımlar". Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2312.
- Berktaş, F. (2012). Tarihin Cinsiyeti (4. Baskı), Metis Yayınları, İstanbul.
- Beynon, J. (2002). Masculinities And Culture, Open University Press, Buckingham.
- Bhasin, K. (1993). What Is Patriarchy, Raj Press, New Delhi.
- Binici, Y. (2009). Kadın Parlamenterler, Demokrat Parti AR-GE Başkanlığı, Ankara.
- Bozok, M. (2013). Constructing Local Masculinities: A Case Study From Trabzon, Turkey, Odtü Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Buss, D. M. (1998). Psychological Sex Differences: Origins Through Sexual Selection, Questions Of Gender: Perspektif And Paradoxes (A Division Of The Mcgraw-Hill Companies): 139-145.
- Bussey, K. ve Bandura, A. (1999). Social Cognitive Theory Of Gender Development And Differentiation, Psychological Review, 106(4): 676-713.
- Butler, J. ve Scott, J. (1992). Feminists Theorize The Political, Routledge, Londra.
- Bütün M. (2010). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Çocuk Bakım Hizmetleri: Farklı Ülke Uygulamaları, Afşaroğlu Matbaası, Ankara.

- Büyükantarcıoğlu, N. (2012). *Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi Ve Ötesi*, Haberi Eleştirmek, Literatürk Academia Yayınevi, Konya.
- Byers, E. (1996). How Well Does The Traditional Sexual Script Explain Sexual Coercion? Review Of A Program Of Research. *Journal Of Psychology And Human Sexuality*, 8:7-25.
- Cameron, D. E. ve Frazer E. (1994). *Masculinity, Violence, And Sexual Murder. Polity Reader In Gender Studies* İçinde (267-272). Cambridge: Polity Press.
- Centel N. (2001). Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu 2000 Tasarısına Eleştirel Yaklaşım, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsal'e Armağan, İzmir.
- Centel N. (2003). Kadını Şiddete Karşı Korumaya Yönelik Yasa Hükümlerine Eleştirel Yaklaşım, İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku ve Kadın Paneli, İstanbul.
- Centel N. (2005). Cinsel Suç Mağduru Kadının Korunması, *Polis Dergisi*, (44): 8-24.
- Charon J. (1993). İletişim Araçlarında Devlet Müdahalesi, *Medya Dünyası* (Çev. O. Tatlıpınar), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Chodorow, N. (1974). *Family Structure And Feminine Personality. Women, Culture And Society: A Theoretical Overview*, Standfort University Press, Standfort.
- Chodorow, N. (1978). *The Reproduction Of Mothering: Psychoanalysis And The Sociology Of Gender*, University Of California Press, Berkeley.
- Clatterbaugh, K. (1998). "What Is Problematic About Masculinities?" *Men And Masculinities*, (1/1), July. 24-45.
- Criss N. (1996). Türk Kadınının Gündemi, Avrupa Sosyal Bilimler ve Tarih Konferansı, Hollanda.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, (Çev. C. Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Cornwall, A. ve Lindisfarne, N. (1994). *Dislocating Masculinity*, Routledge, New York.
- Coşar S. ve Yeğenoğlu M. (2011). New Grounds for Patriarchy in Turkey? Gender Policy in the Age of AKP, *South European Society and Politics*, 16(4): 555-573.
- Curran J. (1997). *Medya Ve Demokrasi: Yeniden Değer Biçme*, Bilim Sanat Yayınları, Ankara.
- Çaha, Ö. (1996). *Türkiye'de Sivil Toplum Ve Kadın*. Konya: Vadi Yayınları.

- Çakır, S. (2001). Bir'in Nostaljisinden Kurtulmak: Siyaset Teorisine Ve Pratiğine Cinsiyet Açısından Bakış. Yerli Bir Feminizme Doğru. Derl: İlyasoğlu A, Akgökçe. N, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Çakır, B. (2011). Modernleşme Sürecinde Türkiye’de Evlilik Kurumunun İşleyişi ve Boşanma Eğilimlerinin Seyri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çiler Dursun, “Kadına Yönelik Şiddet Karşısında Haber Etiği,” Fe Dergi 2, No. 1 (2010): 19-32.
- Deaux, K. ve Major, B. (1987). Putting Gender Into Context: An Interactive Model Of Gender- Related Behavior, Psychological Review, 94/3: 369-389.
- Dedeoğlu B. (2003). Dünden Bugüne Avrupa Birliği, Boyut Yayınları, İstanbul.
- Delaney, C. (2014). Tohum Ve Toprak, İletişim Yayınları. İstanbul 2014.
- Demez, G. (2005). Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi, Babil Yayınları, İstanbul.
- Demir, Z. (2002). Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumları, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Sakarya.
- Demirağ, F. (2007). Türk Ceza Kanunu Ve Kabahatler Kanunu, Türkiye Barolar Birliği, Ankara.
- Demircioğlu, Z. (2014). Televizyon Haberlerinde Söylem Düşkünü Olarak Kadın, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demren, Ç. (2001). Ataerkillik ve Erkeklik Biçimlerinin Karşılıklı İlişkileri Ve Etkileşimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Donaldson, M. (1993). “What Is Hegemonic Masculinity?”, Theory And Society, (22).
- Donovan, J. (2005). Feminist Teori. (Çev. A. Bora, A. Gevrek, F. Sayılan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doreen, K. (2002). Men And Women Display Patterns Of Behavioral And Cognitive Differences That Reflect Varying Hormonal Influences On Brain Development, Scientific American, 12(1): 32-39.
- Doruk, Ö. (Mart 2013). Disiplin Toplumu Ve Haber Söylemi: Gökkuşaağı Derneği’nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellemesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2(1): 106-132.
- Dönmezer S. (1975). Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Suçlar, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- Dural M. ve Ögüz T. (2013). Türk Özel Hukuku Cilt: II Kişiler Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 13. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Eagly, A. H., Wood, W. ve Diekmann, A. B. (2000), Social Role Theory Of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal, The Developmental Social Psychology Of Gender, Mahwah, Lawrence Erlbaum Associates, Publishers, New Jersey, 123-160.
- Ecevit, Y. (2013 Ocak). “Emek”, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2312, Eskişehir, s.24-44.
- Erdoğan Demir S. (2015). İnternetin Politik Katılıma Etkisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6(2): 147-178.
- Erdoğan İ. (1999). Dördüncü Gücün İlettiği: Amerikan Örneği İçinde: Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Afa Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M. (2006). Kitabın Orijinal Adı “Surveiller Et Punir Naissance De La Prison”, Hapishanenin Doğuşu, (Çev. A. Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara.
- Franzoi, S. L. (1996). Social Psychology, Dubuque, Brown & Benchmark.
- Freud, A. (1975). Foreword. In: Studies In Child Psychoanalysis. Monograph Series Of The Psychoanalytic Study Of The Child. New Haven, Yale University Press.
- Giddens A. (2000). Sosyoloji, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Gilmore, D. (1990). Manhood In The Making: Cultural Concepts Of Masculinity, Yale University Press, London.
- Göztepe, E. (2005) “Namus Cinayetlerinin” Hukuki Boyutu: Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Bir Değerlendirmesi, Tbb Dergisi, Sayı 59.
- Gross, E. (1978). The male role and heterosexual behavior, Journal of Social Issues, 34: 87-107.
- Gülal, T. (2014). Haber Metni Çevirilerinin İncelenmesi: Bir Cinsiyetçi Söylem Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güngör, S. (2001). Althusser’de İdeoloji Kavramı, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler, 6 (2): 221-231.
- Gürüz D. ve Temel A. (2015). İletişime Yeni Yaklaşımlar, Nobel Akademik Yayıncılık, İstanbul, s.143-161.
- Gözler K. (2000). Türk Anayasa Hukuku, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Göztepe, E. (1999). “Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadınların Soyadı”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 54-2, s. 101-131
- Hafizoğulları Z. (1983). Zina Cürümleri, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul.

- Hall, C. J. (2001). "The Link Between Public and Private Harm: Is There Hope for Gender-Based Violence as a Ground for Asylum in the United States?", *Immigration and Nationality Law Review*, s.679- 699.
- Havutçu A. (2005). Evli Kadının Yerleşim Yeri, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1): 29-50.
- Hearn, J. (1987). *The Gender of Oppression: Men, Masculinity and The Critique of Marxism*, St. Martin's Press, New York.
- Hirata, H., Laborie, F., le Doare, H. ve Senotir, D. (ed.). (2009). *Eleştirel Feminizm Sözlüğü*. (Çev. G. Acar-Savran), Kanat Kitap, İstanbul.
- İmançer, D. (2006). *Medya ve Kadın*, Eabil Yayıncılık, Ankara.
- İnce, M. ve Page, A. (2008). *Aile içi Şiddet Konusunda bir Derleme*, Türk Psikoloji Yazıları.
- İstanbul Barosu (2006). *Kadınların Adalete Erişimi*, İstanbul Barosu Bülteni, İstanbul.
- Kaçak, N. (2007). *Türk Medeni Kanunu*, Cilt 1, Seçki Yayın, Ankara.
- Kanbur, M. (Ekim 2012). *Türk Hukukunda Kadına Yönelik Şiddete Karşı Ceza Hukuku Tedbirleriyle Mücadele Edilmesi Bakımından Gelişmeler*, *Hukuk, Ekonomi Ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Sayı: 128.
- Kanbur N. (2015). 6545 Sayılı Kanun Değişiklikleri Çerçevesinde Türk Ceza Kanunu'nda Reşit Olmayanla Cinsel İlişki Suçu (TCK m.104), *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16: 4139 - 4210.
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler Ve Toplumsal Dönüşümler*. (Çev. Ş. Tekeli, A. Bora, F. Sayılan, H. Tapınç, F. Özbay), Metis Yayınları, İstanbul.
- Karataş C. (2009). *Çok Amaçlı Toplum Merkezleri'nin Güneydoğulu Kadınlar Üzerindeki Sosyal ve Ekonomik Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karınca, E. (2011). *Sorularla Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara Barosu Başkanlığı, Ankara.
- Kaya R. (1999). *Medya, Toplum, Siyaset içinde: Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar*, Afa Yayınları, İstanbul.
- Kaylı, D. (2013). *Türkiye'de Siyasal Partilerin Kadın Politikaları ve Söylemi: 2011 Genel Seçimleri Üzerine Bir İnceleme*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.
- Kılıç, A. (2008). *Cinsel Hakimiyet ve Yeni Türk Ceza Kanunu'nda Cinsel Saldırı suçu* (TCK m.102), *TBB Dergisi*, Sayı 78.

- Kılıçoğlu A. (1991). Medeni Kanun Açısından Kadın – Erkek Eşitliği, Ankara Barosu Dergisi, (1): 9-17.
- Kılıçoğlu, A. (2012). Medeni Hukuk Temel Bilgiler, B.2, Ankara.
- Kılıçoğlu Yılmaz, K. (2014/4), Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu, Ankara Barosu Dergisi, s.583-586.
- Kızılloluk, H. (1994). Temsil Açısından 1960 Sonrası Türk Siyasal Yaşamının Sosyolojik Çözümlemesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kirman, M. (2011). Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü, 2.Baskı, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- Kovanlıkaya, Ç. (1999). 1980 Sonrasında Türkiye’de Politik Alanda Kadınlar ve Kadın Politikası, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- KSGM (1995). Pekin Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi, 16. Kurul Toplantısı.
- Kumova, E. (2013). Yazılı Basın Haberciliğinde Toplumsal Cinsiyetin ‘Beden’sel Temsili, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bursa.
- Küçük A. (2003). Geleneksel Türk Dini’ndeki ‘Ana / Dişil Ruhlar’a Mitolojik Açından Bakış, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (1): 105-134.
- Laughey, D. (2002). Medya Çalışmaları – Teoriler ve Yaklaşımlar, (Çev. A. Toprak), Kalkedon Yayınları, İstanbul.
- Laughey D. (2010). Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar (Çev. A. Toprak), Kalkedon Yayıncılık, İstanbul.
- Leyla, Ş. (1999). Gazete Haberlerinde Kadınların Temsiline Yönelik Analitik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lippmann W. (1945). Public Opinion, New York: The Macmillan Company, s.213-216.
- Lippmann W. ve Blumen, J. (1984). Gender Roles And Power, Englewood Cliffs:Prentice-Hall.
- Mackinnon, C. (1987). Feminism Unmodified:Discourses On Life And Law, Harvarduniversity Press, Cambridge.
- Marshall, G. (1998). Sosyoloji Sözlüğü, (Çev. N. Akınhay & D. Kömürcü), Bilim Ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Mater, N. ve Çalışlar, İ. (2007). Medyadaki Durumu Tersine Çevirmek, Kadın Odaklı Habercilik, İletişim, İstanbul.
- Meyer, T. (2002). Medya Demokrasisi (Çev. A. Fethi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Minibaş, T. (1996). Siyasal partiler yelpazesinde kadının konumu, Say Yayınları, İstanbul.
- Moralioğlu, A. (2012). 80'li Yıllarda Kadın Hareketi ve Kampanyalar, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (99): 292-296.
- Moroğlu, N. (1999). Kadının Soyadı, Beta Yayını, İstanbul.
- Moroğlu, N. (2004). Kadına Yönelik Şiddet, Aile Mahkemeleri Yasal Çerçevesi ve Uygulama Sorunları, İstanbul Barosu Yayını, İstanbul.
- Moroğlu, N. (2009). Kadınların İnsan hakları Sözleşmesi, On İki Levha Yayıncılık A.Ş. İstanbul.
- Namlı, M. (2003). Yeni Medeni Kanunun Evlilik Hukukunda Yaptığı Değişiklikler, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(2): 241-388.
- Neziroğlu, İ. ve Yılmaz T. (ed.). (2013). Hükümetler, Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM Basımevi, Cilt 10, Ankara.
- Neziroğlu, İ. ve Yılmaz T. (ed.). (2015a). Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM Basımevi, Cilt 2, Ankara.
- Neziroğlu, İ. ve Yılmaz T. (ed.). (2015b). Koalisyon Hükümetleri, Koalisyon Protokolleri, Hükümet Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, TBMM Basımevi, Cilt 3, Ankara.
- Nicholson, L. (1994) "Interpreting Gender", Signs, 20 (1): 79-105.
- O'Toole, L. L. ve Schiffman, J. R. (1997). Gender Violence: Interdisciplinary Perspectives, New York University Press, New York.
- Özcan, Z. (2010). Arz Ederim 28 Şubat 1997/12 Eylül 2010 Basın Sendromu, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Özçelik, Z. ve Biçer Ü. (ed.). (2005). Türk Ceza Kanunu Hekimler ve Sağlık Ortamına İlişkin Maddeleri Yorum, Öneri ve Eleştiriler, Türk Tabipleri Birliği Yayınları, 2(1): 18-23.
- Özdamar, D. (2009). CEDAW Sözleşmesi, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Özer, Ö. (2001). Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri, Literatürk Academia Yayınevi, Konya.
- Özer, Ö. (2008). İdeolojik Atmosferin Kapsama Alanı: Bozüyük Olaylarının Ortadoğu ve Ülkede Özgür Gündem Gazetelerinde Sunumu Örneğinde Haber Söyleminde Yapılan İdeolojik Üretime İlişkin Yeni Bir Çözümleme, Türkiye'de Sivil İtaatsizlik Toplumsal Hareketler ve Basın, Ütopya Yayınevi, Ankara, s. 377-432.
- Özkorkut, N. (2009). Türk Hukuk Tarihinde Zina Suçu, Siyasal Yayınları, Ankara.
- Öztan, B. (2004). Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara.

- Pacheco, S. ve Hurtado, A. (2002). Media Stereotypes, Encyclopedia Of woman and Gender, Academic Press, California.
- Pilcher, J. ve Whelehan, I. (2004). 50 Key Concepts In Gender Studies, Sage, London.
- Pira, A. ve Elgün, A. (2000). Toplumsal Cinsiyeti İnşa Eden Bir Kurum Olarak Medya; Reklamlar Aracılığıyla Ataerkil İdeolojinin Yeniden Üretilmesi.
- Pratto, F. ve Stallworth, L., M. (1997). The Gender Gap: Differences In Political Attitudes and Social Dominance Orientation, British Journal Of Social Psychology, 36: 49-68.
- Raymond, W. (2003). Televizyon, Teknoloji ve Kültürel Biçim, Ankara.
- Ross, K. (1996). Political Women – Newspaper Men: Analising the intersections between Gender, Politics and the press, Gender&Media, Media Campus Project/A126 Publications.
- Ross, K. (2004). The Gendered Turn in Mediated Politics, Women and Media: International Perspectives içinde (60-80). Oxford: Blackwell.
- Powell, G. N. ve Greenhaus, J.H. (2010). Sex, Gender, and Decisions at The Family - Work Interface, Journal of Management. (36)4: 1011-1039.
- Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu. (2015). Akademide Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, İstanbul.
- Sakman, E. (2012). Cinsel Şiddet: Ataerkil Cinsellik Anlayışının Bir Ürünü. Pivolka, 23(7), 5-7.
- Sancar Üşür S. (1997). Siyasal Yaşam ve Kadınlara Destek Politikaları, KSGM Yayınları, Ankara.
- Sancar, S. (Ocak 2013). “Erkeklik”, Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2312, Eskişehir, s.168-187.
- Sancar, S. (2014). Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kurar, Kadınlar Aile Kurar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Sancar T. (2013). Türk Ceza Hukukunda Kadın, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Savaş V. ve Mollamahmutoğlu S. (1995). Türk Ceza Kanununun Yorumu, Seçkin Yayınları, C. III, Ankara.
- Seidler, V. (1989) Rediscovering Masculinity: Reason, Language and Sexuality, Routledge, London.
- Severin, W. ve Tankard, J. (1994). İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları (Çev. A. Bir & S. Sever), Kibele Sanat Merkezi, Eskişehir.

- Sevim, F. (2013). Medya Okuryazarlığı, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Medyada Temsili, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Schmitt, D. P. (2003). Are Men Universally More Dismissing Than Women? Gender Differences In Romantic Across 62 Cultural Regions, *Personal Relationships*, 10(3): 307-333.
- Schweikert B. (2002). Der Schutz vor Gewalt in der Familie, Das neue Gewaltschutzgesetz, Baden-Baden.
- Scully, D. (1993). Understanding sexual violence, *Women's studies: Essential readings*, New York University Press, New York, s.234-236.
- Sığınaklar ve Danışma/Dayanışma Merkezleri Kurultayı. (2012/1). Sığınaksız Bir Dünya, Mor Çatı Yayınları, İstanbul.
- Sichtermann, B. (1994). Rape And Sexuality. *Polity Reader In Gender Studies*, Polity Press, Cambridge, S.273-280.
- Sidanius, J. & Ekehammar, B. (1983), Sex, Political Party Preferences And Higher-Order Dimentions Of Sociapolitical Ideology, *The Journal Of Psychology*, 115: 233-239.
- Soyaslan D. (2002). Ceza Hukuku Özel Hükümler, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Şafak, Ş., Çopur, Z. ve Özkan, M. (2006). Çocukların evle ilgili Faaliyetlere Harcadıkları Zamanın İncelenmesi.
- Şimşek, L. (1999). Gazete Haberlerinde Kadınların Temsiline Yönelik Analitik Bir Çalışma, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tanrıöver, U. & Danacı Yüce Ö. (2008). Medyada Cinsiyetçiliğe Son!, Mediz Yayınları, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). Politika Dokümanı Kadın ve Medya, Fersa Ofset, Ankara.
- TCK Kadın Çalışma Grubu (ed.). (2003). Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu TCK Tasarısı Değişiklik Talepleri, İstanbul.
- T.C. Resmi Gazete, 13.03.1926, Sayı: 320, Cilt:7.
- T.C. Resmi Gazete, 02.07.1992, Sayı: 21272, Yargı bölümü.
- T.C. Resmi Gazete, 27.12.1996, Sayı: 22860, Yargı Bölümü.
- T.C. Resmi Gazete, 17.01.1998, Sayı: 23233, Yasama Bölümü.
- T.C. Resmi Gazete, 12.07.1998, Sayı: 23400, Yürütme ve İdare Bölümü.
- T.C. Resmi Gazete, 13.03.1999, Sayı: 23638, Yargı Bölümü.

- T.C. Resmi Gazete, 29.11.2002, Sayı:24951, Yasama Bölümü, Başbakan Abdullah Gül Tarafından TBMM'ye Sunulan 58 inci Hükümet Programı.
- T.C. Resmi Gazete, 19.07.2003, Sayı: 25173.
- T.C. Resmi Gazete, 22.01.2004, Sayı: 25354.
- T.C. Resmi Gazete, 04.05.2007, Sayı: 26512.
- T.C. Resmi Gazete, 01.03.2008, Sayı: 26803.
- T.C. Sağlık Bakanlığı Anne Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. (2010/1). Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planı 2005-2015, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.
- Temiz Y. (2014). Türk İslam Hukukundan Günümüze “Zina”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5 (2): 489-514.
- Temp G. (1993). Hukuk Önünde Kadın Erkek Eşitliği, Çağdaş Hukukçular Derneği, Çağdaş Hukuk Yayınları, Ankara.
- Terzi Ö. (2004). Avrupa Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Politikaları, Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde Kadının Konumu: Kazanımlar, Sorunlar, Umutlar, Ka-Der Yayınları, İstanbul.
- Tezcan D., Erdem M. ve Önok R. (2012). Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Tokgöz O. (1996). Siyasal Reklamlarda Kadın Söylemi ve Kadın İmgeleri Örnek Olay Olarak 1987 ve 1991 Genel Seçimleri, Say Yayınları, İstanbul.
- Tokgöz, O. (1998). Doğru Yol Partisinin Kadına Yönelik Söylemi (1982–1995). 20. Yüzyıl Sonunda Kadınlar ve Gelecek, TODAİE Yayını, Ankara.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinde Medyanın Rolü Konulu Komisyon Raporu, (Haziran 2012). Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Yayınları, (10): 17-19, Ankara.
- Turinay N. (1991). Avrupa Topluluğu Ülkelerinde Aile Politikası, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, No.69, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1993). CEDAW Komitesine Verilen İkinci Ve Üçüncü Birleştirilmiş Periyodik Türkiye Raporu, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu (2011). Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet inceleme Raporu, 24.Dönem 2.Yasama Yılı.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016). İstatistiklerle Kadın 2015, Haber Bülteni, Sayı: 21519.
- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (2009). 4857 Sayılı İş Kanunu Ve Gerekçesi, Matsa Basımevi, Ankara.

- Türkoğlu, N. (2000). Görü-Yorum Gündelik Yaşamda İmgelerin Gücü, Derin Yayınları, İstanbul.
- Uçar A. (2002). 4721 Sayılı Medeni Kanun İle Evliliğin Genel Hükümleri Alanında Yapılan Bir Kısım Değişiklikler Üzerine Düşünceler, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, (1-4): 317-332.
- Uçar M. (2003). Aile İçi Şiddet ve Aile Koruma Yasası, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Uluslan İ. (2002). Türk Medeni Kanunu'nun Dünü ve Bugünü, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1 (1-2): 153-172.
- Uygur, G. ve Çağlar, İ. (2013 Ocak). "Şiddet", Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 2312, Eskişehir, s.118-136.
- Uygur, G. (2015/4). Toplumsal Cinsiyet ve Adalet: Hukuk Adaletsizdir, Ankara Barosu Dergisi.
- Ülgen C. (ed.). (2015). Türk Ceza Kanunu, Beta Basım, İstanbul.
- Üner, S. (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Van Dijk, T. (1988). News as Discourse. Hillsdale, New Jersey, Lawrence Erlbaum, Associates Publishers, London.
- Van Dijk, T. (1991). Media Contents The Interdisciplinary Study of News as Discourse, Handbook of Qualitative Methods in Mass Communication Research, Routledge, London, pp. 108-120.
- Van Dijk, T. (1994). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, Medya, İktidar, İdeoloji, (Çev. M. Küçük), Ark Yayınları, Ankara. s.274-276.
- Van Dijk, T. (1997). Discourse As Structure And Process, The Study of Discourse, Sage Publication, London, pp.1-35.
- Van Dijk, T. (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Amaçlı Bir Yaklaşım, Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji, Su Yayınları, İstanbul.
- Veur, D. (2007). Gender Matters: A Manual on Addressing Gender-Based Violence Affecting Young People, Council Of Europe, Budapeşte.
- Walby, S. (1990). Sexuality. Theorizing patriarchy , Blackwell, Oxford, s. 108-127.
- Weedon, C. (1997). Feminist practice and post structuralist theory, Blackwell Publishing, Oxford.
- Weeks, J. (1994). The body and sexuality. Polity reader in gender studies, Polity Press, Cambridge, s.235-240

- Wollstonecraft, M. (2012). Kadın Haklarının Müdafaası, (çev: Erol, K.), Doruk Yayınları, İstanbul.
- Wood, J. T. (2009). Gendered Lives - Communication, Gender, and Culture, Boston: Wadsworth Cengage Learning.
- Yapar, A. (1999). Kadın Dergilerinde Kadın İmgesinin Kullanımı, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (9): 75-79.
- Yavuz, C. (2014). Türk Medeni Kanunu, Beta Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Yaylagül, L. (2006). Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yaylagül, L. (2008) Kitle İletişim Kuramları Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar, Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yengin, H. (1996). Medyanın Dili, Der Yayınları, İstanbul.
- Yeşiltuna, Ç. (1999). Kitle İletişim Sürecinde Çocuk, İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildirileri Kitabı, Anadolu Ü.İ.F. Yayınları, Eskişehir.
- Yıldız, K. (2007). 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, M. (2012). Evli Kadının Soyadı, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (10): 129-151.
- Yılmaz, M. (2013). Medya ve Siyaset İlişkilerinin Kamuoyu Üzerindeki Etkileri: KKTC Örneği, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 2 (2): 230-252.
- Yurtcan, E. (2015). Yargıtay Kararları Işığında İftira Suçu, Barolar Birliği Yayınları, Ankara.
- Yükselbaba Ü. (2013). AKP'nin Kadına Yönelik Söylem ve Politikaları: Neo-Liberalizm, İlimli İslam ve Kadın, Kadın/Woman 2000: Journal of Woman's Studies, 14(2): 67-86.
- Yüksel E. (2001). Medyanın Gündem Belirleme Gücü, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- Yüksel R. (2014). Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 18 (2): 175-200.
- Zeytin Z. (2009). Türk Medeni Kanunu'nda Kadın - Erkek Eşitliğine İlişkin Düzenlemeler, 2: 1649-1680, İstanbul

Gazete Haberleri

- “Aile reisliğinde ortaklık dönemi”, Hürriyet Gazetesi, 27.08.1998.
- “Anayasa Mahkemesi’nden İlginç Karar: Fahişeye Saldırıya İndirimli Ceza”, Milliyet Gazetesi, 13.01.1989.
- “Artık daha medeniyiz”, Milliyet Gazetesi, 01.01.2002.
- “Asenalar kurtlara karşı”, Milliyet Gazetesi, 02.12.2001.

- “Bilim adamları farklı görüşte: Kadın Vali Tartışması”, Milliyet Gazetesi, 10.07.1991.
- “Çiller’den ‘Ya Hep, Ya Hiç’ ”, Milliyet Gazetesi, 09.06.1993.
- “Çiller Bir Adım Önde”, Cumhuriyet Gazetesi, 16.06.1993.
- “Dayak atan eşe hapis”, Cumhuriyet Gazetesi, 08.05.1997.
- “Dayak yiyen kadın hakkını aramıyor”, Milliyet Gazetesi, 21.01.2003.
- “Dayakçı koca yandı!”, Milliyet Gazetesi, 06.06.1997.
- “Dayakçı koca hapse girecek”, Hürriyet Gazetesi, 15.01.1998.
- “DYP, tasfiye memuresi seçti”, Milliyet Gazetesi, 14.06.1993.
- “Erkeğe de yoksulluk nafakası”, Cumhuriyet Gazetesi, 30.11.2001.
- “Eşimle Gururlanıyorum”, Milliyet Gazetesi, 07.07.1991.
- “Eşitsizlik bitti ama zina suç olarak kalmalı”, Hürriyet Gazetesi, 25.06.1998.
- “Fahişelere Yargı Tokadı”, Milliyet Gazetesi, 11.01.1990.
- “Fahişeye Tecavüzde Ceza İndirimi Yok”, Milliyet Gazetesi, 30.11.1990.
- “Gerekçeli karara protesto yapıyor: Ev kadını ‘hayat kadını’nın yanında”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1990.
- “Hatice’nin intiharı kanun çıkarttırdı”, Hürriyet Gazetesi, 01.02.1998.
- “Hayat kadınları soruyor: Mahkeme üyeleri ilk deneyimlerini nerede yaptı?”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.01.1990.
- “Hayatımıza yeni düzen: Yeni TCK, gündelik yaşamımıza neler getirecek?”, Milliyet Gazetesi, 27.09.2004.
- “Kadın güvence istiyor”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.04.1998.
- “Kadın Statüsü Kararnamesi’ne Tepki”, Hürriyet Gazetesi, 05.06.1990.
- “Kadına Valilik Kapısı Açıldı”, Milliyet Gazetesi, 07.07.1991.
- “Kadınlar Ateş Püskürdü: milli görüşe dayanan bir insan hakları ve kadın hakları olamaz”, Milliyet Gazetesi, 22.07.1990.
- “Kadınlar, Kocalarına Sormadan İşe Girebilecek”, Hürriyet Gazetesi, 30.11.1990.
- “Kadınlar, kocalarına sormadan işe girebilecek”, Hürriyet Gazetesi, 30.11.1990.
- “Kadınlar soyadı kavgasından umutlu”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.10.1997.
- “Kadınlar tasarı konusunda kuşkulu”, Hürriyet Gazetesi, 08.03.2001.
- “Kadınların Boykotu”, Milliyet Gazetesi, 16.01.1990.
- “ ‘Kadının Yeri’ Tartışması”, Cumhuriyet Gazetesi, 29.05.1990.
- “Kadının Zaferi”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.06.1993.
- “Kadının zinasını suç sayan maddeye iptal”, Cumhuriyet Gazetesi, 24.06.1998.
- “Keyfi bekaret kontrolüne son”, Cumhuriyet Gazetesi, 09.07.2004.

- “Koca soyadı zorunlu”, Milliyet Gazetesi, 30.09.1998.
- “Kocanın zinasına 2 aydır ceza yok”, Milliyet Gazetesi, 01.03.1998.
- “Lale Hanım İlk kadın Vali”, Milliyet Gazetesi, 07.07.1991.
- “Medeni hukukta yeni dönem: Türk Medeni Yasası 76 yıl sonra değişti; 1 Ocak 2002’den itibaren erkek artık evin reisi değil”, Cumhuriyet Gazetesi, 23.11.2001.
- “ ‘Reis’ kocaya son”, Hürriyet Gazetesi, 30.01.1998.
- “Sezen Utlu kimdir?”, Hürriyet Gazetesi, 20.08.1995.
- “Soyadı için yasa teklifi”, Milliyet Gazetesi, 26.03.1991.
- “Tansu Çiller ezdi geçti”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.06.1993.
- “Taş fırın erkeği kazandı”, Milliyet Gazetesi, 16.11.2002.
- “Toptan: İki erkek, bir kadınla baş edemedik”, Cumhuriyet Gazetesi, 14.06.1993.
- “Töre cinayetinde garip yaklaşım: Yargıtay temsilcisi: Bir erkeğin, kardeşinin fuhuş yapmasına olumlu bakabileceği düşünülebilir mi?”, Cumhuriyet Gazetesi, 02.07.2004.
- “Töre değil, namus cinayeti”, Milliyet Gazetesi, 26.05.2005.
- “Türk kadını için anlamlı adım. ‘Vali Hamın’ ”, Hürriyet Gazetesi, 07.07.1991.
- “Türkiye’de ilk kadın vali”, Cumhuriyet Gazetesi, 07.07.1991.
- “Vali Hanım...”, Hürriyet Gazetesi, 07.07.1991.
- “Yasalar işe yaramıyor dayak devam diyor”, Cumhuriyet Gazetesi, 13.04.1998.
- “Yeni TCK Meclis’ten geçti”, Hürriyet Gazetesi, 26.09.2004.
- “Yeni TCK ile yeni hayat”, Hürriyet Gazetesi, 01.06.2005.
- “Yılın Adamı: Tansu Çiller”, Milliyet Gazetesi, 31.12.1993.
- “Zina suç değil”, Milliyet Gazetesi, 24.06.1998.

İnternet Kaynakları

- Ajas İlkkaracan İ. (2007). Türkiye’nin Dönüşüm Sürecinde 1980’lerden Bu Yana Kadın Hareketi, http://www.obarsiv.com/e_voyvoda_0607.html. (erişim tarihi: 23.04.2016).
- Alisbah Tuskan A. (2013). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısıyla Ülkemizde Kadın İstihdamı paneli, <http://www.istanbulbarosu.org.tr/detail.asp?CatID=1&SubCatID=1&ID=8797> (erişim tarihi: 28.04.2016).
- Callamard, A. (2006). Gender-based Censorship and the News Media. <https://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/gender-women-s-day-paper-2006.pdf>, Erişim Tarihi: 23.11.2016.

20 Aralık 1993 tarihli BM Kadına Yönelik Şiddete Karşı Bildirge, md.1, Orijinal metin için bkz. <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.htm> (erişim tarihi: 25.03.2016).

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Berat KAYA

Doğum Yeri - Tarihi: Karaman – 22.02.1992

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Karaman Fatih Anadolu Lisesi, 2010

Lisans Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Antalya, 2014

Yüksek Lisans

Diploması : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Ana Bilim Dalı, Antalya, 2017.

Tez Konusu : 1990-2017 Yılları Arası Hükümetlerin Kadına Dair Politikalarının Türkiye Yazılı Basınına Yansıması

Yabancı Dil : İngilizce

E-Posta : beratkayaaa@hotmail.com